

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στη Λογιστική και
Χρηματοοικονομική**

ΠΜΣ στη Λογιστική και Χρηματοοικονομική
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ • ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

Μεταπτυχιακή Διατριβή

**Φοροδιαφυγή, Απάτη, και Μοντέλο Πρόβλεψης Φοροδιαφυγής
Μεγαλοφειλετών ΑΑΔΕ**

Παγώνης Γεώργιος

Επιβλέπων Καθηγητής: Μακρής Ηλίας

Διατριβή υποβληθείσα στο Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου. Η παρούσα διατριβή αποτελεί μέρος των απαιτήσεων για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος στη Λογιστική και Χρηματοοικονομική

Καλαμάτα, Φεβρουάριος 2024

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στη Λογιστική και
Χρηματοοικονομική**

ΠΜΣ στη Λογιστική και Χρηματοοικονομική

ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ • ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή

Μακρής Ηλίας (Επιβλέπων)

**Καθηγητής, Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής,
Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου**

Σπηλιόπουλος Οδυσσέας

**Αναπληρωτής Καθηγητής, Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής,
Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου**

Νικολόπουλος Σωτήριος

**Επίκουρος Καθηγητής, Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής,
Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου**

UNIVERSITY OF PELOPONNESE
DEPARTMENT OF ACCOUNTING & FINANCE

Master Program in Accounting and Finance

**Master of Science (M.Sc)
in Accounting and Finance**

Postgraduate Thesis

**Tax Evasion, Fraud, and Tax Evasion Prediction Model
of IAPR's Big Debtors**

Pagonis Georgios

Supervising Professor: Makris Ilias

This thesis is submitted to the Department of Accounting & Finance of the University of Peloponnese. This dissertation is part of the requirements for obtaining the Master's Degree in Accounting and Finance

Kalamata, February 2024

UNIVERSITY OF PELOPONNESE
DEPARTMENT OF ACCOUNTING & FINANCE

Master Program in Accounting and Finance

**Master of Science (M.Sc)
in Accounting and Finance**

Thesis Committee

Makris Ilias

**Professor, Department of Accounting and Finance,
University of Peloponnese**

Spiliopoulos Odisseas

**Associate Professor, Department of Accounting and Finance,
University of Peloponnese**

Nikolopoulos Sotirios

**Assistant Professor, Department of Accounting and Finance,
University of Peloponnese**

Pagonis Georgios

δηλώνω υπεύθυνα ότι:

- 1) Είμαι ο κάτοχος των πνευματικών δικαιωμάτων της πρωτότυπης αυτής εργασίας και από όσο γνωρίζω η εργασία μου δε συκοφαντεί πρόσωπα, ούτε προσβάλλει τα πνευματικά δικαιώματα τρίτων.
- 2) Αποδέχομαι ότι το Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής μπορεί, χωρίς να αλλάξει το περιεχόμενο της εργασίας μου, να τη διαθέσει σε ηλεκτρονική μορφή μέσα από τη ψηφιακή Βιβλιοθήκη του Ιδρύματος, να την αντιγράψει σε οποιοδήποτε μέσο ή/και σε οποιοδήποτε μορφότυπο καθώς και να κρατά περισσότερα από ένα αντίγραφα για λόγους συντήρησης και ασφάλειας.

Αφιερώνεται στην σύζυγό μου Βάλια,

**για την υποστήριξη και την συμπαράστασή της καθ' όλη την διάρκεια του
παρόντος μεταπτυχιακού προγράμματος.**

Κανένας πολίτης δεν εξαιρείται από την τιμίαν υποχρέωσιν,
του να συνεισφέρει κατά την δύναμιν και τα πλούτη του,
τα εις δημοσίας ανάγκας δοσίματα.

Ρήγας Φεραίος

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Περίληψη	IX
Abstract	X
Κατάλογος Πινάκων	XI
Συντομογραφίες	XII
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	
1.1 Η ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΤΩΝ ΦΟΡΩΝ	1
1.2 ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ	3
1.3 ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ, ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗ, ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ, ΕΝΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΑΥΤΩΝ	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	
2.1 ΑΙΤΙΑ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ	9
2.2 ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΚΑΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ	16
2.3 ΜΕΘΟΔΟΙ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ ΚΑΙ ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗΣ	18
2.4 ΤΡΟΠΟΙ ΚΑΙ ΜΕΣΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ	30
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	
3.1 ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΑΠΑΤΗ	38
3.2 ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΠΑΤΗΣ	44
3.3 ΑΝΙΧΝΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΑΠΑΤΗΣ	47
3.4 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ	55
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	
4.1 ΜΟΝΤΕΛΟ ΠΡΟΒΛΕΨΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ	60
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	87
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	89
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	90

Περίληψη

Δύο πράγματα είναι σίγουρα στη ζωή. Το ένα από αυτά, είναι οι φόροι. Στην παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή θα ασχοληθούμε με τους φόρους, οι οποίοι θα έπρεπε να αποτελούν το κύριο έσοδο για τις οικονομίες των κρατών. Αυτό δυστυχώς είναι κάτι το οποίο δεν συμβαίνει. Και ο λόγος που δεν συμβαίνει είναι επειδή το φαινόμενο της φοροδιαφυγής γιγαντώνεται σε όλες τις χώρες παγκόσμια, η φοροαποφυγή επίσης αυξάνεται με χρήση νέων και ευφάνταστων πρακτικών και η παραοικονομία ανθεί.

Θα αναφερθούμε στις έννοιες των τριών παραπάνω όρων, και στις λεπτομέρειες που τους διαφοροποιούν. Είναι επίσης πολύ σημαντικό να αναλύσουμε, τα αίτια από τα οποία πηγάζει η φοροδιαφυγή και το ποιες είναι οι συνέπειες και οι επιπτώσεις της στις οικονομίες των κρατών, στους πολίτες και στο κοινωνικό σύνολο γενικότερα. Στην συνέχεια, θα μιλήσουμε για τις μεθόδους φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής που χρησιμοποιούν οι φορολογούμενοι. Θα μας απασχολήσει το κομμάτι των εισοδημάτων από μισθούς και συντάξεις, η επιχειρηματική δραστηριότητα φυσικών και νομικών προσώπων, η ακίνητη περιουσία, ο Φ.Π.Α., οι ειδικοί φόροι κατανάλωσης, και διάφοροι άλλοι φόροι. Ένα σημαντικό μέρος που θα συζητηθεί στην συνέχεια, είναι οι τρόποι και τα μέσα αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής.

Ένα ακόμα φαινόμενο, αυτό της απάτης και δη της λογιστικής απάτης είναι κάτι το οποίο στην πλειονότητα των περιπτώσεων συνδέεται με την φοροδιαφυγή. Αυτό θα αναλυθεί στην συνέχεια από την σκοπιά της συμπεριφορικής επιστήμης. Είναι σημαντικό να γνωρίζουμε πως μπορούμε να ανιχνεύσουμε μια απάτη μέσα από την δημιουργική λογιστική και την παραποίηση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων.

Στο ερευνητικό μέρος της παρούσας διατριβής, θα ασχοληθούμε με ένα μαθηματικό μοντέλο πρόβλεψης φοροδιαφυγής. Θα χρησιμοποιήσουμε το μοντέλο του Beneish και θα δούμε ότι αυτό μπορεί πράγματι να μας δώσει ενδείξεις για πιθανότητα φοροδιαφυγής και να κάνει σε ικανοποιητικό βαθμό διαχωρισμό ανάμεσα σε φοροδιαφεύγουσες και μη εταιρείες.

Λέξεις κλειδιά: Φόροι, Φοροδιαφυγή, Φοροαποφυγή, Απάτη, Μοντέλο Πρόβλεψης Φοροδιαφυγής (Beneish)

Abstract

There are two things that are certain in life. One of them is taxes. In this thesis we will discuss about taxes, which should constitute the main income for the countries' economies. Unfortunately, this is something that does not happen. The reason for this is because the phenomenon of tax evasion is rampant in all countries worldwide, tax avoidance is also increasing using new and imaginative practices and the underground economy is flourishing.

We will refer to the meanings of the three terms above, and the details that differentiate them. It is also very important to analyze the causes from which tax evasion originates and what are its consequences and effects on the countries' economies, on the citizens, and on society in general. Next, we will talk about the methods of tax evasion and avoidance that are used by taxpayers. We will be indulging in the part of income from wages and pensions, the business activity of individuals and companies, real estate, VAT, special taxes and various other taxes. An important part that will be discussed next are the ways and means of dealing with tax evasion.

Another phenomenon, fraud, and especially accounting fraud, is something that is linked to tax evasion in the majority of the cases. This will be analyzed from the perspective of behavioral science. It is important to know how we can detect a fraud through creative accounting and falsification of financial statements.

In the research part of this thesis, we will concern ourselves with a mathematical model for predicting tax evasion. We will use Beneish's model and see that it can indeed give us indications of the possibility of tax evasion and make a satisfactory separation between tax evading and non-evading companies.

Keywords: Taxes, Tax Evasion, Tax Avoidance, Fraud, Prediction Model of Tax Evasion (Beneish)

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1: Πίνακας συχνότητων ύψους οφειλών.....	63
Πίνακας 2: Πίνακας συχνότητων για επιλογή δείγματος.....	64
Πίνακας 3: Αποτελέσματα της χρήσης του μοντέλου του Beneish, στο δείγμα από τους μεγαλοοφειλέτες της ΑΑΔΕ.....	69
Πίνακας 4: Περιγραφική στατιστική κατηγοριοποιημένων ελεγχόμενων οντοτήτων.....	78
Πίνακας 5: Αποτέλεσμα ελέγχου ισότητας των μέσων των κατηγοριών.....	79
Πίνακας 6: Αποτελέσματα της χρήσης του μοντέλου του Beneish σε επίπεδο εταιρείας διαχρονικά.....	80
Πίνακας 7: Πιθανότητα φοροδιαφυγής >5% σε μεγαλοοφειλέτες και εισηγμένες.....	84

Συντομογραφίες

ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΑΑΔΕ	Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων
ΑΦΜ	Αριθμός Φορολογικού Μητρώου
ΑΕ	Ανώνυμη Εταιρεία
ΓΕΜΗ	Γενικό Εμπορικό Μητρώο
ΔΟΥ	Δημόσια Οικονομική Υπηρεσία
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΛΣΤΑΤ	Ελληνική Στατιστική Αρχή
ΕΝΦΙΑ	Ενιαίος Φόρος Ιδιοκτητών Ακινήτων
ΕΟΚ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
ΕΠΕ	Εταιρεία Περιορισμένης Ευθύνης
ΕΦΑ	Ειδικός Φόρος Ακινήτων
ΕΦΚ	Ειδικός Φόρος Κατανάλωσης
ΕΦΚΑ	Ενιαίος Φορέας Κοινωνικής Ασφάλισης
ΙΚΕ	Ιδιωτική Κεφαλαιουχική Εταιρεία
ΚΦΕ	Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος
ΚΦΔ	Κώδικας Φορολογικής Διαδικασίας
ΠΟΥ	Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας
ΦΗΜ	Φορολογικός Ηλεκτρονικός Μηχανισμός
ΦΠΑ	Φόρος Προστιθέμενης Αξίας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1 Η ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΤΩΝ ΦΟΡΩΝ

Οι φόροι αποτελούν την βασική πηγή εσόδων για τις οικονομίες των χωρών και συμβάλλουν σημαντικά στην ευημερία και την ανάπτυξή τους. Επιβάλλονται στα φυσικά και νομικά πρόσωπα που δραστηριοποιούνται, ζουν ή αποκτούν εισοδήματα στην κάθε χώρα. Πιο συγκεκριμένα, οι φόροι δεν είναι εθελοντικές πληρωμές ή δωρεές, αλλά αντίθετα επιβεβλημένες εισφορές που απαιτούνται σύμφωνα με την νομοθετική αρχή (Gash, 2011).

Η πιο διαδεδομένη και μεγαλύτερη διάκριση των φόρων είναι σε άμεσους και έμμεσους. Αναλυτικότερα, ένας άμεσος φόρος είναι εκείνος που επιβάλλεται από τις φορολογικές αρχές κάθε χώρας απευθείας στο φυσικό ή νομικό πρόσωπο που θα πρέπει να τον εξοφλήσει και αυτός με την σειρά του τον εξοφλεί ο ίδιος. Το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα άμεσου φόρου είναι ο φόρος εισοδήματος που επιβάλλεται μια φορά κάθε έτος στους φορολογούμενους (Atkinson & Stiglitz, 1976). Άλλοι άμεσοι φόροι είναι οι φόροι στην περιουσία (ακίνητη περιουσία, κληρονομίες, δωρεές, γονικές παροχές) και το τέλος χαρτοσήμου.

Από την άλλη, ένας έμμεσος φόρος είναι αυτός ο οποίος εισπράττεται από τους μεσάζοντες και όχι απευθείας από τους φορολογούμενους, και εν συνεχεία αποδίδεται στο κράτος (Atkinson & Stiglitz, 1976). Παραδείγματα τέτοιων φόρων είναι ο φόρος συγκέντρωσης κεφαλαίων, το περιβαλλοντικό τέλος πλαστικής σακούλας, ο φόρος διαμονής, τα τέλη διενέργειας παιγνίων με παιγνιόχαρτα, ο ειδικός φόρος πολυτελείας, ο φόρος ασφαλιστρων, ο ειδικός φόρος στις διαφημίσεις, το τέλος συνδρομητών σταθερής και κινητής τηλεφωνίας και internet, και το τέλος στην συνδρομητική τηλεόραση.

Σε αντίθεση με την κοινή πεποίθηση, ο Φόρος Προστιθέμενης Αξίας (Φ.Π.Α.) δεν είναι έμμεσος φόρος αλλά επιρριπτόμενος (αρ. 1 ν.2859/2000). Δηλαδή επιρρίπτεται στην καθαρή αξία της συναλλαγής σε βάρος του αντισυμβαλλόμενου, εισπράττεται για λογαριασμό του κράτους και αποδίδεται σε αυτό. Δεν επιβαρύνει τις επιχειρήσεις γιατί ουσιαστικά επιβάλλεται και εισπράττεται από τον τελικό καταναλωτή.

Οι φορολογικοί συντελεστές τώρα, μπορούν να ταξινομηθούν σε τρεις κατηγορίες. Αυτές είναι οι προοδευτικοί συντελεστές, οι αναλογικοί συντελεστές και οι αντίστροφα προοδευτικοί συντελεστές (Gordon & MacKie-Mason, 1995).

Προοδευτικός φόρος είναι εκείνος του οποίου ο φορολογικός συντελεστής αυξάνεται καθώς αυξάνεται η φορολογική βάση. Για παράδειγμα, ο φορολογικός συντελεστής του εισοδήματος φυσικών προσώπων στην χώρα μας για τα πρώτα 10.000€ είναι 9%, για τα επόμενα 10.000€ είναι 22%, για τα επόμενα 10.000€ είναι 28%, στην συνέχεια γίνεται 36% και τέλος για τα εισοδήματα πλέον των 40.000€ είναι 44%. Βλέπουμε ότι με σταθερές αυξήσεις του εισοδήματος, ο φορολογικός συντελεστής αυξάνεται, και αυτό χαρακτηρίζει την προοδευτικότητα του φόρου και του συντελεστή. Έτσι επιτυγχάνεται η αναδιανομή του πλούτου και του εισοδήματος διότι τα υψηλότερα εισοδήματα έχουν την υποχρέωση να προβαίνουν σε μεγαλύτερες πληρωμές φόρων σε σχέση με τα χαμηλότερα εισοδήματα (Gordon & MacKie-Mason, 1995).

Σε αντίθεση με τον παραπάνω, ο αντίστροφα προοδευτικός φόρος είναι εκείνος του οποίου ο φορολογικός συντελεστής μειώνεται καθώς αυξάνεται η φορολογική βάση. Για παράδειγμα, για ειδικό φόρο κατανάλωσης στο πετρέλαιο θέρμανσης, ένας φορολογούμενος με υψηλά εισοδήματα θα πληρώσει μικρότερο ποσοστό του εισοδήματός σου σε σχέση με έναν φορολογούμενο με χαμηλό εισόδημα. Έτσι υπάρχει μετατόπιση των φορολογικών υποχρεώσεων των φορολογούμενων με υψηλά εισοδήματα προς τους φορολογούμενους με χαμηλά εισοδήματα. Τέλος, έχουμε αναλογικούς φόρους όταν ο μέσος φόρος δεν εξαρτάται από το ύψος του εισοδήματος του φορολογούμενου αλλά επιβάλλεται με τον ίδιο τρόπο σε όλους ανεξαρτήτως (Gordon & MacKie-Mason, 1995).

Η ιστορία των φόρων κρατάει από πολύ παλιά. Υπάρχουν αρκετές καταγεγραμμένες αναφορές για φόρους που χρονολογούνται χιλιάδες χρόνια πριν. Υπάρχει καταγραφή φόρων σε πήλινες ταμπλέτες το 6.000 π.Χ. στην πόλη Lagash στην τότε Μεσοποταμία. Εκεί υπήρχε το σύστημα “bala” που σημαίνει “εκ περιτροπής”. Σύμφωνα με αυτό, φορολογούνταν μόνο μια περιοχή της πόλης-κράτους ανά μήνα εκ περιτροπής. Εκείνοι οι φόροι ήταν αρκετά χαμηλοί, αλλά σε περίοδο ανάγκης, κρίσης ή πολέμου, ανερχόταν σε 10% επί όλων των αγαθών. Υπάρχει μια ακόμα αρχαία καταγραφή φόρου κάπου το 3.000 π.Χ. στην αρχαία Αίγυπτο. Εκεί ο Φαραώ συνέλεγε το 20% όλης της συγκομιδής των σιτηρών. Ακόμα υπήρχαν και φόροι που αφορούσαν σε βοοειδή, λάδι, μπίρα, και γη. (Carlson, 2005)

1.2 ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ

Ο κυριότερος σκοπός που εκπληρώνεται μέσω της φορολογίας είναι ταμειακός. Η επιβολή φόρων και η είσπραξή τους προσβλέπει στην εξασφάλιση των απαραίτητων πόρων του κάθε κράτους, έτσι ώστε να μπορέσει να καλύψει τις δημόσιες δαπάνες του. Κατ' επέκταση βοηθούν στην ενίσχυση και σταθεροποίηση της οικονομικής ανάπτυξης, καθώς και στην ανακατανομή του πλούτου που οδηγεί στην άμβλυση των οικονομικών ανισοτήτων μέσα στο κάθε κράτος.

Η φορολογία είναι το μέσον και όχι ο σκοπός. Ο πρωταρχικός στόχος και σκοπός της είναι, μέσω αυτής, να ωφελούνται οι πολίτες ενός κράτους και όχι να τιμωρούνται. Γι' αυτό και κάθε κράτος που επιβάλλει φόρους στοχεύει στην οικειοθελή εξόφληση και συμμόρφωση με αυτούς από τους φορολογούμενους και όχι στην τιμωρία των φορολογουμένων μέσω της φορολόγησης. (James & Alley, 2002)

Αυτό που πρέπει να αναφερθεί σε αυτό το σημείο είναι ότι οι κανονισμοί και οι νόμοι που αφορούν στην φορολογία είναι αρκετά περίπλοκοι και διαφέρουν μεταξύ των κρατών, ανάλογα με τις ανάγκες του κάθε κράτους και τους φορολογούμενους του. Οι φορολογικοί νόμοι καθορίζουν σε ποια φυσικά και νομικά πρόσωπα θα επιβληθούν οι φόροι, και ο φορολογικός συντελεστής καθορίζει το ποσοστό με το οποίο υπολογίζεται κάθε φορά ο εκάστοτε φόρος (Gordon & MacKie-Mason, 1995).

Η φορολογία σε ένα κράτος λοιπόν, είναι αναγκαία γιατί από αυτήν προέρχονται τα έσοδά του. Τα έσοδα τα οποία θα χρησιμοποιηθούν για τις λειτουργίες του κράτους και για τα όσα είναι επιφορτισμένο να παρέχει στους πολίτες του. Η φορολογία στηρίζει τα συστήματα υγείας, παιδείας, άμυνας, δικαιοσύνης, υποδομών, εργασίας, καθώς και την ανάπτυξη σε όλες τις βαθμίδες του ίδιου του κράτους. Όσο πιο αποτελεσματικός είναι ο θεσμός της φορολογίας, τόσο λιγότερο εξαρτώμενο μπορεί να είναι ένα κράτος από τυχόν δάνεια που θα χρειαστεί από εξωτερικούς παράγοντες και κράτη, για την συνέχιση της εύρυθμης λειτουργίας του.

1.3 ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ, ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗ, ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ, ΕΝΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΑΥΤΩΝ

Η φοροδιαφυγή, η φοροαποφυγή καθώς και η παραοικονομία είναι τρεις έννοιες, όχι ταυτόσημες, αλλά συνυπάρχουσες στις οικονομίες όλων των κρατών ανά τον κόσμο. Αποτελούν σημαντικό πλήγμα και σοβαρό πονοκέφαλο τόσο για κάθε μια κυβέρνηση ξεχωριστά, όσο και για την παγκόσμια οικονομία γενικότερα.

Φοροδιαφυγή (tax evasion)

Τα κυριότερα προβλήματα των χωρών, όσων αφορά τα οικονομικά, αποτελούν η φοροδιαφυγή, η φοροαποφυγή και η παραοικονομία. Αυτές οι έννοιες, έχουν διαφορετικούς ορισμούς που τις χαρακτηρίζουν, εντούτοις αλληλοσυνδέονται και αποτελούν το αγκάθι κάθε οργανωμένου κράτους για την επιβολή και είσπραξη των φόρων.

Με τον όρο φοροδιαφυγή εννοούμε την σκόπιμη παράνομη πράξη μη συμμόρφωσης στους φορολογικούς κανόνες και νόμους, η οποία έχει ως αποτέλεσμα την πληρωμή λιγότερων φόρων από ότι πραγματικά οφείλονται (Vasardani, 2011). Η συμπεριφορά αυτή πραγματοποιείται εκουσίως με το να δηλώνεται ηθελημένα λιγότερο εισόδημα ή να διογκώνονται τα έξοδα που οδηγούν σε περαιτέρω μειώσεις του φόρου (Elffers et al., 1987). Αυτή η προσέγγιση όμως, εστιάζει κυρίως στα στοιχεία των υποβληθεισών δηλώσεων φορολογίας εισοδήματος και αγνοεί άλλους τρόπους φοροδιαφυγής, ο πιο διαδεδομένος των οποίων είναι η μη έκδοση φορολογικών στοιχείων εσόδων και έχει ως απώτερο σκοπό την μείωση των φορολογικών υποχρεώσεων. Πιο σωστά, λοιπόν, η φοροδιαφυγή μπορεί να οριστεί ως η κάθε παράνομη πράξη, παρατυπία ή παράλειψη εκ μέρους του φορολογουμένου προσώπου (φυσικού ή νομικού), με την οποία επιτυγχάνεται η μείωση της νόμιμης φορολογικής υποχρέωσης αυτού ή η αποφυγή της καταβολής ήδη βεβαιωμένων φόρων (Βαβούρας & Μανωλάς, 2006).

Σύμφωνα με την φορολογική νομοθεσία, έγκλημα φοροδιαφυγής διαπράττει όποιος με πρόθεση: α) προκειμένου να αποφύγει την πληρωμή φόρου εισοδήματος, ενιαίου φόρου ιδιοκτησίας ακινήτων (ΕΝ.Φ.Ι.Α.) ή ειδικού φόρου ακινήτων (Ε.Φ.Α.), αποκρύπτει από τα όργανα της Φορολογικής Διοίκησης φορολογητέα εισοδήματα από οποιαδήποτε πηγή ή περιουσιακά στοιχεία, ιδίως παραλείποντας να υποβάλει δήλωση ή υποβάλλοντας ανακριβή δήλωση ή καταχωρίζοντας στα λογιστικά αρχεία εικονικές (ολικά ή μερικά) δαπάνες ή επικαλούμενος στη φορολογική δήλωση τέτοιες δαπάνες, ώστε να μην εμφανίζεται

φορολογητέα ύλη ή αυτή να εμφανίζεται μειωμένη, β) προκειμένου να αποφύγει την πληρωμή του φόρου προστιθέμενης αξίας, του φόρου κύκλου εργασιών, του φόρου ασφαλίσεων και των παρακρατούμενων και επιρριπτόμενων φόρων, τελών ή εισφορών, δεν αποδίδει ή αποδίδει ανακριβώς ή συμψηφίζει ή εκπίπτει ανακριβώς αυτούς, καθώς και όποιος παραπλανά τη Φορολογική Διοίκηση με την παράσταση ψευδών γεγονότων ως αληθινών ή με την αθέμιτη παρασιώπηση ή απόκρυψη αληθινών γεγονότων και δεν αποδίδει ή αποδίδει ανακριβώς ή συμψηφίζει ή εκπίπτει ανακριβώς αυτούς ή λαμβάνει επιστροφή, καθώς και όποιος διακρατεί τέτοιους φόρους, τέλη ή εισφορές, γ) προκειμένου να αποφύγει την πληρωμή φόρου πλοίων δεν αποδίδει ή αποδίδει ανακριβώς στο Δημόσιο το φόρο αυτόν (άρθρο 66 ν.4987/2022)

Φαίνεται ότι η φοροδιαφυγή μπορεί να οριστεί με διάφορες προσεγγίσεις, ανάλογα με τον τρόπο που λαμβάνει χώρα, λόγω των πολλών και διαφορετικών φορολογικών νόμων και φόρων που επιβάλλονται και των ιδιαιτεροτήτων κάθε ενός από αυτούς. Επιπλέον, προκύπτουν διάφορες ευκαιρίες για φοροδιαφυγή από τους φορολογούμενους ανάλογα με το επάγγελμά τους και τις ιδιαίτερες συνθήκες που επικρατούν στην κοινωνία στις διάφορες φάσεις της οικονομίας. Κλείνοντας, θα πρέπει να πούμε ότι όλοι οι συγγραφείς, οι οικονομολόγοι, και η κοινωνία γενικότερα, χαρακτηρίζουν την φοροδιαφυγή ως μια παράνομη πράξη βαθιάς αντικοινωνικής συμπεριφοράς, η οποία μειώνει τα δημόσια έσοδα, κατ' επέκταση τις δημόσιες δαπάνες και οξύνει την φορολογική ανισότητα μεταξύ των φορολογουμένων.

Φοροαποφυγή (tax avoidance)

Για να ξεχωρίζουμε εύκολα την μια έννοια με την άλλη, μπορούμε να πούμε ότι η φοροαποφυγή είναι ένα “νόμιμο” είδος φοροδιαφυγής, και συντελείται με την μη καταβολή ή την μερική καταβολή φόρων κάνοντας χρήση κενών στην φορολογική και λογιστική νομοθεσία έτσι ώστε να εξαλειφθούν ή έστω να μειωθούν οι φορολογικές υποχρεώσεις του φορολογούμενου. Εκμεταλλευόμενος λοιπόν ο φορολογούμενος, φορολογικά καθώς και λογιστικά “παραθυράκια”, ασάφειες και ειδικές ρυθμίσεις, στοχεύει διαχρονικά στην ελαχιστοποίηση των φορολογικών υποχρεώσεών του και δεν παραβαίνει κατ' ανάγκη κάποιον νόμο, αυτόν καθ' αυτόν, αλλά το γενικότερο πνεύμα του νόμου. Η βασική διαφορά με την έννοια της φοροδιαφυγής, είναι ότι στην τελευταία καταστρατηγείται το γράμμα του νόμου. Άλλη μια διαφορά, σύμφωνα με τα παραπάνω, είναι ότι αν και η φοροδιαφυγή είναι κατ'

ουσίαν παράνομη πράξη και έχει και νομικές συνέπειες, η φοροαποφυγή, η οποία κινείται στα πλαίσια της νομιμότητας, δεν επιφέρει νομικές κυρώσεις, γι' αυτό και την χαρακτηρίζουμε ως “νόμιμη” φοροδιαφυγή.

Για να υπάρξει ένας τρόπος αντιμετώπισης της φοροαποφυγής, οι ελληνικές αρχές ενσωμάτωσαν στη φορολογική νομοθεσία τον αποκαλούμενο γενικό κανόνα απαγόρευσης καταχρήσεων (άρθρο 38, ν.4174/2013), ο οποίος ουσιαστικά στοχεύει την φοροαποφυγή (όταν πραγματοποιείται με καταχρηστική χρήση της νομοθεσίας) έτσι ώστε να μην καταλύεται το πνεύμα της φορολογικής νομοθεσίας. Σύμφωνα με αυτή την διάταξη, φοροαποφυγή αποτελεί τυχόν διευθέτηση ή σειρά διευθετήσεων οι οποίες έχουν κύριο σκοπό ή έναν από τους κύριους σκοπούς την απόκτηση φορολογικού πλεονεκτήματος που ματαιώνει το αντικείμενο ή τον σκοπό των εφαρμοστέων φορολογικών διατάξεων. Το φορολογικό πλεονέκτημα προκύπτει, και είναι μετρήσιμο, όταν συγκρίνουμε τον οφειλόμενο φόρο μετά την εκάστοτε διευθέτηση, με το ποσό του φόρου που θα ήταν υποχρεωμένος να καταβάλει ο φορολογούμενος χωρίς την πραγματοποίηση της διευθέτησης. Ο όρος “διευθέτηση”, χρησιμοποιήθηκε για να πλαισιώσει ένα ευρύ φάσμα περιπτώσεων που αφορούν συναλλαγές, πράξεις, συμφωνίες, επιχορηγήσεις, συνεννοήσεις, υποσχέσεις, δεσμεύσεις ή γεγονότα.

Ο στόχος της διευθέτησης, ή μιας σειράς διευθετήσεων, συνίσταται στην αποφυγή της φορολόγησης, εφόσον, ανεξαρτήτως των υποκειμενικών προθέσεων του φορολογουμένου, αντίκειται στο αντικείμενο, στο πνεύμα και στο σκοπό των φορολογικών διατάξεων που θα ίσχυαν σε άλλη περίπτωση (άρθρο 38, ν.4174/2013).

Βλέπουμε λοιπόν ότι, οι έννοιες της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής διαφέρουν στην ουσία τους. Στην πράξη βέβαια, η διάκρισή τους ενδέχεται να μην είναι ιδιαίτερα σαφής, διότι παρουσιάζουν κοινά κίνητρα και παρόμοια αποτελέσματα. Αυτά αποτελούν την αποφυγή ή μείωση της φορολογικής επιβάρυνσης και κατά συνέπεια την μη καταβολή των πραγματικά αναλογουσών φόρων και έτσι την στέρηση εσόδων από το κράτος. Στην βιβλιογραφία υφίσταται και ο όρος “tax avoidance” (Stainer et al., 1997), ο οποίος αναφέρεται ακριβώς στην γκρίζα περιοχή διάκρισης μεταξύ φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής, όταν δεν μπορούμε να διακρίνουμε τις δύο έννοιες.

Σχετικά με τις συνέπειες που έχει η φοροαποφυγή, δεν προβλέπεται καμίας μορφής άλλη ποινή ή κύρωση (σε αντίθεση με την φοροδιαφυγή), πέραν του ότι η φορολογική διοίκηση δύναται να αγνοεί τέτοιες πρακτικές και να αναπροσαρμόζει τους οφειλόμενους φόρους των φορολογουμένων που καταφεύγουν σε αυτές.

Παραοικονομία

Η παραοικονομία μπορεί να βρεθεί με διάφορες έννοιες στην διεθνή βιβλιογραφία διαχρονικά, ανάλογα με το θέμα που ερευνάται και με την οπτική που εξετάζεται το κάθε θέμα από τους ερευνητές. Κάποιοι εστιάζουν στον αντίκτυπο που έχει στην φοροδιαφυγή, άλλοι στο αποτέλεσμα που έχει στην μέτρηση του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος, ενώ άλλοι την εξετάζουν υπό το πρίσμα της ευρύτερης οικονομικής δραστηριότητας (Κανελλόπουλος κ.α., 2017). Η παραοικονομία δεν περιλαμβάνει κατ' ανάγκη μόνο παράνομες, ανήθικες και ποινικά κολάσιμες πράξεις του υποκόσμου, αλλά γενικότερα κάθε δραστηριότητα που ασκείται λαθραία και παράνομα.

Από το πρίσμα της φορολογίας, μπορούμε να πούμε ότι η παραοικονομία είναι το τμήμα εκείνο του Α.Ε.Π. το οποίο αποκρύβεται από τις φορολογικές διοικήσεις, έτσι ώστε να μην καταβληθούν οι πραγματικά αναλογούντες φόροι στο κράτος (Κανελλόπουλος κ.α., 2017). Ένας πιο γενικός ορισμός για αυτήν είναι ότι αποτελεί την διαφορά μεταξύ του πραγματικού και του δηλωμένου Ακαθάριστου Εγχώριου (και Εθνικού) Προϊόντος (Κορρές & Χιόνης, 2003). Δηλαδή, παραοικονομία έχουμε όταν υφίστανται δραστηριότητες οι οποίες δημιουργούν προστιθέμενη αξία και εισόδημα, αλλά δεν υπάρχει τρόπος να μετρηθούν, να ληφθούν υπόψιν και να καταγραφούν στα στατιστικά στοιχεία του κάθε κράτους.

Όπως είπαμε, η παραοικονομία μπορεί να λάβει πολλές και διαφορετικές μορφές και ενίοτε δυσδιάκριτες. Μια από αυτές είναι η αδήλωτη και παράνομη εργασία. Αυτό μπορεί να μεταφράζεται σε μια δεύτερη αδήλωτη εργασία για κάποιον, σε μια κυρίως αδήλωτη εργασία για κάποιον άλλον, στην εργασία των παράνομων μεταναστών, ή σε παράνομη αυτοαπασχόληση πλήρους απασχόλησης. Ξεκάθαρες μορφές παραοικονομίας αποτελούν το εμπόριο ναρκωτικών, όπλων και λευκής σαρκός, και η παράνομη πορνεία.

Από όσα αναφέραμε παραπάνω, φαίνεται ότι οι έννοιες της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας δεν είναι σε καμία περίπτωση ταυτόσημες αν και έχουν αρκετά σημεία επαφής μεταξύ τους. Η βασικότερη πτυχή των σημείων επαφής είναι το γεγονός ότι ένας από τους βασικούς λόγους ύπαρξης της παραοικονομίας είναι η αποφυγή της πληρωμής των φόρων, και εκεί είναι που συνυπάρχουν οι δύο αυτές έννοιες. Εντούτοις, υπάρχουν περιπτώσεις στις οποίες μπορεί να υπάρξει φοροδιαφυγή χωρίς να υπάρχει παραοικονομία, μπορεί όμως κάλλιστα να συμβαίνει και το αντίθετο.

Βλέπουμε λοιπόν ότι η παραοικονομία αποτελεί και αυτή ένα σύνθετο φαινόμενο και μια έννοια με ευρείες προεκτάσεις στην καθημερινότητα των κρατών. Αυτό φαίνεται και από την πολυπλοκότητα των χαρακτηρισμών της στην ελληνική και διεθνή βιβλιογραφία. Αναφέρεται ως ανεπίσημη, μαύρη, υπόγεια, ή σκιώδης οικονομία, καθώς και ως underground, hidden, grey, black ή shadow economy. Είναι δύσκολα μετρήσιμη και εντοπίσιμη, και όχι μόνο επηρεάζει τα φορολογικά έσοδα, αλλά στρεβλώνει συνολικά την ορθολογική κατανομή των πόρων των κρατών γενικότερα (Κανελλόπουλος κ.α., 2017).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2.1 ΑΙΤΙΑ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

Για να αναζητήσουμε τα αίτια της φοροδιαφυγής, δεν μπορούμε να περιοριστούμε μόνο σε οικονομικούς ή φορολογικούς παράγοντες. Αν και τα αποτελέσματά της φαίνονται στα έσοδα που αποκομίζει το κράτος από την είσπραξη των φόρων, τα αίτιά της δεν είναι μονοδιάστατα. Θα πρέπει να λάβουμε υπόψιν μας ηθικούς παράγοντες καθώς και θέματα εμπιστοσύνης. Σίγουρα το φορολογικό βάρος που επωμίζονται οι φορολογούμενοι αποτελεί αναμενόμενη αιτία. Όμως, η γραφειοκρατία και το μεγάλο πλήθος των νόμων είναι ίσως και αυτά σημαντικά κίνητρα για την φοροδιαφυγή, ενώ ο κίνδυνος εντοπισμού και οι υψηλές ποινές πιθανόν να συνδέονται με την αύξηση της φορολογικής συμμόρφωσης. Τέλος, θα δούμε ότι στην αυξομείωση των επιπέδων και του μεγέθους της φοροδιαφυγής παίζει σημαντικό ρόλο η εμπιστοσύνη μεταξύ των πολιτών και απέναντι στο κράτος, η μόρφωση των φορολογουμένων και η διάρθρωση της εκάστοτε οικονομίας και του φορολογικού συστήματός της.

Πολυνομία και γραφειοκρατία

Σημαντικός παράγοντας για την ύπαρξη και την αύξηση της φοροδιαφυγής αποτελεί ο κυκεώνας των νόμων που υπάρχουν, και στην χώρα μας αλλά και γενικότερα, ο οποίος με την σειρά του, οδηγεί στην πολυπλοκότητα της γραφειοκρατίας. Είναι ευρέως γνωστό, ακόμα και σε όσους δεν έχουν άμεση σχέση με τη νομοθετική πλευρά, ότι δημοσιεύεται μεγάλο πλήθος εγκυκλίων και αποφάσεων από την Φορολογική Διοίκηση, κάθε χρόνο, με στόχο να αναλυθεί, να ερμηνευθεί και να εφαρμοστεί σωστά, η ισχύουσα νομοθεσία σχετικά με τα φορολογικά θέματα. Λόγω του ότι υπάρχει πληθώρα νόμων, και νομολογίας και γρήγορης εναλλαγής αυτών και σε ορισμένες περιπτώσεις αντικρουόμενων αποφάσεων και νόμων, είναι πολύ σημαντικό για μία χώρα να μειώσει την γραφειοκρατία της, έτσι ώστε να δημιουργήσει μια φορολογική ηθική η οποία θα στοχεύει και στην φορολογική συμμόρφωση αλλά και στην οικονομική ανάπτυξη (Picur & Riahi-Belkaoui, 2006).

Οι πιο πρόσφατοι νόμοι που αφορούν στην φορολογία εισοδήματος, για τα φυσικά και νομικά πρόσωπα στην χώρα μας, και είναι σε ισχύ έως σήμερα, ψηφίστηκαν το 2013. Από τότε που ψηφίστηκαν μέχρι και σήμερα οι τροποποιήσεις που έχουν επέλθει σε αυτούς,

αντιστοιχούν σε 107. Σε έναν μέσο όρο δεκαετίας, αυτό μεταφράζεται σε 10,7 τροποποιήσεις στους βασικούς νόμους φορολογίας εισοδήματος κάθε έτος. Αυτός ο μέσος όρος, τοποθετεί την Ελλάδα στην 6^η θέση πιο υψηλής γραφειοκρατίας ανάμεσα στις 29 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Χαρακτηριστικό είναι ότι μόνο την τετραετία 2019 έως 2022, από τις 107 συνολικά τροποποιήσεις, οι 49 πραγματοποιήθηκαν τότε (Κουλογιάννης, 2023).

Σύμφωνα με τις απολογιστικές εκθέσεις της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων, το 2022 εκδόθηκαν 113 κανονιστικές αποφάσεις και 93 εγκύκλιοι-διαταγές που ερμηνεύουν διάφορες νομοθετικές διατάξεις, και το 2021 117 κανονιστικές αποφάσεις και 120 εγκύκλιοι. Με αυτά κατά νου, και με νεότερους νόμους να τροποποιούν παλαιότερους και να διαφοροποιούν εδάφια, παραγράφους και ολόκληρα άρθρα, με μεταβατικές διατάξεις που πρέπει να λαμβάνονται υπόψιν, από τη μια ο φορολογούμενος αδυνατεί να είναι συνεπής στις υποχρεώσεις του που διέπονται από νόμους που αλλάζουν άρδην, και από την άλλη ακριβώς για τον ίδιο λόγο να καταφεύγει ηθελημένα ή μη σε παρερμηνείες της φορολογικής νομοθεσίας προς όφελός του (Stamatoroulos et al., 2015).

Ύψος και κατανομή φορολογικού βάρους

Για να οδηγηθεί ο φορολογούμενος έξω από τα νόμιμα πλαίσια και να φοροδιαφύγει, χρειάζεται σημαντικό κίνητρο. Ένα τέτοιο αποτελεί το φορολογικό βάρος που πρέπει να επωμιστεί. Όταν η φορολογική επιβάρυνση θεωρεί ότι είναι υψηλότερη από αυτό που μπορεί αντικειμενικά να διαθέσει, ή έχει την πρόθεση υποκειμενικά να διαθέσει, τότε δημιουργείται τάση απόκρυψης του πραγματικού εισοδήματος, που έχει ως αποτέλεσμα να μειωθεί ο αναλογούν φόρος. Και αυτό γιατί ο αναγκαστικός χαρακτήρας του φόρου, στο μυαλό του φορολογούμενου, οδηγεί απλά σε μείωση του εισοδήματός του και όχι σε μια άμεσα αντιληπτή αντιπαροχή που ενδεχομένως του παρέχεται, ή θα έπρεπε, να του παρέχεται από το κράτος.

Το φορολογικό βάρος καθορίζεται αυτονόητα από τους φορολογικούς συντελεστές. Όσο αυξάνονται αυτοί, τόσο αυξάνεται και το φορολογικό βάρος. Από την άλλη, η σχέση φορολογικού συντελεστή και διαθέσιμου εισοδήματος είναι αντίστροφη, δηλαδή όσο αυξάνεται ο συντελεστής τόσο μειώνεται το εισόδημα λόγω της πληρωμής των αναλογούντων φόρων. Όσο αυξάνεται ο συντελεστής όμως, τόσο περισσότερο κερδίζει και ο

φορολογούμενος που θα φοροδιαφύγει. Έτσι λοιπόν, αποδεικνύεται ότι η αυξημένη φορολογία, οδηγεί σε μια αύξηση της φοροδιαφυγής (Tenidou et al., 2015).

Αν και κάποιος θα περίμενε από μαθηματική σκοπιά η αύξηση των φόρων να αυξήσουν τα έσοδα του κράτους, εντούτοις τα εμπειρικά δεδομένα οδηγούν στο αντίθετο. Οι υψηλοί φορολογικοί συντελεστές, αποτελούν ισχυρό αίτιο που ενθαρρύνει την φοροδιαφυγή (Gashi & Lukaj, 2016).

Φορολογική ηθική

Το αν ένα άτομο ακροβατήσει μεταξύ των επιλογών της φοροδιαφυγής και της φορολογικής συμμόρφωσης και η επιλογή που θα αποφασίσει να ακολουθήσει, επηρεάζεται από αυτό που ονομάζεται φορολογική ηθική. Η φορολογική ηθική αντικατοπτρίζει την ηθική υποχρέωση που διέπει τους φορολογούμενους να πληρώσουν τους φόρους που πραγματικά τους αναλογούν, και την συμπεριφορά που έχουν απέναντι στην Φορολογική Διοίκηση και το κράτος.

Φαίνεται πως, όσο πιο χαμηλά επίπεδα φορολογικής ηθικής υπάρχουν, τόσο πιο υψηλά είναι τα ποσοστά της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής. Επίσης, στην διεθνή βιβλιογραφία συναντάμε δύο ξεχωριστούς ορισμούς για την φορολογική ηθική με διαφορετικές σημασίες, που στην ελληνική βιβλιογραφία συγχέονται και αλληλοκαλύπτονται. Από τη μία έχουμε τον όρο “tax ethics”, που αφορά σε κανόνες ηθικής και γενικότερα εξωτερικές επιδράσεις, και από την άλλη τον “tax morale”, που έχει να κάνει πιο πολύ με το κάθε άτομο ξεχωριστά, τις προσωπικές αρχές του, τον εσωτερικό του κόσμο, την προσωπική ηθική του και τα πιστεύω του.

Η φορολογική ηθική δεν θα πρέπει να συγχέεται με την φορολογική συνείδηση. Η τελευταία εμπεριέχει τους κανόνες συμπεριφοράς οι οποίοι διέπουν τους πολίτες, από την σκοπιά του φορολογούμενου, στην σχέση τους με την κυβέρνηση (Song & Yarbrough, 1978).

Αντίληψη πολιτών σχετικά με την κρατική λειτουργία

Ένα ακόμα σημαντικό αίτιο που οδηγεί στην φοροδιαφυγή αποτελεί η αντίληψη των πολιτών σχετικά με το ήθος, το δίκαιο και την τιμιότητα της εκάστοτε κυβέρνησης, καθώς και η ικανοποίηση που αντλούν από τις υπηρεσίες και τα αγαθά που τους παρέχονται από αυτές.

Έρευνες έχουν δείξει ότι όσο πιο δημοκρατικό είναι το πολίτευμα και ως αποτέλεσμα υπάρχει ελευθερία στην οικονομία, τόσο λιγότερο ποσοστό φοροδιαφυγής υπάρχει σε αυτές τις χώρες. Αντίθετα, όταν υπάρχουν αυστηροί κανονισμοί που αφορούν στην αγορά ακίνητης περιουσίας, στον πληθωρισμό, στις επενδύσεις και στα δημοσιονομικά τόσο πιο πιθανό είναι οι φορολογούμενοι να στραφούν στην φοροδιαφυγή (Islam et al., 2020).

Στις πρώτες περιπτώσεις, οι φορολογούμενοι αναγνωρίζουν την έμμεση σχέση που υπάρχει μεταξύ των φόρων που πληρώνουν και των δημοσίων αγαθών και υπηρεσιών που τους παρέχονται. Επιπλέον, θεωρούν ότι μια μείωση στους φόρους θα προκαλέσει ως συνέπεια μείωση σε όσα προσφέρονται. Έτσι, όταν εμπιστεύονται τις κυβερνήσεις, τις θεωρούν τίμιες και συνετές ως προς την διαχείριση του δημοσίου χρήματος, αισθάνονται ότι οι φόροι τους έχουν αντίκρισμα και δεν υπάρχει έντονη τάση προς τη φοροδιαφυγή.

Από την άλλη βέβαια, και στην πλειοψηφία των περιπτώσεων, οι πολίτες δεν είναι ικανοποιημένοι από τα αγαθά και τις υπηρεσίες που τους παρέχονται και κατ' επέκταση δεν εμπιστεύονται τις κυβερνήσεις τους. Τις θεωρούν αναξιόπιστες, διεφθαρμένες, και ότι η δαπάνη των εσόδων που έχουν να διαχειριστούν από τους φόρους σπαταλάται εκεί που δεν θα έπρεπε να δαπανηθεί. Επομένως, η τάση είναι να φοροδιαφεύγουν, διότι θεωρούν ότι η θυσία που κάνουν για την πληρωμή των φόρων δεν εκτιμάται και οι φόροι δεν σπαταλούνται με τρόπο ωφέλιμο για την κοινωνία. Με αίτιο λοιπόν την αντίληψη των πολιτών σχετικά με την μη σωστή και δίκαιη κρατική λειτουργία, οδηγούμαστε στο αιτιατό που είναι η φοροδιαφυγή.

Σχέσεις εμπιστοσύνης μεταξύ πολιτών

Ένας ακόμα παράγοντας που επηρεάζει το επίπεδο φορολογικής συμμόρφωσης των πολιτών, είναι η εμπιστοσύνη που έχουν για τους συμπολίτες τους ως προς την δική τους φορολογική συμμόρφωση. Όσο περισσότερο πιστεύουν ότι οι υπόλοιποι έχουν υψηλή φορολογική συμμόρφωση και πληρώνουν τους φόρους τους, τόσο πιθανότερο είναι και οι ίδιοι να ανταποκρίνονται καλύτερα στην δήλωση των πραγματικών εισοδημάτων τους και κατ' επέκταση στην πληρωμή των πραγματικά αναλογούντων σε αυτούς φόρων. Το αντίθετο φυσικά συμβαίνει όταν θεωρούν ότι οι υπόλοιποι συμπολίτες τους δεν πληρώνουν όσα τους αναλογούν, με αποτέλεσμα και οι ίδιοι να καταφεύγουν σε πρακτικές φοροδιαφυγής (Salman & Sarjono, 2013).

Όλοι οι πολίτες κάθε κράτους αντιμετωπίζουν το ίδιο φορολογικό σύστημα, και ανταποδοτικά έχουν και τις ανάλογες απολαβές από αυτό. Αυτές οι απολαβές προέρχονται συγκεντρωτικά από τους φόρους όλων. Επομένως, ο κάθε φορολογούμενος έχει χρέος απέναντι στον συμπολίτη του όσον αφορά το βάρος που αναλογεί στον καθένα μέσω της φορολογίας. Όταν λοιπόν, ο κάθε φορολογούμενος στοχάζεται αυτή την ηθική υποχρέωση που έχει απέναντι στον διπλανό του φορολογούμενο, εξαιτίας του παραπάνω σκεπτικού, και έχει εμπιστοσύνη ότι ο συμπολίτης του θα κάνει το ίδιο, το επίπεδο της φορολογικής συμμόρφωσης αυξάνεται κατακόρυφα και η φοροδιαφυγή ελαχιστοποιείται (Miller, 1961).

Μορφωτικό επίπεδο κοινωνίας και πολιτών

Το μορφωτικό επίπεδο μεμονωμένα των φορολογουμένων, καθώς και συνολικά της κοινωνίας των πολιτών, φαίνεται να παίζει και αυτό σημαντικό ρόλο σαν αίτιο ύπαρξης φοροδιαφυγής. Είναι εύλογο να υποθέσουμε ότι το επίπεδο της μόρφωσης και της παιδείας που παρέχεται στους πολίτες, επηρεάζει τις σκέψεις, τις αποφάσεις, και τα πιστεύω τους και φυσικά την απόφαση για φοροδιαφυγή, κάνοντας προσπάθεια απόκρυψης εισοδημάτων.

Βέβαια, από πραγματοποιηθείσες έρευνες δεν είναι ξεκάθαρος ο τρόπος επηρεασμού της φοροδιαφυγής από το μορφωτικό επίπεδο. Από την μία έχουμε έρευνες που δείχνουν ότι η μόρφωση (και δη η φορολογική μόρφωση) παίζει θετικό ρόλο στην φορολογική συμμόρφωση. Οδηγεί τους φορολογούμενους στο να κατανοήσουν τους φορολογικούς νόμους και τον αντίκτυπο που έχουν στην κοινωνία μέσω των δημοσίων αγαθών και υπηρεσιών, στην πληρωμή των αναλογούντων σε αυτούς φόρων, είναι πιο απίθανο να οδηγηθούν σε φοροδιαφυγή. Επιπλέον, ακόμα και η γενικότερη άγνοια περί δημοσιονομικών θεμάτων, θα οδηγήσει αυτούς τους φορολογούμενους στη φοροδιαφυγή, διότι βλέπουν τους φόρους σαν προσωπικό βάρος που πέφτει μόνο πάνω τους (Zhang, 2021).

Στον αντίποδα, άλλες έρευνες κατέληξαν σε αντίθετα, από το παραπάνω, αποτελέσματα. Για παράδειγμα, κάποιες έδειξαν ότι οι φορολογούμενοι που είναι πιο εξοικειωμένοι με τη φορολογική νομοθεσία είναι πιο πιθανό να καταφύγουν σε τακτικές φοροδιαφυγής. Χρησιμοποιούν δηλαδή, τις γνώσεις τους για να αποφύγουν την πλήρη συμμόρφωση στη φορολογία. Οι λόγοι που υπάρχουν αντικρουόμενα αποτελέσματα, έχουν να κάνουν με την διαφορετική οπτική γωνία κάθε έρευνας, με το επίπεδο του εισοδήματος σε

σχέση με την μόρφωση των πολιτών, και ακόμα με τα διαφορετικά δημογραφικά στοιχεία και τους κοινωνικούς παράγοντες που αλληλοσυγκρούονται μεταξύ τους (Zhang, 2021).

Αν και οι έρευνες και τα αποτελέσματά τους ποικίλουν, και ένας παράγοντας για αυτό είναι και τα διαφορετικά εκπαιδευτικά συστήματα ανά τον κόσμο, σύμφωνα με τα παραπάνω, το μορφωτικό επίπεδο αποτελεί σίγουρα μια από τις αιτίες για τους φορολογουμένους που καταφεύγουν σε φοροδιαφυγή.

Πιθανότητα εντοπισμού και επιβολής ποινής

Οι πολίτες, και ως φορολογούμενοι, δρουν βάσει της οικονομικής θεωρίας ως ορθολογικά άτομα. Αυτό σημαίνει ότι ο στόχος τους είναι η μεγιστοποίηση της χρησιμότητάς τους. Ο τρόπος λειτουργίας λοιπόν, αυτών των ορθολογικών ατόμων, έγκειται στην ανάλυση κέρδους και κόστους και επιλέγουν το μονοπάτι που θα αποφέρει το μέγιστο κέρδος με το μικρότερο κόστος. Έναν τέτοιο τρόπο σκέψης, είτε σε πιο απλοϊκό επίπεδο, είτε σε πιο πολύπλοκο, ακολουθούν και οι φορολογούμενοι (φυσικά ή νομικά πρόσωπα) που επιλέγουν να φοροδιαφύγουν.

Το κέρδος εξαρτάται από το ποσό του φόρου που θα γλιτώσει ο φορολογούμενος φοροδιαφεύγοντας, και το κόστος εξαρτάται από την πιθανότητα να εντοπιστεί από την Φορολογική Διοίκηση και να του επιβληθούν τα προβλεπόμενα από το νόμο πρόστιμα. Οπότε, ανάλογα με τα εισοδήματα του καθενός και το πόσο αποστρέφεται ή αγκαλιάζει τον κίνδυνο εξαρτάται και αν και σε τι βαθμό θα πάρει τον δρόμο της φοροδιαφυγής. Κάποιος, ο οποίος είναι ουδέτερος ως προς τον κίνδυνο, ένας μέσος φορολογούμενος δηλαδή, θα επιλέξει να φοροδιαφύγει αν το κέρδος του θα είναι μεγαλύτερο από το κόστος. Έτσι, σαν αποτέλεσμα, μια αύξηση της ποινής ή της πιθανότητας εντοπισμού, θα μειώσει τα επίπεδα της φοροδιαφυγής συνολικά.

Οι ποινές είναι σταθερές και ορίζονται στην φορολογική νομοθεσία, και συγκεκριμένα στον Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας (ν. 4987/2022). Επομένως, αυτές αποτελούν μια σταθερά μετρήσιμη στο κόστος που επωμίζεται ο φοροδιαφεύγων. Επομένως, αυτό που έχει μεγαλύτερη βαρύτητα είναι η πιθανότητα εντοπισμού. Οι υποθέσεις που θα ελεγχθούν από την Φορολογική Διοίκηση επιλέγονται με βάση κριτήρια ανάλυσης κινδύνου τα οποία χρησιμοποιούν δεδομένα που είναι διαθέσιμα ηλεκτρονικά, καθώς και στοιχεία από εσωτερικές και εξωτερικές πηγές πληροφόρησης (Α. 1144/2022). Οι υποθέσεις

μοριοδοτούνται και όσες συγκεντρώνουν υψηλή μοριοδότηση, βάσει του αυτοματοποιημένου μοντέλου αντικειμενικής αξιολόγησης προτεραιοποιούνται για φορολογικό έλεγχο. Τα εν λόγω κριτήρια ανάλυσης κινδύνου δεν δημοσιοποιούνται φυσικά, αλλά σίγουρα περιλαμβάνουν στοιχεία όπως το είδος της επιχείρησης ή του επαγγέλματος που ασκείται, τον κλάδο στον οποίο ανήκει, αν παρουσιάζει κέρδη ή ζημίες, τις περιοχές που δραστηριοποιείται, το ύψος των εισοδημάτων που δηλώνει, τα έσοδα και τα έξοδά της, το αν παρουσιάζει χρεωστικές ή πιστωτικές δηλώσεις Φ.Π.Α., αν χρωστάει ή έχει παραβάσεις που αφορούν σε άλλες υπηρεσίες του δημοσίου πέραν του φορολογικού κομματιού. Φυσικά, δεν μπορεί ένας κρατικός μηχανισμός να ελέγξει όλο ανεξαιρέτως τον αριθμό των φορολογουμένων, αλλά όπως συνάγεται από τα παραπάνω, υπάρχει μια αρκετά σημαντική πιθανότητα εντοπισμού αυτών που φοροδιαφεύγουν.

Κλείνοντας αυτό το κομμάτι, μπορούμε να πούμε ότι οι φορολογούμενοι λογικά θα επιλέξουν να φοροδιαφύγουν αν πιστεύουν ότι έχουν να κερδίσουν κάτι, και ότι δεν θα τους εντοπίσει η Φορολογική Διοίκηση και δεν θα ελεγχθούν, και στον αντίποδα θα συμμορφωθούν φορολογικά περισσότερο αν αυξηθούν οι ποινές και η πιθανότητα εντοπισμού τους (Allingham & Sandmo, 1972). Βέβαια η πράξη έχει δείξει ότι οι ποινές πρέπει να είναι εξοντωτικά υψηλές και η πιθανότητα εντοπισμού εξαιρετικά υψηλή ώστε η φοροδιαφυγή να μειωθεί αρκετά.

Διάρθρωση της οικονομίας και του φορολογικού συστήματος αυτής

Πολύ σημαντικό ρόλο επίσης, στα αίτια της φοροδιαφυγής, παίζει το πως είναι διαρθρωμένη η οικονομία της εκάστοτε χώρας και το αντίστοιχο φορολογικό σύστημά της. Παίζει ρόλο ο αριθμός και το ποσοστό που καταλαμβάνουν στην αγορά οι μικρές, μικρομεσαίες, μεσαίες, μεγάλες επιχειρήσεις και οι αυτοαπασχολούμενοι.

Η ελληνική οικονομία, η οποία αποτελείται κυρίως από αυτοαπασχολούμενους και μικρές επιχειρήσεις, ευνοεί κατά πολύ την φοροδιαφυγή. Η απόκρυψη των εισοδημάτων είναι ευκολότερη δουλειά όταν κάποιος είναι εργοδότης του εαυτού του. Επίσης, ο έλεγχος αυτού του είδους των αυτοαπασχολούμενων είναι μια δύσκολη διαδικασία από την πλευρά της Φορολογικής Διοίκησης, διότι είναι δύσκολος ο εντοπισμός τους, η απόδειξη της απόκρυψης των εισοδημάτων τους και κατ' επέκταση η μείωση της φοροδιαφυγής που προέρχεται από αυτούς.

Επιπλέον, η αναλογία άμεσων και έμμεσων φόρων παίζει ρόλο στο μέγεθος της φοροδιαφυγής. Εάν σε μια οικονομία κυριαρχούν οι άμεσοι φόροι τότε είναι πιο πιθανό να αποκρυσθαίνουν εισοδήματα. Οι αυτοαπασχολούμενοι και τα νοικοκυριά θα δηλώσουν απλά λιγότερα εισοδήματα από τα πραγματικά, και οι επιχειρήσεις θα διογκώσουν τα έξοδά τους για να μειώσουν τα φορολογηθέντα εισοδήματα. Σε μια οικονομία που οι έμμεσοι φόροι έχουν περισσότερο βάρος η φοροδιαφυγή παρατηρείται σε μικρότερο βαθμό. Επειδή ακριβώς οι περισσότεροι φόροι είναι έμμεσοι, που σημαίνει ότι εισπράττονται μέσω των επιχειρήσεων για λογαριασμό των φορολογουμένων και στη συνέχεια αποδίδονται στο κράτος, και επειδή οι επιχειρήσεις είναι λιγότερες από τους ιδιώτες και λειτουργούν στα πλαίσια του λογιστικού συστήματος τηρώντας λογιστικά αρχεία και στοιχεία, υπόκεινται πιο εύκολα και αποτελεσματικά σε φορολογικό έλεγχο, με αποτέλεσμα να μην καταφεύγουν τόσο εύκολα σε φαινόμενα φοροδιαφυγής. (Martinez-Vazquez et al., 2011)

2.2 ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΚΑΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

Οι συνέπειες της φοροδιαφυγής είναι πολύ σημαντικές και για τα κράτη και για τους ίδιους τους φορολογούμενους. Αρχικά, η πιο προφανής και ξεκάθαρη συνέπεια είναι ότι μειώνονται τα έσοδα του εκάστοτε κράτους, εφόσον εισπράττει μειωμένους φόρους, και κατά συνέπεια επηρεάζονται αρνητικά τα δημόσια αγαθά και οι υπηρεσίες που έχει τη δυνατότητα να παρέχει στους πολίτες του. Τα τελευταία θα πρέπει να μειωθούν ή να υποβαθμιστούν για να ισοσταθμιστούν με τα μειωμένα έσοδα από φόρους (Alm, 2012). Έτσι λοιπόν, η παρεμβατικότητα και η ευελιξία του κράτους στην οικονομία μειώνεται, λόγω των οικονομικών δυσκολιών που θα αντιμετωπίσει από την φοροδιαφυγή, αφού δεν θα μπορεί να ανταπεξέλθει στα απαιτούμενα έξοδά του (Ozili, 2020). Κατά συνέπεια, αυξάνεται σημαντικά και η εξάρτηση, της εκάστοτε χώρας με υψηλή φοροδιαφυγή, από διάφορους δανειστές για αναπλήρωση των εσόδων που δεν είναι στο ύψος που θα έπρεπε να είναι (Cobhan, 2005).

Σε μια κοινωνία, υπάρχουν πάντα αυτοί που θα συμμορφώνονται, και αυτοί που θα εξαπατούν. Έτσι και στον φορολογικό κόσμο υπάρχουν αυτοί που έχουν και διατηρούν τη φορολογική συμμόρφωσή τους και αυτοί που φοροδιαφεύγουν, αυτοί που δεν παίζουν με τις πιθανότητες εντοπισμού και αυτοί που μεγιστοποιούν την χρησιμότητά τους στη ρουλέτα της φοροδιαφυγής. Είναι φανερό από τα παραπάνω, ότι το φορολογικό βάρος όσων παραβιάζουν την φορολογική νομοθεσία μειώνεται και κατά συνέπεια μετατίθεται σε όσους

συμμορφώνονται (Alm, 2012). Άλλη μια συνέπεια της φοροδιαφυγής λοιπόν είναι ότι ανακατανέμει το φορολογικό βάρος ανάμεσα στους συμμορφούμενους και στους μη φορολογούμενους πολίτες (Ozili, 2020). Συνήθως, το φορολογικό αυτό βάρος μετατίθεται και σε όσους είναι πιο δύσκολο να φοροδιαφύγουν, όπως οι μισθωτοί και οι συνταξιούχοι, αφού δεν είναι τόσο ευέλικτοι όσον αφορά την παραβίαση της φορολογικής νομοθεσίας (Cobhan, 2005).

Μία ακόμη άμεση συνέπεια, έγκειται στην προσπάθεια εντοπισμού των φοροδιαφυγόντων. Τα κράτη απαιτείται να δαπανήσουν πόρους και χρόνο για τον εντοπισμό, τον έλεγχο και την επιβολή των αντίστοιχων προστίμων. Και όταν η φοροδιαφυγή είναι εκτεταμένη, τότε το κράτος θα πρέπει να δαπανήσει ακόμα περισσότερους πόρους για την εξομάλυνσή της, πόρους τους οποίους όμως έχει σε περιορισμένο βαθμό λόγω της ύπαρξης αυτού καθ' αυτού του φαινομένου που θέλει να καταπολεμήσει (Alm, 2012). Είναι ένας φαύλος κύκλος του οποίου το κάθε κράτος, σε συνδυασμό με την Φορολογική Διοίκηση, καλείται να βρει τη χρυσή τομή.

Η φοροδιαφυγή, όπως είδαμε και παραπάνω, δεν έχει να κάνει μόνο με την απόκρυψη εισοδημάτων, αλλά και με οποιαδήποτε παράνομη πράξη που οδηγεί σε μειωμένους φόρους. Μία έμμεση συνέπεια, η οποία κατά βάση δεν είναι μετρήσιμη και δεν μπορεί να γενικοποιηθεί σε όλους όσους φοροδιαφεύγουν, είναι οι άνισοι όροι ανταγωνισμού μεταξύ αυτών που φοροδιαφεύγουν και των υπολοίπων (σε επίπεδο επιχειρήσεων). Τα οφέλη από την φοροδιαφυγή μπορούν να μεταφραστούν σε χαμηλότερες τιμές για τους καταναλωτές, για παρόμοια προϊόντα και υπηρεσίες. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε στρέβλωση του ανταγωνισμού, διότι οι καταναλωτές θα επιλέξουν τα πιο φθηνά, αλλά ισάξιας ποιότητας, προϊόντα και υπηρεσίες (Alm & Finlay, 2013). Έτσι τα έσοδα όσων φοροδιαφεύγουν θα αυξηθούν, εν τέλει, ακόμα περισσότερο.

Ένα ακόμα αποτέλεσμα της φοροδιαφυγής είναι να επηρεάζεται και η φορολογική συνείδηση των φορολογούμενων οι οποίοι δεν φοροδιαφεύγουν. Βλέποντας οι συμμορφούμενοι φορολογικά όσους φοροδιαφεύγουν να μην έχουν συνέπειες ή να είναι δύσκολο να υποστούν συνέπειες, και να βγαίνουν κερδισμένοι από αυτό, τότε και κάποιος από τους νομοταγείς θα ακολουθήσουν τον δρόμο της φοροδιαφυγής.

Σε γενικές γραμμές, από την πλευρά του φορολογούμενου, οι συνέπειες της φοροδιαφυγής του μπορούμε να πούμε ότι είναι θετικές για αυτόν. Αν δεν είχαν θετικό αποτέλεσμα βέβαια, δεν θα υπήρχε και λόγος να φοροδιαφύγει κάποιος. Ο φοροδιαφεύγων

κερδίζει εφόσον το διαθέσιμο εισόδημά του αυξάνεται, με την μη πληρωμή των αναλογούντων φόρων, και με αυτόν τον τρόπο προωθεί την σταθερότητα στα προσωπικά του οικονομικά δεδομένα (Ozili, 2020). Το κέρδος αυτό, μπορεί να μεταφραστεί σε αυξημένη αποταμίευση ή ανάλωση σε περιουσιακά στοιχεία, τα οποία με τη σειρά τους σε μια δύσκολη περίοδο μπορούν να λειτουργήσουν ως μοχλός επιτάχυνσης της οικονομικής ευημερίας και αντιμετώπισης μιας προσωπικής ή επιχειρηματικής δύσκολης κατάστασης.

2.3 ΜΕΘΟΔΟΙ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ ΚΑΙ ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗΣ

Η φοροδιαφυγή, η φοροαποφυγή, καθώς και η παραοικονομία, αποτελούν διαχρονικά φαινόμενα και οι μέθοδοί τους ακολουθούν την εξέλιξη της οικονομίας, και προσαρμόζονται στα νομοθετικά δεδομένα του εκάστοτε κράτους. Όπως είδαμε παραπάνω, οι τρεις αυτές έννοιες, αν και όχι ταυτόσημες, έχουν πολλά σημεία επαφής μεταξύ τους. Παρακάτω, θα αναλύσουμε επιλεκτικά κάποιες μεθόδους που ακολουθούνται από τους φορολογούμενους, είτε φυσικά είτε νομικά πρόσωπα, οι οποίοι χρησιμοποιούν τις ανωτέρω παράνομες και παράτυπες τεχνικές. Τις μεθόδους αυτές θα τις δούμε όπως αναφέρονται στην βιβλιογραφία και μέσω της επαγγελματικής εμπειρίας του συγγραφέα ως ελεγκτή Τμήματος Ελέγχου της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων.

Αρχικά θα αναφερθούμε στην φοροδιαφυγή που πραγματοποιούν τα φυσικά πρόσωπα στα εισοδήματα από μισθούς και συντάξεις, από επιχειρηματική δραστηριότητα και από ακίνητα. Στην συνέχεια, θα μας απασχολήσει η φοροδιαφυγή των νομικών προσώπων. Ένα σημαντικό κεφάλαιο που θα αναλύσουμε αποτελεί η φοροδιαφυγή και απάτη στον Φόρο Προστιθέμενης Αξίας και τους Ειδικούς Φόρους Κατανάλωσης, οι οποίοι διέπονται από ειδική νομοθεσία. Και τέλος, θα ασχοληθούμε με την φοροδιαφυγή σε διάφορους άλλους φόρους, όπως οι κατασκευές, οι κληρονομίες δωρεές και γονικές παροχές, ο ΕΝ.Φ.Ι.Α. και τα νομικά πρόσωπα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα.

Εισόδημα από μισθούς και συντάξεις

Η πρώτη πηγή εισοδήματος φυσικών προσώπων σύμφωνα με τον Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος (άρθρο 7, παρ. 2, ν.4172/2013) είναι το εισόδημα που προέρχεται από μισθούς και συντάξεις. Σύμφωνα με τα στατιστικά δελτία της ΑΑΔΕ για τα φυσικά πρόσωπα, το έτος

2021 από τα περίπου 84,2 δισεκατομμύρια ευρώ δηλωθέντος εισοδήματος, τα 61,2 αφορούσαν σε εισοδήματα μισθών και συντάξεων. Το 73% λοιπόν των εισοδημάτων των φυσικών προσώπων, δηλώνεται από τις ομάδες που κατά γενική ομολογία παρουσιάζουν την υψηλότερη φορολογική συμμόρφωση. Αυτό συμβαίνει επειδή σε αυτούς, ο φόρος παρακρατείται στην πηγή και βεβαιώνεται από τους εργοδότες τους οι οποίοι τον αποδίδουν με την σειρά τους στο κράτος.

Το γεγονός ότι αυτές οι ομάδες φορολογουμένων έχουν υψηλά ποσοστά συμμόρφωσης, δεν σημαίνει ότι δεν φοροδιαφεύγουν ή δεν παραοικονομούν σε κάποιο βαθμό. Υπάρχουν περιπτώσεις μη δήλωσης εισοδημάτων μιας δεύτερης ή ακόμα και παράλληλης απασχόλησης, δήλωσης μικρότερων εισοδημάτων από τα πραγματικά (είτε επειδή προέρχονται από μαύρη εργασία, είτε από επιλογή μη δήλωσης), μη δήλωσης εισοδημάτων από κύρια εργασία λόγω ύπαρξης ταμείου ανεργίας ή για οποιονδήποτε άλλο προσωπικό λόγο, μη δήλωσης εισοδημάτων από παροχές σε είδος.

Οι παραπάνω τακτικές δεν είναι πάντοτε ευνοϊκές για τους φορολογούμενους, όμως ευνοούν κατά πολύ τους εργοδότες. Με την αδήλωτη ή μερικά δηλωμένη εργασία οι εργοδότες κερδίζουν διότι επιβαρύνονται με λιγότερα έξοδα από την μη καταβολή ασφαλιστικών εισφορών και παρακρατούμενων φόρων στο κράτος.

Εισόδημα από επιχειρηματική δραστηριότητα

Η δεύτερη σε σειρά πηγή εισοδήματος σύμφωνα με τη φορολογική νομοθεσία, είναι τα εισοδήματα που προέρχονται από επιχειρηματική δραστηριότητα. Αυτό το είδος εισοδήματος είναι αυτό που αποκομίζουν τα φυσικά πρόσωπα και προέρχεται από όσους διατηρούν επιχειρήσεις ή ασκούν ελεύθερο επάγγελμα. Όπως καταλαβαίνουμε, εδώ συγκαταλέγεται ένα μεγάλο μέρος των φορολογουμένων που διατηρούν επιχειρήσεις όπως εστίασης, τουρισμού, αγροτικές κτηνοτροφικές και αλιευτικές επιχειρήσεις, λατομικές και εξορυκτικές, βιομηχανικές (μετάλλων, πλαστικών, ξύλου, κλπ.), μεταποιητικές, γαλακτοκομικές, οινοποιητικές, καπνοβιομηχανικές, ιματισμού και υποδημάτων, πετρελαιοπαραγωγικές, φαρμακευτικές, οικοδομικές, κατασκευαστικές, εκδοτικές, τραπεζικές, εμπορικές και άλλες, και όσων ασκούν ελεύθερα επαγγέλματα όπως γιατροί, δικηγόροι, συμβολαιογράφοι, μηχανικοί, αρχιτέκτονες, υδραυλικοί και ηλεκτρολόγοι, λογιστές, καθηγητές, γεωπόνοι, συγγραφείς, προγραμματιστές

και άλλοι. Τα εισοδήματα και η φοροδιαφυγή που αφορά τα νομικά πρόσωπα αυτά καθ' αυτά είναι κάτι διαφορετικό και θα αναλυθεί εκτενέστερα πιο κάτω.

Σύμφωνα πάλι με τα στατιστικά δελτία της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων, το 2021 από τα 84,2 δισεκατομμύρια ευρώ δηλωθέντος εισοδήματος, μόνο τα 11,9 δις προέρχονταν από επιχειρηματική δραστηριότητα και τα 3,6 από αγροτική δραστηριότητα. Το 18,5% λοιπόν των ανωτέρω δηλωθέντων εισοδημάτων προέρχεται από αυτό που ονομάσαμε ως εισόδημα από επιχειρηματική δραστηριότητα.

Η απολογιστική έκθεση της Α.Α.Δ.Ε. για το 2022 μας λέει ότι οι διαπιστωθείσες παραβάσεις από επιτόπιους ελέγχους αφορούν σε ποσοστό 95% περιπτώσεις μη έκδοσης ή ανακριβούς έκδοσης στοιχείων (σελ. 46). Δηλαδή η πιο συχνή μέθοδος φοροδιαφυγής είναι το να μην εκδίδονται οι προβλεπόμενες αποδείξεις ή να εκδίδονται αποδείξεις μικρότερης αξίας από ότι θα έπρεπε και να μην εκδίδονται τα προβλεπόμενα δελτία αποστολής για την διακίνηση των εμπορευμάτων. Επίσης, τα μεγαλύτερα ποσοστά παραβατικότητας παρατηρήθηκαν στις υπηρεσίες, στις μεταφορές, στο εμπόριο γενικά, στην αγροτική παραγωγή, στα κατασκευαστικά και στην εστίαση.

Η μη έκδοση ή ανακριβής έκδοση στοιχείων μπορεί να εφαρμοστεί με διάφορους τρόπους, εκτός από την ίδια σημασία των ορισμών τους. Υπάρχει η μέθοδος της ανακύκλωσης των αποδείξεων. Δηλαδή οι αποδείξεις που έχουν εκδοθεί σε προγενέστερο χρόνο, να χρησιμοποιούνται εκ νέου για επόμενες παραγγελίες ή πωλήσεις μέσα στην ίδια ημέρα. Επίσης, μπορεί να εκδίδονται νόμιμα προσωρινές αποδείξεις από ταμειακές μηχανές με πρόγραμμα εστιατορίου, αλλά να μην εκδίδονται ποτέ οι τελικές αποδείξεις εσόδου όπως θα έπρεπε. Μια άλλη μέθοδος είναι όταν εκδίδονται αποδείξεις που να μοιάζουν νομότυπες, οι οποίες να μην εκδίδονται από πραγματικές ταμειακές αλλά από προγράμματα απομίμησης αποδείξεων εσόδου. Ακόμα, υπάρχουν κάποια παράνομα υπολογιστικά προγράμματα τα οποία μπορούν να ενεργοποιηθούν από τους επιχειρηματίες και είτε να διαγράψουν αποδείξεις από την φορολογική μνήμη των ταμειακών, είτε να μειώσουν τις αξίες τους. Επίσης, μια ακόμη πιο εξελιγμένη και ευέλικτη μέθοδος είναι όταν οι αποδείξεις δεν εκδίδονται αμέσως αλλά παραμένουν σε μια εφεδρική μνήμη ενός υπολογιστή που έχει συνδεθεί με φορολογικό μηχανισμό (κάτι που απαγορεύεται φυσικά) και σε περίπτωση ελέγχου πατιέται το λεγόμενο "κουμπί πανικού" και ο φορολογικός μηχανισμός αρχίζει να εκτυπώνει όλα όσα έχει στην προσωρινή μνήμη. Φυσικά αν δεν υπάρξει επιτόπιος έλεγχος

από κλιμάκιο της εφορίας αυτές οι αποδείξεις σβήνονται και τα έσοδα αυτά παραμένουν αδήλωτα.

Μία ακόμη μέθοδος φοροδιαφυγής, η οποία μάλιστα διώκεται και ποινικά σύμφωνα με την φορολογική νομοθεσία, αποτελεί η έκδοση και η λήψη εικονικών ή πλαστών τιμολογίων. Σύμφωνα με τον Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας (Κ.Φ.Δ.) στο άρθρο 66 παράγραφο 5, “Εικονικό είναι το φορολογικό στοιχείο που εκδίδεται για συναλλαγή ανύπαρκτη στο σύνολό της ή για μέρος αυτής ή για συναλλαγή στην οποία το ένα από τα συμβαλλόμενα μέρη που αναγράφονται στο στοιχείο είναι άγνωστο φορολογικώς πρόσωπο, με την έννοια ότι δεν έχει δηλώσει την έναρξη του επιτηδεύματός του ούτε έχει θεωρήσει στοιχεία στη Φορολογική Διοίκηση. Εικονικό είναι επίσης το στοιχείο που φέρεται ότι εκδόθηκε ή έχει ληφθεί από εικονική εταιρεία, κοινοπραξία, κοινωνία ή άλλη οποιασδήποτε μορφής επιχείρηση ή νομική οντότητα ή από φυσικό πρόσωπο για το οποίο αποδεικνύεται ότι είναι παντελώς αμέτοχο με τη συγκεκριμένη συναλλαγή, οπότε στην τελευταία αυτή περίπτωση η ποινική δίωξη ασκείται κατά του πραγματικού υπευθύνου που υποκρύπτεται” και “θεωρείται επίσης ως πλαστό το φορολογικό στοιχείο και όταν το περιεχόμενο και τα λοιπά στοιχεία του πρωτότυπου ή αντίτυπου αυτού είναι διαφορετικά από αυτά που αναγράφονται στο στέλεχος του ίδιου στοιχείου”.

Υπάρχουν επιχειρήσεις οι οποίες εκδίδουν εικονικά ή πλαστά τιμολόγια διαφόρων ποσών και έναντι τιμήματος (σημαντικά μικρότερου από τα ποσά των εν λόγω τιμολογίων) τα πουλάνε σε άλλες επιχειρήσεις για να τα καταχωρίσουν στα βιβλία τους, να αυξήσουν τα έξοδά τους και κατά συνέπεια να μειώσουν τα φορολογητέα τους κέρδη. Συνήθως πίσω από τις επιχειρήσεις που εκδίδουν εικονικά και πλαστά τιμολόγια είναι διαφορετικά πρόσωπα από αυτά που φαίνονται ως ιδιοκτήτες. Οι υποκρυπτόμενοι, χρησιμοποιούν στοιχεία θανόντων ή ανθρώπων που βρίσκονται σε ανάγκη και χρησιμοποιούν τα στοιχεία τους έναντι τιμήματος (“αχυράνθρωποι”). Οι εκδότες κατά βάση δεν υποβάλλουν δηλώσεις εισοδήματος, ΦΠΑ ή άλλων φορολογιών και υποχρεώσεων, ή σε άλλες περιπτώσεις υποβάλλουν δηλώσεις για να μην κινήσουν υποψίες και να μην χτυπάνε στα συστήματα της Α.Α.Δ.Ε. αλλά αφήνουν απλήρωτες τις υποχρεώσεις τους. Στα κυκλώματα με τα εικονικά τιμολόγια μία ακόμα κίνηση είναι να δημιουργούνται και ενδιάμεσες επιχειρήσεις ανύπαρκτες, με σκοπό την ωφέλεια από την καταστρατήγηση των διατάξεων του Φ.Π.Α. σε κάποιο από τα στάδια της αλυσίδας συναλλαγών.

Το μέγεθος της εν λόγω μεθόδου είναι τεράστιο. Στην απολογιστική έκθεση της Α.Α.Δ.Ε. του 2022 αναφέρονται ενδεικτικά κάποιες περιπτώσεις εκδοτών και ληπτών εικονικών τιμολογίων. Βλέπουμε ότι αποκλειστικά την τριετία 2018 έως 2020 εντοπίστηκαν οντότητες οι οποίες είχαν εκδώσει τουλάχιστον 20.860 εικονικά φορολογικά στοιχεία, συνολικής αξίας 281 εκατομμυρίων ευρώ, πλέον ποσού Φ.Π.Α. 60 εκατομμυρίων ευρώ.

Πιο απλές μέθοδοι φοροδιαφυγής, οι οποίες όμως αποκαλύπτονται με έναν απλό έλεγχο, αποτελούν η υποκαταχώριση των εσόδων και η καταχώριση ανύπαρκτων εξόδων προς διόγκωση αυτών, καθώς και η μη υποβολή ή η υποβολή ανακριβών δηλώσεων εισοδήματος, Φ.Π.Α. και άλλων φόρων. Επιπλέον, μια ακόμα συνηθισμένη μέθοδος είναι η χειραγώγηση των απογραφών ενάρξεως και λήξεως, σε όσους είναι υπόχρεοι, με επηρεασμό της αξίας των ειδών ή με καταμέτρηση διαφορετικών ποσοτήτων από τις πραγματικές. Με αυτό τον τρόπο μειώνεται το κόστος παραγωγής στις δηλώσεις εισοδήματος και κατά συνέπεια θα μειωθεί το καθαρό φορολογητέο αποτέλεσμα και οι αναλογούντες φόροι.

Εισόδημα από ακίνητη περιουσία

Τα εισοδήματα από ακίνητη περιουσία παρέχουν και αυτά φυσικά ευκαιρίες φοροδιαφυγής στους φορολογούμενους. Η πρώτη συνηθισμένη μέθοδος φοροδιαφυγής εδώ συντελείται με την μη σύναψη συμφωνητικού μεταξύ εκμισθωτή και μισθωτή, και την μη δήλωση της ενοικίασης στην Α.Α.Δ.Ε. με σκοπό το αντίτιμο να δίνεται με μετρητά στο χέρι και να μην δηλώνεται πουθενά το εισόδημα που θα έπρεπε να δηλωθεί. Η δεύτερη μέθοδος λειτουργεί με την σύναψη συμφωνητικού με μικρότερη αξία από την πραγματική. Έτσι μόνο ένα μέρος του συνόλου δηλώνεται σαν εισόδημα και το υπόλοιπο δεν δηλώνεται και δεν φορολογείται αντίστοιχα.

Οι παραπάνω μέθοδοι βρίσκουν εφαρμογή και σε αστικές μισθώσεις και σε επαγγελματικές αλλά και σε τουριστικές. Μέχρι πρότινος, το εισόδημα από τις βραχυχρόνιες τουριστικές μισθώσεις μέσω υπηρεσιών διαμοιρασμού (Airbnb, Booking, κλπ.) συγκαταλεγόταν στο εισόδημα από ακίνητη περιουσία, και φυσικά υπήρχε η αντίστοιχη φοροδιαφυγή με την μη δήλωση ή ανακριβή δήλωση των εν λόγω εισοδημάτων. Από το 2024, σύμφωνα με το νέο φορολογικό νομοσχέδιο, όποιος φορολογούμενος έχει πάνω από έναν συγκεκριμένο αριθμό ακινήτων που τα εκμισθώνει βραχυχρόνια τότε θα θεωρείται ότι ασκεί επιχειρηματική δραστηριότητα, θα τηρεί βιβλία και θα υπάγεται στο κανονικό καθεστώς

Φ.Π.Α., και θα είναι υπόχρεος σε είσπραξη του φόρου διαμονής, ο οποίος θα έχει μετονομαστεί σε τέλος κλιματικής αλλαγής και σε δημοτικό φόρο. Έτσι λοιπόν, τα εισοδήματα αυτά θα πάψουν να θεωρούνται εισοδήματα από ακίνητη περιουσία και θα συγκαταλέγονται στα εισοδήματα από επιχειρηματική δραστηριότητα.

Εισόδημα νομικών προσώπων

Η φοροδιαφυγή που συντελείται από τα νομικά πρόσωπα είναι πολυεπίπεδη. Εδώ παίζουν ρόλο πολλοί και ποικίλοι παράγοντες. Οι μέθοδοι φοροδιαφυγής εξαρτώνται από την νομική μορφή της επιχείρησης, αν είναι ομόρρυθμη, ετερόρρυθμη, περιορισμένης ευθύνης, ανώνυμη, ή ιδιωτική κεφαλαιουχική. Εξαρτώνται από το πόσα πρόσωπα την απαρτίζουν, αν είναι μονοπρόσωπη ή όχι. Από το αν υπάρχουν ή όχι θυγατρικές ή άλλες συνδεδεμένες επιχειρήσεις και πρόσωπα.

Σε πρώτη ανάγνωση, πρέπει να πούμε ότι οι “απλές” μέθοδοι φοροδιαφυγής όπως αναφέρθηκαν παραπάνω, εξακολουθούν να ισχύουν και να υλοποιούνται και από νομικά πρόσωπα και πολύ αποτελεσματικά μάλιστα. Αυτές περιλαμβάνουν, την μη έκδοση ή την ανακριβή έκδοση παραστατικών εσόδων, την μη έκδοση παραστατικών διακίνησης, την έκδοση και λήψη εικονικών και πλαστών φορολογικών στοιχείων, την μη υποβολή ή υποβολή ανακριβών δηλώσεων εισοδήματος, Φ.Π.Α. και άλλων φόρων, την υποκαταχώρηση των εσόδων και την καταχώρηση διογκωνομένων εξόδων, καθώς και την χειραγώγηση των απογραφών ενάρξεως και λήξεως για την μεταβολή του κόστους πωληθέντων.

Σε συνέχεια αυτών, υπάρχουν και πιο περίπλοκες μέθοδοι φοροδιαφυγής. Αρχικά θα πρέπει να αναφέρουμε τις λεγόμενες ενδοομιλικές συναλλαγές (transfer pricing). Αυτού του είδους οι συναλλαγές πραγματοποιούνται μεταξύ συνδεδεμένων επιχειρήσεων. Συνδεδεμένες επιχειρήσεις και πρόσωπα, πέραν από τους ομίλους επιχειρήσεων όπως τους γνωρίζουμε, είναι κάθε πρόσωπο, το οποίο συμμετέχει άμεσα ή έμμεσα στη διοίκηση, τον έλεγχο ή το κεφάλαιο άλλου προσώπου, το οποίο είναι συγγενικό πρόσωπο ή με το οποίο συνδέεται. Πιο συγκεκριμένα, και σύμφωνα με τον Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος, είναι αα) κάθε πρόσωπο που κατέχει άμεσα ή έμμεσα μετοχές, μερίδια ή συμμετοχή στο κεφάλαιο τουλάχιστον τριάντα τρία τοις εκατό (33%), βάσει αξίας ή αριθμού, ή δικαιώματα σε κέρδη ή δικαιώματα ψήφου, ββ) δύο ή περισσότερα πρόσωπα, εάν κάποιο πρόσωπο κατέχει άμεσα ή έμμεσα μετοχές, μερίδια δικαιώματα ψήφου ή συμμετοχής στο κεφάλαιο τουλάχιστον τριάντα

τρία τοις εκατό (33%), βάσει αξίας ή αριθμού, ή δικαιώματα σε κέρδη ή δικαιώματα ψήφου, γγ) κάθε πρόσωπο με το οποίο υπάρχει σχέση άμεσης ή έμμεσης ουσιώδους διοικητικής εξάρτησης ή ελέγχου ή ασκεί καθοριστική επιρροή ή έχει τη δυνατότητα άσκησης καθοριστικής επιρροής άλλου προσώπου ή σε περίπτωση που και τα δύο πρόσωπα έχουν σχέση άμεσης ή έμμεσης ουσιώδους διοικητικής εξάρτησης ή ελέγχου ή δυνατότητα άσκησης καθοριστικής επιρροής από τρίτο πρόσωπο (αρ. 2 ν. 4172/2013).

Η τιμολόγηση των ενδοομιλικών συναλλαγών διέπεται από συγκεκριμένους κανόνες της φορολογικής νομοθεσίας, και συγκεκριμένα από το άρθρο 50 του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος (ν. 4172/2013). Εκεί λοιπόν ορίζεται η αρχή των ίσων αποστάσεων, σύμφωνα με την οποία όταν οι συνδεδεμένες οντότητες πραγματοποιούν συναλλαγές μεταξύ τους θα πρέπει να τηρούνται κοινοί κανόνες κατά την τιμολόγηση όπως θα τηρούνταν και αν οι συναλλαγές γίνονταν μεταξύ ανεξάρτητων προσώπων. Αυτές οι συναλλαγές μπορεί να είναι εγχώριες, αν μιλάμε για ελληνικές συνδεδεμένες οντότητες ή ακόμα και διεθνείς όταν έχουμε να κάνουμε με πολυεθνικούς ομίλους.

Η μέθοδος της φοροδιαφυγής εδώ στήνεται με την καταστρατήγηση των ανωτέρω τιθέντων κανόνων, η οποία οδηγεί σε μετατόπιση κερδών τα οποία κατευθύνονται εκεί όπου ελαχιστοποιείται ή ακόμα και μηδενίζεται η φορολογική υποχρέωση. Αυτό γίνεται με την κατάλληλη τιμολογιακή πολιτική η οποία μεταφέρει τα κέρδη από μια επιχείρηση ενός ομίλου σε μια άλλη η οποία συνήθως βρίσκεται σε χώρα με ευνοϊκότερο φορολογικό καθεστώς. Έτσι λειτουργούν και οι λεγόμενες παράκτιες εταιρείες (off-shore). Οι παράκτιες εκδίδουν τιμολόγια προς τις συνδεδεμένες, με αποτέλεσμα οι τελευταίες να μειώνουν τα κέρδη τους και να μειώνουν ή να μηδενίζουν τους φόρους τους, και οι παράκτιες ή δεν θα φορολογηθούν ή θα φορολογηθούν ελάχιστα, ανάλογα με την έδρα τους. Εκμεταλλεύονται φορολογικούς παραδείσους, που αποτελούν τον ακρογωνιαίο λίθο της παγκοσμιοποίησης, και μέσω θυγατρικών που βρίσκονται εκεί προσθέτουν πλασματικά ή και πραγματικά κόστη τα οποία φορολογούνται ελάχιστα ή και καθόλου εκεί ως έσοδα των θυγατρικών. Αυτά τα κόστη αντίστοιχα μειώνουν τα κέρδη των τελικών αποδεκτών που είναι οι μητρικές εταιρείες (Sikka & Willmott, 2010).

Σε εγχώριο επίπεδο, συνήθως αυτό γίνεται με μετατόπιση των κερδών από κερδοφόρες επιχειρήσεις σε ζημιογόνες ή από επιχειρήσεις που φορολογούνται με υψηλούς συντελεστές προς άλλες που φορολογούνται με χαμηλότερους, πάλι με τον ίδιο τρόπο έκδοσης τιμολογίων.

Ο στόχος είναι πάντοτε σταθερά ο ίδιος, αυτός της μείωσης, όσο το δυνατόν περισσότερο, της φορολογίας.

Ο έλεγχος των ενδοομικών συναλλαγών το 2022 από την ΑΑΔΕ, απέδωσε σε βεβαίωση φόρων και προστίμων το ποσό των 48,3 εκατομμυρίων ευρώ, και το 2021 39,6 εκατομμύρια ευρώ (Απολογιστική Έκθεση Α.Α.Δ.Ε. 2022). Μπορεί τα ποσά να μην φαντάζουν τόσο μεγάλα αλλά εδώ να σημειώσουμε ότι πρώτον ο εντοπισμός τέτοιων περιπτώσεων και δεύτερον η στοιχειοθέτησή τους είναι κάτι χρονοβόρο και πολύπλοκο, καθότι και οι μέθοδοι αυτού του είδους της φοροδιαφυγής είναι πιο πολύπλοκοι από όσο μπορούν να αποτυπωθούν θεωρητικά στην παρούσα εργασία.

Φόρος Προστιθέμενης Αξίας

Ο Φόρος Προστιθέμενης Αξίας αποτελεί κοινοτικό φόρο και πρωτοεισήχθη στην ελληνική πραγματικότητα την πρωτοχρονιά του 1987, για να εναρμονιστεί η χώρα μας με την κοινοτική οδηγία αυτού του φόρου της τότε Ε.Ο.Κ.. Αποτελεί έναν φόρο που υπολογίζεται και επιρρίπτεται επί της καθαρής αξίας των αγαθών και υπηρεσιών, καταβάλλεται σε κάθε στάδιο παραγωγής ή συναλλαγής και επιβαρύνει τον τελικό καταναλωτή. Οι τροποποιήσεις του αρχικού νόμου έχουν κωδικοποιηθεί και σήμερα ισχύει ο ν.2859/2000.

Ο φόρος αυτός είναι ουδέτερος για τις επιχειρήσεις και στηρίζεται στον μηχανισμό έκπτωσης του φόρου για αυτές. Η κάθε επιχείρηση έχει το λεγόμενο δικαίωμα έκπτωσης, δηλαδή μπορεί να αφαιρεί τον Φ.Π.Α. που πλήρωσε στους προμηθευτές της (Φ.Π.Α. εισροών), από τον φόρο που εισέπραξε από τους πελάτες της (Φ.Π.Α. εκροών) και αν το υπόλοιπο είναι θετικό τότε το υπόλοιπο αυτό αποδίδεται στο κράτος. Αν είναι αρνητικό τότε η επιχείρηση έχει το δικαίωμα επιστροφής αυτού. Σύμφωνα με την έκθεση για το κενό στον Φ.Π.Α. της Ευρωπαϊκής Ένωσης (σελ. 73), η Ελλάδα το 2021 παρουσίασε έλλειμα στην είσπραξη αυτού του φόρου ίσο με 3,231 δις ευρώ.

Στην φοροδιαφυγή του Φ.Π.Α. παρατηρούμε πάλι τις “κλασσικές” μεθόδους της μη έκδοσης ή ανακριβούς έκδοσης παραστατικών αγορών και πωλήσεων, της καταχώρισης στα βιβλία εικονικών και πλαστών τιμολογίων, της καταχώρισης εξόδων που δεν αφορούν την επιχείρηση, της καταχώρισης δαπανών για τις οποίες δεν αναγνωρίζεται δικαίωμα έκπτωσης (προσωπικές δαπάνες, δεξιώσεων, φιλοξενίας, αρ. 31 & 32 ν.2859/2000).

Οι συναλλαγές που πραγματοποιούνται με επιχειρήσεις που έχουν έδρα σε άλλα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης ονομάζονται ενδοκοινοτικές συναλλαγές (αποκτήσεις και παραδόσεις). Αντίστοιχα, όσες συναλλαγές πραγματοποιούνται με επιχειρήσεις εκτός Ελλάδας και εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης ονομάζονται εισαγωγές και εξαγωγές. Και οι δύο αυτές κατηγορίες συναλλαγών απαλλάσσονται του Φόρου Προστιθέμενης Αξίας. Αυτού του είδους οι συναλλαγές προσθέτουν νέους τρόπους φοροδιαφυγής στην φαρέτρα των παρανομούντων.

Η πιο συνηθισμένη και κοινή μορφή απάτης στον τομέα του ενδοκοινοτικού Φ.Π.Α., είναι η λεγόμενη απάτη του εξαφανισμένου εμπόρου. Εδώ υπάρχει κατάχρηση των κανόνων του Φ.Π.Α. που αναφέραμε πριν και ισχύουν για την Ε.Ε.. Όταν πραγματοποιείται μια ενδοκοινοτική παράδοση υπάρχει απαλλαγή από τον Φ.Π.Α., με την προϋπόθεση την φυσική μεταφορά των αγαθών από το ένα κράτος-μέλος στο άλλο. Αυτός που πραγματοποιεί την ενδοκοινοτική απόκτηση δεν καταβάλλει Φ.Π.Α. για την αγορά, αλλά ο Φ.Π.Α. καθίσταται στην συνέχεια απαιτητός για κάθε μεταγενέστερη πώληση μέσα στο κράτος προορισμού για τα εν λόγω αγαθά. Κάτι αντίστοιχο ισχύει για τις ενδοκοινοτικές λήψεις υπηρεσιών, μόνο που εκεί παίζει ρόλο ο τόπος παροχής της υπηρεσίας.

Η απάτη συντελείται με την επιχείρηση να αποκτά ή να προσποιείται ότι αποκτά αγαθά ή υπηρεσίες χωρίς να πληρώσει Φ.Π.Α., ορθώς, διότι τα λαμβάνει από άλλο κράτος-μέλος της ΕΕ. Στην συνέχεια, μεταπωλεί τα αγαθά αυτά, ή παρέχει τις αντίστοιχες υπηρεσίες με Φ.Π.Α., εντός του κράτους μέλους που δραστηριοποιείται. Αυτός ο εισπραχθείς Φ.Π.Α. θα πρέπει να αποδοθεί στην αντίστοιχη εθνική φορολογική αρχή. Εκεί είναι που αυτή η επιχείρηση εξαφανίζεται και δεν αποδίδει ποτέ τον οφειλόμενο Φ.Π.Α.. Γι' αυτό και η απάτη αυτή ονομάστηκε του "εξαφανισμένου εμπόρου". Πέραν των ανωτέρω, υπάρχει στρέβλωση και του ανταγωνισμού διότι υπάρχει η δυνατότητα από αυτή την επιχείρηση να πουλήσει τα αγαθά ή τις υπηρεσίες αυτές σε χαμηλότερη τιμή από την υπόλοιπη αγορά, διότι και γιατί αγοράζει χωρίς Φ.Π.Α. και γιατί έτσι κι αλλιώς δεν σκοπεύει να ανταποκριθεί στις φορολογικές υποχρεώσεις της.

Το επόμενο στάδιο αυτής της απάτης είναι το λεγόμενο "καρουζέλ". Ονομάστηκε έτσι από τα γνωστά καρουζέλ που υπάρχουν στα λούνα παρκ, όπου έχουν θέσεις (συνήθως σε μορφή ζώου) οι οποίες περιστρέφονται κυκλικά γύρω από τον άξονά τους συνεχώς. Έτσι και ο Φ.Π.Α. περιστρέφεται αέναα ανάμεσα σε διάφορα εμπλεκόμενα μέρη, πιο πολλά από το απλό σχήμα του εξαφανισμένου εμπόρου. Οι περισσότερες αυτές επιχειρήσεις έχουν διακριτούς ρόλους η κάθε μια, έτσι ώστε να γίνονται όλο και πιο πολύπλοκες οι συναλλαγές και ακόμα

πιο δύσκολο να εντοπιστεί η απάτη από την αντίστοιχη φορολογική διοίκηση κάθε χώρας. Υπάρχουν πολλές τροποποιήσεις αυτών των σχημάτων, και μπορεί να εκτείνονται και σε παραπάνω από δύο διαφορετικά κράτη-μέλη. Πάντα ο στόχος είναι να μην αποδοθεί ο Φ.Π.Α. όπως θα έπρεπε, στο κράτος-μέλος που θα έπρεπε.

Ένας άλλος τρόπος απάτης είναι ο αντίστροφος. Δηλαδή μια επιχείρηση η οποία αγοράζει εντός του κράτους-μέλους που δραστηριοποιείται και στην συνέχεια πουλάει συνεχώς σε άλλο κράτος-μέλος, ορθώς, χωρίς Φ.Π.Α.. Εδώ όμως υπάρχει μόνο Φ.Π.Α. εισροών το οποίο η επιχείρηση μπορεί να ζητήσει να της επιστραφεί από την Φορολογική Διοίκηση. Να σημειώσουμε εδώ ότι ο συνδυασμός αυτού με τα ανωτέρω, οδηγεί σε διπλή ζημία για τα κράτη-μέλη, διότι και χάνουν από τον εξαφανισμένο έμπορο τον Φ.Π.Α. που πρέπει να αποδώσει, αλλά και επιστρέφουν τον Φ.Π.Α. σε επιχείρηση που αιτείται επιστροφής.

Ειδικό Φόρο Κατανάλωσης

Οι ειδικοί φόροι κατανάλωσης συγκαταλέγονται στους έμμεσους φόρους, θεσπίστηκαν στο κοινοτικό επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης από το 1993, και επιβαρύνουν τα βιομηχανοποιημένα καπνά, την αιθυλική αλκοόλη, τα αλκοολούχα ποτά, τα ενεργειακά προϊόντα-καύσιμα (βενζίνη, πετρέλαιο, υγραέριο κίνησης και θέρμανσης, φυσικό αέριο, κ.α), την ηλεκτρική ενέργεια, τον καφέ και τα υγρά αναπλήρωσης ηλεκτρονικών τσιγάρων. Το κύριο χαρακτηριστικό αυτών των φόρων είναι ότι καταβάλλονται όταν αυτά τα εμπορεύματα διατίθενται στην κατανάλωση και όχι την στιγμή που παράγονται ή εισάγονται στην Ε.Ε..

Αυτοί οι φόροι διέπονται από πολύ αυστηρούς νόμους και κανονισμούς. Η Ε.Ε. θεσπίζει τα ελάχιστα όρια αυτών των φόρων για κάθε κατηγορία αγαθού, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι το κράτος-μέλος δεν μπορεί να χρεώσει παραπάνω από αυτά. Όπως σε όλους τους φόρους, έτσι και εδώ, υπάρχουν ορισμένες εξαιρέσεις οι οποίες αφορούν σε ολικές και μερικές απαλλαγές από τους ειδικούς φόρους κατανάλωσης, όταν τα υποκείμενα στο φόρο αγαθά, παράγονται ή χρησιμοποιούνται για συγκεκριμένους σκοπούς. Το 2022, από τα συνολικά 57,99 δις ευρώ φορολογικά έσοδα που εισέπραξε η Α.Α.Δ.Ε., τα 6,98 δις προήλθαν από εισπράξεις των ειδικών φόρων κατανάλωσης.

Παρατηρούμε ότι τα έσοδα αυτά αποτελούν μόνο το 12% των συνολικών φορολογικών εσόδων. Αν αναλογιστούμε ότι, σύμφωνα με την ΕΛ.ΣΤΑΤ. και τον Π.Ο.Υ., το 24,8% του ελληνικού πληθυσμού καπνίζει συστηματικά, κάθε πολίτης καταναλώνει κατά μέσο όρο 10,5

λίτρα αλκοόλ ανά έτος (δηλαδή σε εθνικό επίπεδο καταναλώνονται περίπου 105 εκατομμύρια λίτρα αλκοόλ ανά έτος), στην χώρα μας κυκλοφορούν περίπου 5,3 εκατομμύρια επιβατικά αυτοκίνητα, και η συνολική κατανάλωση πετρελαιοειδών προϊόντων (βενζίνες, πετρέλαια κλπ.) ανήλθε σε περίπου 6,7 εκατομμύρια τόνους το 2021, τότε αυτά μας δείχνουν ότι σίγουρα υπάρχει φοροδιαφυγή μέσα από τους ειδικούς φόρους κατανάλωσης.

Η φοροδιαφυγή εδώ πραγματοποιείται με λαθρεμπόριο και νοθεία. Στα καύσιμα παρατηρείται λαθρεμπόριο στην βενζίνη και στο πετρέλαιο κίνησης, στο υγραέριο κίνησης και θέρμανσης και στα ναυτιλιακά καύσιμα, καθώς και νοθεία με προϊόντα πιο χαμηλής αξίας. Η λαθρεμπορία συντελείται με αγορά των προϊόντων αυτών άνευ των προβλεπόμενων παραστατικών εσόδων ή διακίνησης, ή με χρήση εικονικών απαλλαγών (πχ εκτελωνισμός για βιομηχανική χρήση, ή για πλοία και αεροσκάφη) ενώ στην συνέχεια πωλούνται και διοχετεύονται προς εγχώρια κατανάλωση, επομένως παρανόμως απαλλάχθηκαν ενώ θα έπρεπε να είχε επιβληθεί Ε.Φ.Κ..

Ακόμα, παράνομο κέρδος μπορεί να υπάρξει με την αγορά υγραερίου θέρμανσης, και πώλησης αυτού ως υγραέριο κίνησης. Το υγραέριο θέρμανσης έχει πολύ χαμηλότερη τιμή από το κίνησης, λόγω της φύσης της χρήσης του καθενός από τα δύο. Στην πραγματικότητα όμως, έχουν πρακτικά την ίδια χημική ένωση και αποθηκεύονται σε ίδιες δεξαμενές μαζί. Έτσι, αγοράζοντας το θέρμανσης φθηνά και πουλώντας το για κίνησης ακριβά, πραγματοποιείται αθέμιτο και παράνομο κέρδος.

Η νόθευση των καυσίμων συντελείται με χρήση ειδικών χημικών διαλυτών, λαδιών, ή και άλλων ουσιών. Εδώ ο φοροδιαφεύγων κερδίζει εφόσον αυξάνει την ποσότητα που μπορεί να πουλήσει χρησιμοποιώντας κάτι πιο φθηνό από το καθαυτό καύσιμο. Οι παραπάνω μέθοδοι φοροδιαφυγής συνοδεύονται και με παράνομες δεξαμενές καυσίμων, πειραγμένες αντλίες καυσίμων, και φυσικά την καθιερωμένη μέθοδο της μη έκδοσης των παραστατικών εσόδων καθώς και των παραποιημένων φορολογικών μηχανισμών.

Όσον αφορά τη φοροδιαφυγή στα αλκοολούχα ποτά, εδώ θα συναντήσουμε αγαθά χωρίς παραστατικά, αδήλωτες και παράνομες δεξαμενές και εγκαταστάσεις, επαναγέμιση και εμφιάλωση φιαλών, πλαστές αυτοκόλλητες ετικέτες, και εικονικές εξαγωγές, πρακτικές που παραπέμπουν σε φοροδιαφυγή. Φυσικά αυτά ακολουθούνται από νόθευση των αλκοολούχων ποτών με χρήση συνθετικής αλκοόλης για να αυξάνονται και οι ποσότητες που μπορούν να πωληθούν.

Σχετικά με τα καπνικά, παράγονται προϊόντα καπνού από παράνομα εργαστήρια τα οποία διοχετεύονται στην αγορά προς κατανάλωση χωρίς να εισπράττονται οι απαραίτητοι δασμοί και φόροι (είτε Φ.Π.Α., είτε Ε.Φ.Κ.), και έτσι πραγματοποιείται η λαθρεμπορία και η φοροδιαφυγή σε αυτά. Επιπλέον, τέτοια προϊόντα μπορεί να εξάγονται και αυτά εικονικά, ή να κυκλοφορούν στην εγχώρια αγορά “εξαχθέντα” προϊόντα, ή και να εξάγονται λαθραία.

Τέλος, όσων αφορά τον ειδικό φόρο κατανάλωσης στον καφέ, παρατηρείται λαθρεμπορία διότι τεράστιες ποσότητες καφέ εισάγονται λαθραία στην Ε.Ε. (ή και εξάγονται εικονικά) χωρίς τα απαραίτητα παραστατικά, διακινούνται λαθραία, πωλούνται χωρίς τιμολόγια σε επιχειρήσεις καφεστίασης και τελικά σερβίρονται και χωρίς να εκδίδονται παραστατικά εσόδων (αποδείξεις), και έτσι υφίσταται μια ολόκληρη αλυσίδα φοροδιαφυγής και μη απόδοσης των προβλεπόμενων φόρων στο κράτος, είτε αυτός ο φόρος λέγεται ειδικός φόρος κατανάλωσης, είτε φόρος προστιθέμενης αξίας, είτε τελικά φόρος εισοδήματος.

Άλλοι φόροι

Σχετικά με τις κατασκευές, οι εργολάβοι ή και οι ιδιώτες και τα τεχνικά γραφεία που κατασκευάζουν οικοδομές, τείνουν να λαμβάνουν από τους προμηθευτές τους ανακριβή τιμολόγια με αξίες ή ποσότητες μικρότερες από τις πραγματικές. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να πληρώνεται λιγότερος Φ.Π.Α. και να δηλώνονται κατά συνέπεια μικρότερα εισοδήματα από τα πραγματικά από τους μηχανικούς, τους εργολάβους και όσους γενικά απασχολούνται σε αυτό τον τομέα. Επιπλέον, όταν τα ακίνητα φτάνουν στο στάδιο της πώλησης-μεταβίβασης, δηλώνεται μικρότερο τίμημα από το πραγματικό για να πληρωθεί λιγότερος φόρος μεταβίβασης ακινήτου. Τέλος, υπάρχει και η μέθοδος του να πωλούνται καινούρια ακίνητα, παρανόμως ως προσωπικά περιουσιακά στοιχεία. Έτσι αποφεύγεται η πληρωμή φόρου εισοδήματος για την εμπορική πράξη πώλησης, γιατί η διάθεση προσωπικών περιουσιακών στοιχείων δεν θεωρείται εισόδημα.

Η φοροδιαφυγή που συντελείται στις κληρονομίες, δωρεές και γονικές παροχές και αφορά ακίνητα, πραγματοποιείται με τους τρόπους που αναλύθηκαν παραπάνω. Αν αφορά τραπεζικές καταθέσεις, προηγείται κατάθεση χρημάτων ή προσθήκη συνδικαιούχου σε κοινό λογαριασμό στην τράπεζα. Στη συνέχεια δεν δηλώνονται αυτά τα χρήματα σε δήλωση κληρονομιάς ή δωρεάς διότι οι αναλήψεις μπορούν να γίνουν χωρίς κάποιο πιστοποιητικό.

Επίσης υπάρχει και ο τρόπος της μη υποβολής δήλωσης κληρονομιάς, δωρεάς ή γονικής παροχής γενικώς.

Φοροδιαφυγή όπως παρατηρείται σε όλους τους φόρους, έτσι υπάρχει και στον Ενιαίο Φόρο Ιδιοκτησίας Ακινήτων. Ο ΕΝ.Φ.Ι.Α. υπολογίζεται με βάση τις δηλώσεις ακίνητης περιουσίας Ε9 του φορολογούμενου. Επομένως, αν αυτός δεν προβεί σε δηλώσεις Ε9 ενώ θα έπρεπε, ή υποβάλει ανακριβείς δηλώσεις, τότε θα καταφέρει να πληρώσει λιγότερο φόρο ή και καθόλου. Επιπλέον, η φοροδιαφυγή στον φόρο εισοδήματος, εφόσον δηλώνονται λιγότερα ή και καθόλου εισοδήματα, μπορεί να οδηγήσει και σε απαλλαγές ή μειώσεις στον ΕΝ.Φ.Ι.Α..

Στα νομικά πρόσωπα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα (μη κερδοσκοπικές οργανώσεις) ανήκουν όχι μόνο τα σωματεία, τα ιδρύματα και οι σύλλογοι, αλλά και κάθε οντότητα η οποία αποδεδειγμένα επιδιώκει μη κερδοσκοπικό σκοπό. Τα έσοδα αυτών των οργανισμών τα οποία πραγματοποιούνται κατά την επιδίωξη της εκπλήρωσης του σκοπού τους, δεν αποτελούν αντικείμενο φόρου και έτσι εξαιρούνται της φορολογίας (αρ. 45, ν. 4172/2013). Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο αποτελούν οχήματα φοροδιαφυγής. Τέτοια έσοδα είναι οι συνδρομές, τα δικαιώματα εγγραφής μελών, τα έσοδα από εράνους, κρατικές επιχορηγήσεις, χορηγίες, δωρεές, κλπ. Επιπλέον, υπάρχει ευκολία στην σύστασή τους και μειωμένη εποπτεία από τους κρατικούς φορείς. Ουσιαστικά χρησιμοποιούνται ως βιτρίνες για την ικανοποίηση προσωπικών οικονομικών συμφερόντων. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι αθλητικά σωματεία και σωματεία παραδοσιακών χορών τα οποία στην πραγματικότητα είναι κερδοσκοπικές επιχειρήσεις, καλλιτεχνικού χαρακτήρα οντότητες πίσω από τις οποίες βρίσκονται γνωστοί καλλιτέχνες και τραγουδιστές, ή συγγραφικές οργανώσεις οι οποίες όμως έχουν κερδοσκοπικό σκοπό. Κοινό στοιχείο των παραπάνω είναι η επίτευξη προσωπικού κέρδους χρησιμοποιώντας τα παραπάνω έσοδα ή με άλλους έμμεσους και νομιμοφανείς τρόπους, όπως υπογραφές συμβάσεων εξαρτημένης εργασίας, έκτακτα βοηθήματα, και συμφωνίες με άλλες επιχειρήσεις.

2.4 ΤΡΟΠΟΙ ΚΑΙ ΜΕΣΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

Ένα απόλυτα δίκαιο φορολογικό σύστημα σίγουρα δεν μπορεί να υπάρξει σε κανένα μέρος του κόσμου. Αλλά ακόμα και το καλύτερα σχεδιασμένο και υλοποιημένο φορολογικό σύστημα που υπάρχει, σίγουρα θα πάσχει ως ένα βαθμό από τα φαινόμενα της

φοροδιαφυγής, της φοροαποφυγής και της παραοικονομίας. Επομένως, είναι εξαιρετικά σημαντικό να μπορέσουν τα κράτη να αντιμετωπίσουν με τον πιο αποτελεσματικό τρόπο που μπορούν αυτά τα φαινόμενα, και να τα ελαχιστοποιήσουν, έτσι ώστε να μεγιστοποιηθούν τα πιθανά φορολογικά έσοδα που μπορούν να αποκομίσουν.

Αυτό που χρειάζεται, είναι μια πολύπλευρη πολιτική προσέγγισης με ένα μείγμα που περιλαμβάνει την επιβολή, αλλά να δίνει και έμφαση σε στοιχεία όπως η εμπιστοσύνη. Με άλλα λόγια, θα πρέπει να υπάρχει ανίχνευση και έλεγχος όσων φοροδιαφεύγουν, καθώς και η τιμωρία τους, τα οποία λειτουργούν και παραδειγματικά για τους υπόλοιπους. Ακόμα, θα πρέπει να διατίθενται καλύτερα δημόσια αγαθά στους πολίτες του κράτους, που να συνάδουν με την αντίστοιχη φορολογία τους και να ενισχύεται έτσι η εμπιστοσύνη των φορολογουμένων απέναντι στο εκάστοτε φορολογικό σύστημα (Alm, 2012).

Παρακάτω θα δούμε ορισμένους τέτοιους τρόπους αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής που χρησιμοποιούνται στην χώρα μας, και όχι μόνο, και ποικίλουν από απλά, ανέξοδα και γρήγορα μέτρα, έως πιο πολύπλοκα, κοστοβόρα και χρονοβόρα. Αυτοί οι τρόποι και τα μέτρα παρουσιάζουν ένα εύρος από προληπτικού χαρακτήρα έως και εκτεταμένων ελέγχων και παρεμβάσεων.

Φορολογικοί Έλεγχοι

Ο σημαντικότερος τρόπος αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής είναι αδιαμφισβήτητα οι φορολογικοί έλεγχοι. Όσο περισσότεροι έλεγχοι πραγματοποιούνται, τόσο πιο μεγάλη είναι η πιθανότητα εντοπισμού της και επιβολής των προβλεπόμενων ποινών και κυρώσεων. Συνεπακόλουθα, οι φορολογούμενοι γνωρίζοντας ότι είναι αρκετά πιθανό να ελεγχθούν, θα είναι λιγότερο επιρρεπείς στο να φοροδιαφύγουν και έτσι θα αυξάνεται η φορολογική συμμόρφωση. Φυσικά ο αριθμός των ελεγκτών που πραγματοποιούν τους ελέγχους είναι πεπερασμένος, συνεπώς δεν είναι εφικτό εκ των πραγμάτων να ελεγχθούν όλοι οι φορολογούμενοι.

Σύμφωνα με το άρθρο 23 του ν.4987/2022 το οποίο αναλύει τις εξουσίες της Φορολογικής Διοίκησης διαβάζουμε ότι αυτή έχει την εξουσία να επαληθεύει, να ελέγχει και να διασταυρώνει την εκπλήρωση των φορολογικών υποχρεώσεων εκ μέρους του φορολογούμενου, την ακρίβεια των φορολογικών δηλώσεων που υποβάλλονται σε αυτήν και να επιβεβαιώνει τον υπολογισμό και την καταβολή του οφειλόμενου φόρου, διενεργώντας

έλεγχο σε έγγραφα, λογιστικά αρχεία (βιβλία και στοιχεία) και στοιχεία γνωστοποιήσεων και παρόμοιες πληροφορίες, θέτοντας ερωτήσεις στον φορολογούμενο και σε τρίτα πρόσωπα, ερευνώντας εγκαταστάσεις και μέσα μεταφοράς που χρησιμοποιούνται για τη διενέργεια επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, σύμφωνα με τις διαδικασίες και χρησιμοποιώντας μεθόδους που προβλέπονται στον Κώδικα.

Όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο, η επιλογή των υποθέσεων για έλεγχο πραγματοποιείται με βάση κάποια κριτήρια ανάλυσης κινδύνου τα οποία δεν δημοσιοποιούνται, στην συνέχεια μοριοδοτούνται ανάλογα και τελικά προτεραιοποιούνται για φορολογικό έλεγχο. Οι σημαντικότεροι και πιο συχνοί έλεγχοι που πραγματοποιεί η Φορολογική Διοίκηση είναι οι έλεγχοι που πραγματοποιούνται από τα γραφεία της, οι οποίοι πλέον διακρίνονται σε πλήρεις και μερικούς, και οι έλεγχοι που διενεργούνται εκτός των γραφείων της και ονομάζονται επιτόπιοι προληπτικοί έλεγχοι.

Όσον αφορά του πλήρεις και μερικούς ελέγχους, διαχωρίζονται από το εύρος του ελεγκτικού πεδίου και την δυνατότητα επανελέγχου από την Φορολογική Διοίκηση. Στους πλήρεις ελέγχους πραγματοποιείται έλεγχος όλων ανεξαιρέτως των φορολογικών αντικειμένων (Εισόδημα, Φ.Π.Α., χαρτόσημο, εκπλήρωση φορολογικών υποχρεώσεων, έλεγχος ταμείου αξιογράφων, παρακρατούμενων φόρων, κλπ.), και δεν μπορεί να υπάρξει επανέλεγχος της συγκεκριμένης υπόθεσης παρά μόνο αν προκύψουν νέα στοιχεία τα οποία δεν θα μπορούσαν να είναι γνωστά στον αρχικό πλήρη έλεγχο. Από την άλλη, ο μερικός έλεγχος περιλαμβάνει τον έλεγχο μόνο συγκεκριμένων φορολογικών αντικειμένων, είτε ενός από τους αναφερθέντες προηγουμένως, είτε παραπάνω, αλλά σίγουρα όχι όλων. Εδώ, επανέλεγχος μπορεί να υπάρξει πιο εύκολα σε μεταγενέστερο χρόνο γιατί δεν απαιτεί την ύπαρξη νέων στοιχείων. Αυτοί οι έλεγχοι διενεργούνται σε ποικίλα προγενέστερα χρονικά διαστήματα, έτσι ώστε να διαπιστωθεί αν υπάρχουν διαφορές φόρων που δεν καταβλήθηκαν όπως θα έπρεπε από τις υποβληθείσες δηλώσεις και αυτά να καταλογισθούν.

Το δεύτερο σημαντικό κομμάτι των φορολογικών ελέγχων είναι οι λεγόμενοι επιτόπιοι προληπτικοί έλεγχοι. Αυτοί πραγματοποιούνται στις εγκαταστάσεις των ελεγχόμενων οντοτήτων (επαγγελματικές έδρες, υποκαταστήματα, αποθήκες) οποιαδήποτε ώρα της ημέρας, εφόσον λειτουργεί η ελεγχόμενη οντότητα. Επίσης, μπορούν να πραγματοποιηθούν και στον δρόμο σε επαγγελματικά οχήματα και αυτοί ονομάζονται επιτόπιοι έλεγχοι διακίνησης. Ο σκοπός αυτού του είδους των ελέγχων είναι να διαπιστώνεται σε πραγματικό χρόνο αν τηρείται η φορολογική νομοθεσία και οι κείμενες φορολογικές διαδικασίες όπως θα

έπρεπε, και σε περίπτωση που αυτό δεν συμβαίνει να επιβάλλονται επιτόπου οι προβλεπόμενες ποινές και πρόστιμα. Το κύριο χαρακτηριστικό αυτών των ελέγχων είναι ο αιφνιδιασμός, διότι πραγματοποιείται χωρίς προηγούμενη ειδοποίηση του φορολογούμενου. Σε ουκ ολίγες περιπτώσεις, μετά το πέρας του επιτόπιου προληπτικού ελέγχου, αν υπάρχουν ενδείξεις εκτεταμένης φοροδιαφυγής, ή παρατυπιών και παραλείψεων, ο έλεγχος μπορεί να συνεχίσει από τα γραφεία με την μορφή πλήρους ή μερικού ελέγχου.

Από ελεγκτικής απόψεως έχει παρατηρηθεί ότι οι έλεγχοι είναι ένα πολύ δυνατό εργαλείο που έχει στα χέρια της η Φορολογική Διοίκηση. Βέβαια είναι κάτι που υπόκειται σε αρκετούς περιορισμούς όπως έχει ήδη αναφερθεί. Ακόμα, υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις από έρευνες σε ελεγχόμενες επιχειρήσεις στην Αμερική ότι παρουσιάζουν γενικότερα λιγότερα επίπεδα φοροδιαφυγής όταν η αντίστοιχη Φορολογική Διοίκηση (IRS) εφαρμόζει πιο ισχυρές πολιτικές σε σχέση με τους ελέγχους. Οι πιο ισχυρές πολιτικές δεν σημαίνει απαραίτητα απλά αύξηση του αριθμού των ελέγχων, αλλά και της πιθανότητας να πραγματοποιηθεί έλεγχος, και των μεθόδων ελέγχου σε συνδυασμό με άλλες πολιτικές πίεσης (Hoopes et al., 2012).

Επικοινωνία με φορολογούμενους

Σε ορισμένα κράτη, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας, οι Φορολογικές Διοικήσεις επιλέγουν να αποστείλουν γράμματα (με χρήση ηλεκτρονικής αλληλογραφίας e-mail) στους φορολογούμενους, με διάφορα περιεχόμενα ανάλογα την περίπτωση και τον επιδιωκόμενο σκοπό. Αυτό αποτελεί μια σχεδόν ανέξοδη και γρήγορη μέθοδο παρέμβασης και επικοινωνίας. Τα e-mail αυτά μπορεί να περιλαμβάνουν πληροφορίες για το πως γίνεται η επιβολή προστίμων και ποια μπορεί να είναι αυτά σε περίπτωση που εντοπιστεί φοροδιαφυγή. Μπορεί επίσης να περιλαμβάνουν “απειλές” ελέγχου σε περίπτωση αιτήσεων επιστροφής φόρων, στις οποίες αν βρεθούν μεμπτές παραλείψεις ή παρατυπίες να επιβληθούν οι αντίστοιχες ποινές. Ένα άλλο περιεχόμενο που μπορεί να έχει αυτή η επικοινωνία είναι ενημέρωση για ενδείξεις μη συμμόρφωσης που προέρχονται από άλλες δημόσιες υπηρεσίες ή και από άλλους ελέγχους. Τέλος, μπορεί αυτή η επικοινωνία να έχει τη μορφή υπενθύμισης στον φορολογούμενο και μιας επίκλησης στο κοινωνικό καθήκον της φορολογικής συμμόρφωσης, ή αλλιώς στο τι μπορεί να υπηρετεί η φορολογική πολιτική. Έρευνες έχουν δείξει ότι αυτού του είδους η προσέγγιση βελτιώνει την φορολογική συμμόρφωση τουλάχιστον σε βραχυπρόθεσμο πλαίσιο (Slemrod, 2019).

Στην χώρα μας, αυτού του είδους η επικοινωνία λειτουργούσε και λειτουργεί και με την μορφή της τηλεφωνικής επικοινωνίας που αφορά σε υπενθυμίσεις υποχρεώσεων των φορολογουμένων, αλλά και με αποστολή ηλεκτρονικής αλληλογραφίας όπως και αναφέρθηκε παραπάνω. Επιπλέον, λόγω και της επιπλέον ψηφιοποίησης των φορολογικών υπηρεσιών της χώρας μας, το τελευταίο διάστημα λειτουργεί εφαρμογή (application) στις ηλεκτρονικές συσκευές, η οποία δίνει τη δυνατότητα στους φορολογούμενους να βλέπουν το φορολογικό προφίλ τους, τις οφειλές τους, και να ειδοποιούνται έγκαιρα για τις φορολογικές τους υποχρεώσεις έτσι ώστε να μην χάνουν προθεσμίες υποβολής δηλώσεων ή πληρωμής φόρων και δόσεων ρυθμίσεων.

Οι εν λόγω πολιτικές θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως σχετικά ανέξοδες, σίγουρα απλές και προληπτικού χαρακτήρα μέθοδοι αντιμετώπισης τυχόν φοροδιαφυγής.

Περιορισμός Χρήσης Μετρητών

Είναι γνωστό σε όλες τις φορολογικές διοικήσεις του κόσμου, ότι όπου κυκλοφορεί χρήμα σε φυσική απτή μορφή, τότε οι πιθανότητες φοροδιαφυγής, με τους τρόπους που αναφέρθηκαν σε προηγούμενο κεφάλαιο, είναι αυξημένες. Γι' αυτό πολλές χώρες έχουν επιβάλλει ανώτατο όριο στις συναλλαγές με μετρητά, μεταξύ των οποίων είναι η Δανία, η Γαλλία, η Ιταλία, το Βέλγιο, η Αυστραλία και φυσικά η Ελλάδα. Ακόμα, στην Ινδία για παράδειγμα, έχουν απαγορευτεί και πλέον δεν κυκλοφορούν τα χαρτονομίσματα που αντιστοιχούν στις μεγάλες αξίες των 500 και 1.000 ρουπιών, και σε διάφορες άλλες χώρες όπως στην Αργεντινή, τη Νότια Κορέα και όχι μόνο υπάρχουν κίνητρα για την χρήση πλαστικού-ηλεκτρονικού χρήματος (Slemrod, 2019).

Η χώρα μας από την περίοδο του 2014 και 2015 που ουσιαστικά έγινε η τελευταία “αναμόρφωση” του φορολογικού μας συστήματος με τα Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα (ν.4308/2014), τον Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος (ν.4172/2013) και τον Κώδικα Φορολογικών Διαδικασιών (ν.4174/2013), υπήρχαν οι προβλέψεις και ανά τακτά χρονικά διαστήματα επικαιροποιούνται και προσαρμόζονται στα νέα δεδομένα ως προς τον περιορισμό της χρήσης των μετρητών.

Οι μισθοί και οι συντάξεις είναι υποχρεωτικό να εξοφλούνται με ηλεκτρονικό μέσο πληρωμής ή μέσω παρόχου υπηρεσιών πληρωμών. Η πληρωμή των ασφαλιστικών και φορολογικών οφειλών των επιχειρήσεων θα πρέπει και αυτές να πληρώνονται μέσω

τραπεζών. Αν δεν πραγματοποιηθούν τα παραπάνω, τότε οι συγκεκριμένες δαπάνες δεν εκπίπτουν από τα ακαθάριστα έσοδα των επιχειρήσεων. Κάθε είδους δαπάνη που πραγματοποιούν οι επιχειρήσεις στα πλαίσια της λειτουργίας τους (συναλλαγές μεταξύ επιτηδευματιών) και ξεπερνούν τα πεντακόσια (500) ευρώ καθαρής αξίας (μη συμπεριλαμβανομένου Φ.Π.Α.), θα πρέπει να εξοφλούνται με τραπεζικό μέσο πληρωμής, πάλι με την ποινή της μη έκπτωσης αυτών των δαπανών. Δεν επιτρέπεται η εξόφληση με χρήση μετρητών, των φορολογικών στοιχείων που εκδίδονται από επιχειρήσεις προς ιδιώτες, για πώληση αγαθών ή παροχή υπηρεσιών, όταν η συνολική μεικτή αξία αυτών υπερβαίνει τα πεντακόσια (500) ευρώ (συμπεριλαμβανομένου Φ.Π.Α.). Εδώ έχουμε πρόστιμο το οποίο ήταν εκατό (100) ευρώ ανά τέτοιου είδους συναλλαγή, και πρόσφατα τροποποιήθηκε στο διπλάσιο της αξίας κάθε τέτοιας συναλλαγής. Επιπλέον, σχεδόν σε όλα τα σημερινά επαγγέλματα, πλην κάποιων λίγων εξαιρέσεων, έχει γίνει υποχρεωτική η χρήση POS από αυτά. Τέλος, πρόσφατα θεσμοθετήθηκε και η απαγόρευση χρήσης μετρητών στις αγοραπωλησίες ακινήτων.

Εδώ υπάρχει μια πολυπλοκότητα που πηγάζει από το μέγεθος της φορολογικής νομοθεσίας και την πολυνομία, την προϋπόθεση της συμμόρφωσης των φορολογουμένων με αυτά, και ταυτόχρονα εκτεταμένων ελέγχων από τους φορολογικούς μηχανισμούς.

Δημόσια Αποκάλυψη Πληροφοριών

Ένας ακόμα τρόπος αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής ο οποίος βάσει ερευνών αποδεικνύεται αρκετά αποτελεσματικός και αποτρεπτικός διότι αυξάνει τη συμμόρφωση, αποτελεί η δημόσια αποκάλυψη πληροφοριών αυτών που φοροδιαφεύγουν. Αποτελεί μια μη χρηματική τιμωρία η οποία όμως μπορεί να επηρεάσει την συμμόρφωση των φορολογουμένων, εξαιτίας των ανησυχιών και του αρνητικού αποτελέσματος που αυτή μπορεί να έχει σε όσους συναλλάσσονται με αυτήν και στο ευρύ κοινό (Alm, 2012).

Στην Ελλάδα, σύμφωνα με την ΠΟΛ.1158/2017, δημοσιοποιούνται υποχρεωτικά τα στοιχεία οφειλετών, φυσικών και νομικών προσώπων, των οποίων η βασική ληξιπρόθεσμη οφειλή προς το Δημόσιο από κάθε αιτία ξεπερνάει το ποσό των εκατόν πενήντα χιλιάδων (150.000) ευρώ, η καταβολή της έχει καθυστερήσει για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο του έτους, και δεν έχει ενταχθεί σε κάποια ευνοϊκή ρύθμιση αποπληρωμής οφειλών. Οι οφειλές αυτές περιλαμβάνουν φορολογικές οφειλές, οφειλές προς ασφαλιστικά ταμεία (Ε.Φ.Κ.Α.), καθώς και τελωνειακές οφειλές. Τα στοιχεία που δημοσιοποιούνται για τα φυσικά πρόσωπα

είναι ο Αριθμός Φορολογικού Μητρώου, επώνυμο, όνομα, όνομα πατέρα και οι παραπάνω βασικές οφειλές πλέον των συνεισπραττόμενων (τόκοι, πρόστιμα, προσαυξήσεις και λοιπές επιβαρύνσεις). Για τα νομικά πρόσωπα δημοσιοποιούνται ο Αριθμός Φορολογικού Μητρώου, η επωνυμία, η διεύθυνση της έδρας, και πάλι οι ίδιες οφειλές όπως και στα φυσικά πρόσωπα.

Επιπλέον, δημοσιοποιούνται και τα στοιχεία των παραβατών αναφορικά με τη νοθεία καυσίμων, και με το νέο φορολογικό νομοσχέδιο προβλέπεται η διακοπή της συνεργασίας των εταιρειών εμπορίας καυσίμων με πρατηριούχους που πραγματοποιούν νοθείες, καθώς και η απαγόρευση δραστηριοποίησης στην διακίνηση ενεργειακών προϊόντων όσων πραγματοποιούν νοθεία, λαθρεμπόριο καυσίμων ή παρεμποδίζουν τους εκάστοτε ελέγχους.

Τέλος, κάτι που επιπλέον λειτουργεί αποτρεπτικά είναι τα διάφορα δελτία τύπου που ανά τακτά χρονικά διαστήματα εκδίδει η Α.Α.Δ.Ε. σχετικά με τα αποτελέσματα των φορολογικών ελέγχων. Εδώ δεν δημοσιοποιούνται προσωπικές πληροφορίες φορολογουμένων αλλά η δημοσιότητα, τα μέτρα που λαμβάνονται και τα είδη των επιχειρήσεων-επιτηδευματιών που καταλογίζονται παραβάσεις και πρόστιμα, επηρεάζουν θετικά προς την φορολογική συμμόρφωση που επιδιώκεται.

Ψηφιοποίηση Υπηρεσιών

Τα τελευταία χρόνια στην χώρα μας παρατηρείται μια στροφή της Φορολογικής Διοίκησης και όχι μόνο, προς τον ψηφιακό μετασχηματισμό. Δημιουργούνται νέες ηλεκτρονικές εφαρμογές και πληροφοριακά συστήματα που θα ενισχύσουν την εκούσια φορολογική συμμόρφωση και θα βοηθήσουν στην καταπολέμηση των φαινομένων της φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής (Επιχειρησιακό Σχέδιο Α.Α.Δ.Ε., 2023).

Σε αυτόν τον μετασχηματισμό περιλαμβάνονται τα ηλεκτρονικά βιβλία myDATA όπου αναρτώνται όλα τα παραστατικά εσόδων και εξόδων των επιχειρήσεων, η ηλεκτρονική τιμολόγηση και το υποχρεωτικό ηλεκτρονικό δελτίο αποστολής, η απευθείας διασύνδεση και διαβίβαση των εκδοθέντων αποδείξεων των ταμειακών σε πραγματικό χρόνο με τους servers της Φορολογικής Διοίκησης (πληροφοριακό σύστημα Φ.Η.Μ. – e-send), και η διασύνδεση των ταμειακών μηχανών με τα συστήματα POS.

Άλλοι Παράγοντες

Κάτι που θα πρέπει να επανεξεταστεί και θα βοηθήσει στην αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής είναι η επανεξέταση των φοροαπαλλαγών. Ο τρόπος που χορηγούνται, οι δικαιούχοι, τα δικαιολογητικά και γενικότερα η φιλοσοφία τους. Αυτό είναι σημαντικό διότι οι φοροαπαλλαγές γίνονται αντικείμενο εκμετάλλευσης και ως επί το πλείστον, από όσα έχει δείξει η εμπειρία, χρησιμοποιούνται κυρίως από οικονομικά ευκατάστατους φορολογούμενους και συνήθως όχι από αυτούς που τις έχουν πραγματικά ανάγκη.

Ακόμα, η διεύρυνση των υπόχρεων σε πόθεν έσχες ίσως αποτελεί ένα θετικό βήμα και αυτό. Όταν οι φορολογούμενοι είναι υποχρεωμένοι να δηλώσουν λεπτομερή στοιχεία εύρεσης πόρων με τα οποία αγόρασαν ένα περιουσιακό στοιχείο, τότε μέσα από αυτές τις δηλώσεις μπορεί να ελεγχθεί αν υπάρχουν εισοδήματα από αδήλωτες πηγές.

Σίγουρα στην αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής θα βοηθήσει η θεσμοθέτηση ενός πιο δίκαιου φορολογικού συστήματος, το οποίο θα λαμβάνει υπόψιν όσο πιο πολύ μπορεί τις ιδιαιτερότητες της οικονομίας και του επιχειρείν του κράτους μας. Απόλυτα δίκαιο δεν θα είναι ποτέ ένα φορολογικό σύστημα, όπως είπαμε και νωρίτερα, αλλά με προσεκτικό σχεδιασμό σίγουρα μπορεί να γίνει καλύτερο.

Επίσης, σημαντικό ρόλο θα διαδραματίσει και η αλλαγή της φορολογικής νομοθεσίας. Επειδή, στην χώρα μας έχουμε συνηθίσει τέτοιες αλλαγές να είναι αρκετά συχνές και η νομοθεσία πολύπλοκη, θα πρέπει να γίνουν βήματα προς την αντίθετη κατεύθυνση. Πρέπει δηλαδή η φορολογική νομοθεσία να απλοποιηθεί όσο γίνεται και να έχει μια τάση σταθερότητας και όχι συχνών αλλαγών όπως γίνεται μέχρι σήμερα.

Όσες αλλαγές όμως και να πραγματοποιήσει το κάθε κράτος, αν δεν καλλιεργηθεί φορολογική συνείδηση στους φορολογούμενους, η φοροδιαφυγή και η φοροαποφυγή είναι φαινόμενα τα οποία θα συνεχίσουν να υπάρχουν και φυσικά να ευδοκιμούν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1 ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΑΠΑΤΗ

Σύμφωνα με τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου και Διεθνή Πρότυπα Δικλίδων Ποιότητας ο όρος απάτη ερμηνεύεται ως την εκ προθέσεως πράξη από ένα ή περισσότερα πρόσωπα από τη διοίκηση, ή από εκείνους που είναι επιφορτισμένοι με τη διακυβέρνηση, ή από εργαζόμενους ή από τρίτα μέρη, η οποία πράξη αυτή ενέχει την χρήση εξαπάτησης για την απόκτηση ενός μη δίκαιου ή παράνομου πλεονεκτήματος. Όπως επισημαίνεται, η απάτη έχει τρεις βασικές προϋποθέσεις. Αρχικά πρέπει να υπάρχει η πρόθεση από τον διαπράττοντα την απάτη, στην συνέχεια να γίνει χρήση μεθόδων εξαπάτησης, και τέλος να υπάρξει η κατάληξη στον τελικό σκοπό που είναι η οποιουδήποτε είδους ωφέλεια.

Το αγγλικό λεξικό της Οξφόρδης δίνει τον ορισμό της απάτης ως το έγκλημα του να εξαπατήσεις κάποιον, με σκοπό να λάβεις χρήματα ή αγαθά παράνομα. Η απάτη λοιπόν, παρουσιάζεται ως μια ομπρέλα η οποία από κάτω της μπορεί να κρύβει πράξεις δόλου, πλάνης, ψευδών πληροφοριών, κλοπών, εξαπάτησης, διαφθοράς, εκουσίων λαθών, υπεξαιρέσεων, εκβιασμών, και άλλων κακόβουλων ενεργειών, οι οποίες ενδέχεται να χρησιμοποιηθούν για την αποκόμιση προσωπικού οφέλους ή πλεονεκτήματος, ή για την πραγματοποίηση απώλειας ή ζημίας σε κάποιον άλλο.

Η λογιστική απάτη, πιο συγκεκριμένα, έχει και αυτή ένα ευρύ φάσμα ερμηνείας και εκφάνσεων. Βασικά συντελείται με την εκ προθέσεως χειραγώγηση των λογιστικών καταστάσεων, με κύριο σκοπό την δημιουργία μιας ψεύτικης εικόνας για την εκάστοτε επιχείρηση. Η εικόνα αυτή μπορεί να απευθύνεται όχι μόνο σε παραπλάνηση υποψήφιων μετόχων, αλλά και να στοχεύσει σε πιθανές ευνοϊκές χρηματοδοτήσεις αλλά φυσικά και στην αποφυγή φορολογικών υποχρεώσεων. Την λογιστική απάτη μπορεί να την πραγματοποιήσει ο οποιοσδήποτε, από τους υπαλλήλους των επιχειρήσεων έως και τις ίδιες τις διοικήσεις τους (Tutino & Merlo, 2019).

Ακόμα, ο όρος απάτη αναφέρεται στην νόθευση ή την αλλοίωση των καταχωρήσεων στα λογιστικά βιβλία, στην αλλοιωμένη παρουσίαση των στοιχείων του ενεργητικού μιας επιχείρησης, στην καταχώριση εικονικών και πλαστών συναλλαγών, στην απόκρυψη ή παράλειψη συναλλαγών από λογιστικές εγγραφές ή διάφορα παραστατικά, καθώς και στην λανθασμένη εφαρμογή των λογιστικών προτύπων και αρχών.

Στην πρόσφατη ιστορία της χρήσης της λογιστικής, έχουν δει το φως της δημοσιότητας αρκετές περιπτώσεις λογιστικής απάτης, σε διάφορες χώρες του κόσμου και με διαφορετικούς τρόπους υλοποίησης κάθε φορά. Θα κάνουμε μια μικρή αναφορά στις πιο γνωστές από αυτές και θα δούμε αν και πως η λογιστική απάτη συνδέεται με την φοροδιαφυγή και την φοροαποφυγή στην σύγχρονη ιστορία.

Enron

Θα ξεκινήσουμε με το χαρακτηριστικότερο παράδειγμα της εταιρείας Enron στις ΗΠΑ. Η εταιρεία αυτή ασχολούνταν με την ενέργεια, τα εμπορεύματα και τις υπηρεσίες και απέκρυβε συστηματικά τα χρέη και τις ζημίες της τη δεκαετία του 1990, χρησιμοποιώντας χειραγωγούμενες λογιστικές πρακτικές, θυγατρικές εταιρείες ειδικού σκοπού και παράκτιες εταιρείες. Παράλληλα, αύξησε τα κέρδη της κατά τουλάχιστον 1 δις δολάρια. Παρ' όλα αυτά, η εταιρεία φοροδιέφευγε με το να πληρώνει ελάχιστα σε φόρους στο Αμερικανικό Κράτος, ενώ λάμβανε πολλές φορές και επιστροφές φόρων. Το έτος 2000 άρχισε να αποκαλύπτεται η απάτη και να ξετυλίγεται το κουβάρι των χειραγωγούμενων λογιστικών πρακτικών, με αποτέλεσμα η εταιρεία να κηρύξει χρεοκοπία. Διευθυντικά στελέχη καταδικάστηκαν για απάτη σε τίτλους (επενδυτική απάτη), απάτη με χρήση τηλεπικοινωνιών και ταχυδρομείου, ξέπλυμα μαύρου χρήματος, συναλλαγές βάσει εμπιστευτικών πληροφοριών και συνωμοσία. Παράλληλα, η εταιρεία των ορκωτών λογιστών (Arthur Andersen) που ήταν επιφορτισμένη βάσει νομοθεσίας με τον έλεγχο της, καταδικάστηκε αρχικά για παρεμπόδιση της δικαιοσύνης επειδή κατέστρεφε συστηματικά έγγραφα τα οποία είχαν να κάνουν με τον έλεγχο της Enron. Αν και αργότερα το Ανώτατο Δικαστήριο (Supreme Court) των ΗΠΑ, την απάλλαξε από τις κατηγορίες, η φήμη της είχε ήδη καταστραφεί. (Investopedia, 2023)

Parmalat

Η εταιρεία Parmalat τώρα, είχε έδρα στην Ιταλία και δραστηριοποιούνταν πολυεθνικά στα γαλακτοκομικά είδη και στα τρόφιμα. Η εταιρεία χειραγωγούσε τις χρηματοοικονομικές της καταστάσεις μεγεθύνοντας τις πωλήσεις, τα κέρδη και το ενεργητικό της και κρύβοντας τα χρέη κυρίως μέσω παράκτιων εταιρειών, και χρήσης ομολόγων. Ο κύριος σκοπός της, ήταν να λαμβάνει δάνεια έτσι ώστε να παρατείνει τη διάρκεια ζωής της και να επωφελούνται τα υψηλά ιστάμενα στελέχη της. Η μητρική εταιρεία, επιπλέον, φοροδιέφευγε με το να

μεταβιβάζει ταμειακά διαθέσιμα και κέρδη προς τις εξωχώριες θυγατρικές της, αλλά και με σημαντικά στελέχη της να υπεξαιρούν χρήματα συστηματικά. Το 2002 άρχισαν τα πρώτα σημάδια να φαίνονται και το 2003 παρατηρήθηκε πως τα δηλωθέντα ταμειακά της διαθέσιμα και γενικότερα το κυκλοφορούν ενεργητικό της δεν ήταν αυτό που παρουσιαζόταν, όταν αθετήθηκε μια φαινομενικά ασήμαντη υποχρέωση πληρωμής ομολόγου, συγκρινόμενη φυσικά με το υποτιθέμενο μεγάλο μέγεθος της εταιρείας. Αν και πολλοί υπάλληλοι συμμετείχαν και γνώριζαν τις αθέμιτες πρακτικές της εταιρείας, μόνο ο ιδρυτής της και κάποια στελέχη καταδικάστηκαν για χειραγώγηση μετοχών και λογιστική απάτη, καθώς και απάτη και συνωμοσία γενικότερα. Η Grant Thornton International, ορκωτοί λογιστές της εταιρείας τις επίμαχες περιόδους, γνώριζε τις απάτες και βοηθούσε ενεργά σε αυτές καθώς και στην συγκάλυψή τους όταν, λόγω της νομοθεσίας, η εταιρεία έπρεπε να αλλάξει ορκωτούς ελεγκτές. (Econcrises, 2016)

Satyam Computer Services

Ένα ακόμα χαρακτηριστικό παράδειγμα λογιστικής απάτης αποτελεί η Ινδική εταιρεία Satyam Computer Services. Η τέταρτη μεγαλύτερη εταιρεία στην χώρα της στον τομέα της πληροφορικής, της τεχνολογίας, και των λογισμικών, με παρουσία σε πολλές χώρες και εισηγμένη σε τέσσερα διεθνή χρηματιστήρια. Και εδώ, μετά την αποκάλυψη της απάτης στις αρχές του 2009, αποκαλύφθηκαν χειραγωγημένοι ισολογισμοί και καταστάσεις αποτελεσμάτων της εταιρείας. Ο ιδρυτής της εταιρείας ομολόγησε ότι διόγκωνε τα χρηματικά διαθέσιμα κατά περίπου 1,5 δις δολάρια, καθώς και τα έσοδα και τα κέρδη της εταιρείας του. Ταυτόχρονα, είχε δημιουργήσει ψεύτικες καρτέλες υπαλλήλων, τους υποτιθέμενους μισθούς των οποίων, περίπου 3 εκατομμύρια μηνιαίως, έστελνε σε επιχειρήσεις οικογενειακών και προσωπικών συμφερόντων. Αυτές ασχολούνταν με την αγορά ακινήτων για προσωπικό όφελος. Ο ιδρυτής, ο πρόεδρος, ο οικονομικός διευθυντής, οι ορκωτοί ελεγκτές, οι εσωτερικοί ελεγκτές, ο διευθύνων σύμβουλος καθώς και μέλη του οικογενειακού περιβάλλοντος του ιδρυτή καταδικάστηκαν για εξαπάτηση, συνωμοσία, παραβίαση εμπιστοσύνης, παραπλανητικές πράξεις και παραποίηση αρχείων. Η ορκωτή ελέγκτρια εταιρεία PriceWaterhouseCoopers (PwC), δεν φάνηκε αντάξια των περιστάσεων. Και αυτό διότι επί εννέα συναπτά έτη αγνόησε όλα τα επικίνδυνα σημάδια για να ανιχνεύσει την απάτη. Επιπλέον, επικρίθηκε σημαντικά γιατί η αμοιβή της ήταν η διπλάσια από το σύνηθες και αυτό θεωρήθηκε ύποπτο. Τελικά, αναγνώρισε το λάθος της, της καταλογίστηκε πρόστιμο 6

εκατομμυρίων δολαρίων και ανακλήθηκε η άδειά της στην Ινδία για δύο έτη. (Tradebrains, 2023).

WorldCom

Άλλη μια εταιρεία με έδρα τις Η.Π.Α., η Worldcom, που παρείχε υπεραστικές υπηρεσίες τηλεπικοινωνίας παρουσιάζει ενδιαφέρον. Στην διάρκεια της ζωής της εξαγόρασε και συγχωνεύτηκε με πάνω από 60 άλλες εταιρείες τηλεπικοινωνιών και έφτασε να είναι η δεύτερη μεγαλύτερη τέτοια εταιρεία στις ΗΠΑ. Η απάτη συντελέστηκε ως επί το πλείστον με το βάπτισμα των λειτουργικών εξόδων ως μακροπρόθεσμες επενδύσεις κεφαλαίου, δηλαδή με κεφαλαιοποίηση των εξόδων, και τα αποθεματικά της χειραγωγούνταν για να εμφανιστούν ως έσοδα όποτε θα χρειαζόταν. Έτσι παραποιούνταν συστηματικά οι οικονομικές καταστάσεις της. Επιπλέον, ο διευθύνων σύμβουλος λάμβανε συχνά δάνεια από την εταιρεία, το σύνολο των οποίων υπολογίστηκε στα 400 εκατομμύρια δολάρια, με εξαιρετικά χαμηλό επιτόκιο, έτσι ώστε να τα χρησιμοποιήσει για να αποπληρώσει προσωπικές υποχρεώσεις οι οποίες όμως είχαν σαν διασφάλιση μετοχές της εταιρείας. Η εταιρεία χρεοκόπησε, εξαγοράστηκε και της επιβλήθηκαν μεγάλα πρόστιμα. Ο διευθύνων σύμβουλος καταδικάστηκε για λογιστική απάτη, μαζί με τον οικονομικό διευθυντή. Η υπεύθυνη ορκωτή εταιρεία εδώ ήταν πάλι η Arthur Andersen, η οποία είχε ήδη κακή φήμη από προηγούμενο σκάνδαλο, με αποτέλεσμα τώρα να μην γίνει πιστευτή όταν αρνήθηκε την ανάμειξή της στην παραποίηση, ενώ ακόμα μια φορά δεν κατάφερε να εντοπίσει τις διάφορες παρατυπίες. (Linkedin, 2022)

Health South Corporation

Η Health South Corporation, μια εταιρεία που το αντικείμενό της ήταν η παροχή υπηρεσιών αποκατάστασης ασθενών με διάφορα προβλήματα, μέσα σε δικά της νοσοκομεία και κλινικές, είναι άλλο ένα τρανταχτό παράδειγμα λογιστικής απάτης. Με έδρα στις Η.Π.Α., ο στόχος της ήταν η προσέγγιση επενδυτών, εξού και η αυξημένη προσοχή που δινόταν στα έσοδα και όχι στα κέρδη. Στελέχη του ομίλου εταιρειών, καθότι είχε παρουσία σε πολλές πολιτείες των ΗΠΑ, χειραγωγούσαν σε υπερβολικό βαθμό τα έσοδα (κατά 2,7 δις διαχρονικά), κεφαλαιοποιούσαν τα έξοδα, υπερεκτιμούσαν τις ασφαλιστικές αποζημιώσεις, και δημιουργούσαν ψεύτικα χρηματικά διαθέσιμα. Υπήρχε ένας σημαντικός βαθμός φοροδιαφυγής, διότι τα κέρδη δεν ήταν αυτά που έπρεπε να είναι, και μέρος των εσόδων από

τους επενδυτές επενδύονταν σε προσωπικές δαπάνες, όπως σκάφη αναψυχής, επαύλεις και άλλα. Ακόμα, στελέχη εκμεταλλεύονταν την χειραγώγηση των εσόδων και της τιμής της μετοχής, και μέσω εσωτερικής πληροφόρησης πλούτιζαν από τις αγοραπωλησίες των μετοχών της. Ο ιδρυτής καταδικάστηκε για ξέπλυμα μαύρου χρήματος, εκβιασμό, παρεμπόδιση δικαιοσύνης και δωροδοκία. Αργότερα απαλλάχθηκε από τις κατηγορίες, αν και υπήρξαν αρκετές αντιδράσεις επ' αυτού. Υπήρξαν και άλλα στελέχη που καταδικάστηκαν αφού ομολόγησαν, για πράξεις όπως παραποίηση λογιστικών καταστάσεων και συνωμοσία. Ακόμα μια γνωστή και με καλή φήμη ορκωτή εταιρεία η Ernst & Young, δεν κατάφερε να εντοπίσει την απάτη. Δεν επιβεβαίωσε, ούτε διέψευσε τις κατηγορίες που της αποδίδονταν και δέχτηκε να πληρώσει σε συμβιβασμό με τους μετόχους περί τα 109 εκατομμύρια δολάρια. (Stakeholder11, 2014)

Adelphia Communications Corporation

Η εταιρεία Adelphia, ήταν μια εταιρεία που δραστηριοποιούνταν σε πολλές πολιτείες των Η.Π.Α. στην παροχή υπηρεσιών καλωδιακής τηλεόρασης, κλήσεων και internet. Στην διάρκεια λειτουργίας της πραγματοποίησε πολλές εξαγορές και κατέληξε να είναι η πέμπτη μεγαλύτερη εταιρεία στον τομέα της. Αν και διαπραγματευόταν στο χρηματιστήριο και ήταν δημόσιας διαπραγμάτευσης, από τις εννέα θέσεις του διοικητικού συμβουλίου οι πέντε ανήκαν στον ιδρυτή της, στους τρεις γιούς του και στον γαμπρό του. Αυτό τους έδινε μια ευελιξία στο να χρησιμοποιούν την εταιρεία, τις θυγατρικές της και διάφορες προσωπικές εταιρείες για εξασφάλιση ιδίων συμφερόντων και προσωπική φοροαποφυγή. Ενδεικτικά, υπήρξε χειραγώγηση οικονομικών καταστάσεων, υπεξαίρεση χρημάτων από απόκρυψη δανείων (2,3 δις δολάρια) τα οποία διοχετεύονταν μέσω μη ενοποιημένων θυγατρικών σε προσωπικά οικογενειακά συμφέροντα. Ουσιαστικά, χρησιμοποιούνταν η εταιρεία ως όχημα και μέσω συναλλαγών με άλλες προσωπικές εταιρείες χρηματοδοτούνταν η προσωπική ζωή της ευρύτερης οικογένειας του ιδρυτή. Ο ιδρυτής και ο ένας από τους γιούς του, καταδικάστηκαν για συνωμοσία, τραπεζική απάτη, και απάτη ασφαλίσεων. Οι ορκωτοί ελεγκτές της Deloitte & Touche αν και είχαν ενδείξεις για τις παραποιημένες λογιστικές καταστάσεις, εντούτοις τις υπέγραφαν με ανεπιφύλακτη γνώμη και τελικά η ελέγκτρια εταιρεία κατέβαλε 50 εκατομμύρια δολάρια λόγω ακατάλληλης συμπεριφοράς. (Washington Post, 2021)

Waste Management

Η εταιρεία Waste Management Inc, είναι μια επιχείρηση διαχείρισης απορριμμάτων και περιβαλλοντικών υπηρεσιών που δραστηριοποιείται στις ΗΠΑ και όχι μόνο. Ιδρύθηκε το 1894 και στις αρχές της δεκαετίας του 1970 παρουσίαζε κέρδη 82 εκατομμυρίων δολαρίων, είχε 20 εκατομμύρια πελάτες σε Η.Π.Α., Καναδά και Πουέρτο Ρίκο, είχε πραγματοποιήσει ήδη 133 εξαγορές άλλων επιχειρήσεων και αποτελούσε τη μεγαλύτερη εταιρεία στον κλάδο της. Η εταιρεία αυτή, χρησιμοποιούσε κλασσικές μεθόδους απάτης και παραποίησης των λογιστικών της βιβλίων. Απέφευγε να διενεργεί αποσβέσεις, και αύξανε λογιστικά την ωφέλιμη ζωή των παγίων της, γεγονός τα οποία αντίκεινται στους κανόνες της λογιστικής και της φορολογίας. Επιπλέον, απέφευγε να εγγράφει διάφορα έξοδα στα λογιστικά της βιβλία, ή ακόμα και γεγονότα που μείωναν την αξία του ενεργητικού της. Ακόμα, κεφαλαιοποιούσε κάποια από τα έξοδά της, μέθοδο την οποία παρατηρήσαμε και σε προηγούμενη επιχείρηση. Επίσης, ανακαλύφθηκαν ύποπτες λογιστικές εγγραφές μεταφοράς εκατομμυρίων δολαρίων για αποφυγή φορολογίας τους. Υψηλόβαθμα στελέχη ήταν οι υπεύθυνοι της απάτης. Ο πρόεδρος αποκόμισε πάνω από 9,2 εκατομμύρια δολάρια με τη μορφή μπόνους, παροχών συνταξιοδότησης και πώλησης μετοχών της εταιρείας. Ο οικονομικός διευθυντής μεταξύ άλλων διέταζε καταστροφές αποδεικτικών στοιχείων, αποπροσανατόλιζε τον εσωτερικό και εξωτερικό έλεγχο και δεν τους παρείχε απαραίτητα στοιχεία. Αποκόμισε πάνω από 600 χιλιάδες δολάρια από αυτές τις δραστηριότητες. Ο ορκωτός ελεγκτής Arthur Andersen είχε αναλάβει τον έλεγχο, ο οποίος αν και βρήκε την απάτη, η εταιρεία δεν προχώρησε στις απαραίτητες διορθώσεις, αλλά αντιθέτως τον δωροδότησαν και ο ίδιος αποδέχτηκε και συνέχισε να καλύπτει τις παράνομες δραστηριότητες. Εν τέλει, όταν αποκαλύφθηκε το σκάνδαλο, του καταλογίστηκε ένα πρόστιμο 7 εκατομμυρίων δολαρίων. (Ensscpa, 2017)

Όπως είδαμε σε αυτό το κεφάλαιο, φαίνεται ξεκάθαρα η σύνδεση της απάτης και της λογιστικής απάτης με την φοροδιαφυγή που αναλύθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο. Αυτά τα δύο αποτελούν δύο όψεις του ίδιου νομίσματος. Καθότι όλες οι επιχειρήσεις πλέον, είτε με την μορφή του φυσικού προσώπου είτε με αυτή του νομικού προσώπου χρησιμοποιούν υποχρεωτικά το λογιστικό σύστημα για τον προσδιορισμό των αποτελεσμάτων τους και του φορολογικού τους αποτελέσματος. Άλλες κάνουν χρήση πιο πολύπλοκων λογιστικών συστημάτων, και άλλες πιο απλοϊκών, ανάλογα με το τι προβλέπει η φορολογική νομοθεσία για την εκάστοτε οντότητα. Συνεπώς, όπου υπάρχει φοροδιαφυγή, υπάρχει και σε μικρότερο ή

μεγαλύτερο βαθμό κάποιας μορφής λογιστική απάτη. Και φυσικά ισχύει και το αντίστροφο. Όπου δηλαδή διαπιστώνεται λογιστική απάτη, σίγουρα κάπου εκεί θα ελλοχεύει και κάποιας έντασης φοροδιαφυγή.

3.2 ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΠΑΤΗΣ

Τρίγωνο της απάτης

Τα στοιχεία που συνθέτουν την απαρχή μιας απάτης, έχουν απασχολήσει αρκετά όσους ασχολούνται με αυτά τα θέματα. Είναι ένα σημαντικό πλεονέκτημα το να γνωρίζει κάποιος που θέλει να προλάβει τέτοιες καταστάσεις, ή είναι επιφορτισμένος με την ανίχνευσή τους, ποιοι παράγοντες επηρεάζουν κάποιον για να πραγματοποιήσει μια απάτη. Ο πρώτος που καταπιάστηκε με αυτό το ζήτημα ήταν ο Cressey, Αμερικάνος κοινωνιολόγος-εγκληματολόγος, το 1953 μέσα από το βιβλίο του *Other People's Money*. Το αρχικό ερώτημα που τον απασχόλησε σχετικά με την διάπραξη μιας απάτης, τον οδήγησε στην αναζήτηση του τι ωθεί τους ανθρώπους στο να εξαπατήσουν. Σε διάστημα πέντε μηνών πήρε συνέντευξη από 250 φυλακισμένους, καταδικασμένους για εγκλήματα σχετικά με απάτη, για να ακούσει με δικά τους λόγια τι ήταν αυτό που τους οδήγησε στη διάπραξη αυτών. Μετά το πέρας των συνεντεύξεων, κατέληξε σε τρεις παράγοντες που ωθούν κάποιον στην πραγματοποίηση της απάτης, το οποίο έμεινε γνωστό ως το τρίγωνο της απάτης (Fraud Triangle Theory, FTT).

Ο πρώτος παράγοντας είναι η πίεση (Pressure), η οποία βρίσκεται στην κορυφή του τριγώνου. Η πίεση μπορεί να είναι πολλών ειδών. Μπορεί να σχετίζεται με οικονομικά θέματα, ή οικογενειακά ή ακόμα και πιο προσωπικά, τα οποία όμως είναι δύσκολο ή και αδύνατο για κάποιον να τα μοιραστεί. Μπορεί ακόμα να προέρχεται και μέσα από το περιβάλλον εργασίας. Δηλαδή, σε στελέχη ή σε υπαλλήλους μπορεί να ασκηθεί πίεση, με διάφορους τρόπους, για να πραγματοποιήσουν ή να συμπράξουν σε απάτη. Ακόμα, η πίεση μπορεί να προέρχεται από εξωτερικούς παράγοντες όπως οι υψηλές προσδοκίες επενδυτών ή άλλων ενδιαφερομένων, ή ακόμα και η φήμη που δεν θέλει κάποιος να χάσει.

Ο δεύτερος παράγοντας είναι η ευκαιρία (Opportunity), η οποία βρίσκεται σε μια από τις δύο γωνίες στην βάση του τριγώνου. Η ευκαιρία προϋποθέτει τον δράστη να βρει την ευκαιρία (δυνατότητα) να το κάνει. Ή ακόμα και να νομίζει ότι έχει την ευκαιρία. Η ευκολία πραγματοποίησης της χρηματοοικονομικής ή μη, απάτης εξαρτάται από το πόσο υπεράνω

πάσης υποψίας είναι η θέση που κατέχει κάποιος, το πόσο γνώστης των αδυναμιών του εσωτερικού ελέγχου είναι, ακόμα και το πόσο αδύναμη είναι η εταιρική διακυβέρνηση. Ακόμα και να υπάρχει ο παράγοντας της πίεσης που αναφέρθηκε προηγουμένως, χωρίς την ύπαρξη ευκαιρίας δεν θα πραγματοποιηθεί η απάτη.

Τον τρίτο παράγοντα του τριγώνου της απάτης αποτελεί η ορθολογική εξήγηση της πράξης (Rationalization), και βρίσκεται σχηματικά στην εναπομένουσα γωνία της βάσης του τριγώνου. Η ορθολογική εξήγηση προϋπάρχει της απάτης και αποτελεί κίνητρο αυτής και όχι αποτέλεσμά της. Ο “δράστης” πριν πραγματοποιήσει την απάτη δικαιολογεί τις ενέργειές του και δεν κατηγορεί τον εαυτό του για την διάπραξη αυτών. Σκέψεις όπως “είναι για το καλό της εταιρείας”, “όλοι το κάνουν σε κάποιο βαθμό, γιατί όχι κι εγώ”, “απλά δανείστηκα χρήματα”, και άλλες παρόμοιες, είναι συνήθειες για τον διαπράττοντα την απάτη. Αν κάποιος δεν μπορεί να δώσει ορθολογικές εξηγήσεις για τις ανήθικες πράξεις του, είναι απίθανο να προβεί σε τέτοιες πράξεις. Η γέφυρα που συνδέει την πίεση με την ευκαιρία για την διάπραξη της απάτης είναι η εξορθολόγησή της. (Cressey, 1953)

Διαμάντι της απάτης

Το διαμάντι της απάτης αποτελεί μια διευρυμένη έκδοση του τριγώνου της απάτης. Οι Wolfe και Hermanson (2004) στο βιβλίο τους *The fraud diamond: Considering the four elements of fraud*, ασχολήθηκαν με την συμπλήρωση και επέκταση της θεωρίας του τριγώνου. Επιχειρηματολόγησαν ότι ακόμα και αν συνυπάρξει η πίεση, η ευκαιρία και η ορθολογική εξήγηση που αναφέρονται στο τρίγωνο, τίποτα δεν μπορεί να γίνει από άποψη διάπραξης απάτης αν δεν υπάρχει ένα τέταρτο στοιχείο. Το τέταρτο αυτό σημαντικό στοιχείο, είναι η ικανότητα. Με άλλα λόγια, ο υποψήφιος δράστης θα πρέπει να έχει τις δεξιότητες και τις γνώσεις, δηλαδή την ικανότητα να διαπράξει την απάτη.

Η ικανότητα είναι το τελευταίο στάδιο που θα πρέπει να διαβεί κάποιος ο οποίος δέχεται πίεση, έχει βρει την ευκαιρία και έχει αιτιολογήσει την πράξη του πριν την πραγματοποιήσει, για να τα μετατρέψει όλα αυτά στην καθαυτή πράξη της απάτης. Η θέση κάποιου, η ευφυΐα του, η δημιουργικότητά του, ο εγωισμός του, ο εξαναγκασμός, ο δόλος και άλλα, αποτελούν στοιχεία της ικανότητάς του. Ο πρωταγωνιστικός παράγοντας εδώ είναι η θέση κάποιου. Η θέση τού επιτρέπει να αθετήσει την εμπιστοσύνη της επιχείρησης ή του οργανισμού που υπηρετεί. Τα στατιστικά δείχνουν ότι στο 70% των περιπτώσεων απάτης, οι

Διευθύνοντες Σύμβουλοι είχαν εμπλοκή σε αυτές. Μια σημαντική παρατήρηση εδώ είναι ότι πολλοί οργανισμοί δεν εφαρμόζουν επαρκείς ελέγχους για να μετριάσουν τις πιθανότητες οι Διευθύνοντες Σύμβουλοι να πραγματοποιήσουν απάτες.

Ο διαπράττων την απάτη, για να έχει την ικανότητα να το κάνει σημαίνει, εκτός των άλλων, ότι καταλαβαίνει και είναι ικανός να εκμεταλλευτεί τις αδυναμίες του εσωτερικού ελέγχου του οργανισμού ή ακόμα και να αποκτήσει πρόσβαση σε τομείς που δεν είναι εξουσιοδοτημένος. Ένα ακόμα χαρακτηριστικό του, είναι το γεγονός ότι έχει ισχυρό εγωισμό και αυξημένη πεποίθηση ότι δεν θα αποκαλυφθεί, ή ότι θα καταφέρει να γλιτώσει αν συμβεί κάτι τέτοιο. Όσο μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση έχει κάποιος στις ικανότητές του, τόσο μικρότερο θεωρεί ότι θα είναι το κόστος πραγματοποίησης της απάτης.

Η ικανότητα του δράστη μπορεί να έγκειται και σε άλλους παράγοντες. Ενδέχεται να βασίζεται και στην ικανότητα εξαναγκασμού ή πειθούς προς κάποιους, να συμπράξουν στην απάτη, να την καλύψουν ή να κάνουν τα στραβά μάτια. Αν και συχνότερο είναι το φαινόμενο του νταή, ο οποίος δίνει ασυνήθιστες εντολές και έχει απαιτήσεις που καλλιεργούν τον φόβο στους υφισταμένους του, για να πραγματοποιήσουν διάφορες αθέμιτες πράξεις. Πολλές απάτες έχουν πραγματοποιηθεί από εργαζόμενους σε χαμηλότερα στην ιεραρχία στρώματα οι οποίοι εκτελούσαν εντολές.

Το να λέει κάποιος ψέματα συστηματικά και αποτελεσματικά, αποτελεί και αυτό ικανότητα που έγκειται στον καινούριο τέταρτο παράγοντα του διαμαντιού της απάτης. Για να αποφύγει να αποκαλυφθεί, ο δράστης θα χρειαστεί να πει ψέματα σε ελεγκτές, σε επενδυτές, σε διοικητικά συμβούλια, και σε διάφορα άλλα πρόσωπα. Ακόμα, θα πρέπει να είναι ικανός να τα θυμάται αυτά τα ψέματα για να μην υποπέσει σε αντιφάσεις. Τέλος, πολύ σημαντική είναι και η διαχείριση του άγχους και του στρες, καθότι όπως αντιλαμβανόμαστε μια τέτοια δράση, η διάρκειά της και η προσπάθεια απόκρυψής της για μεγάλο χρονικό διάστημα, σίγουρα είναι μια αγχώδης διαδικασία. (Mansor & Abdullahi, 2015)

Πεντάγωνο της απάτης

Μια ακόμα πιο διευρυμένη προσέγγιση από το τρίγωνο και το διαμάντι της απάτης, αποτελεί το πεντάγωνο της απάτης. Το 2011 η Crowe Horwath, πολυεθνική μητρική εταιρεία που προσφέρει υπηρεσίες ορκωτών λογιστών, χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, φοροτεχνικές και άλλες παρόμοιες, και πιο συγκεκριμένα ένας partner της εταιρείας ο Jonathan Marks,

πρόσθεσε έναν ακόμα παράγοντα στο διαμάντι της απάτης. Ο πέμπτος παράγοντας λοιπόν είναι η αλαζονεία.

Η αλαζονεία σχετίζεται πολλές φορές και με την έλλειψη συνείδησης, με την έννοια της συμπεριφοράς ανωτερότητας ή της απληστίας εκ μέρους του ατόμου που πιστεύει ότι οι διάφορες εσωτερικές δικλίδες ελέγχου δεν ισχύουν για αυτούς. Ακριβώς λόγω αυτής της πίστης η οποία πηγάζει από τον υψηλό βαθμό αλαζονείας, οδηγείται το άτομο στην απάτη. Κάτι παραπάνω από τα 2/3 του προφίλ όσων πραγματοποιούν απάτες συνδυάζουν τα χαρακτηριστικά των προηγούμενων σχημάτων της απάτης με την αλαζονεία ή την απληστία. (Crowe Horwath, 2011)

3.3 ΑΝΙΧΝΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΑΠΑΤΗΣ

Οι επιχειρηματικές συναλλαγές όντας πολύπλοκες από την φύση τους στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, σε συνδυασμό με την ευελιξία και πολυπλοκότητα των λογιστικών προτύπων, καθιστούν την ανίχνευση και την αντιμετώπιση μιας απάτης ένα ιδιαίτερα δύσκολο και απαιτητικό ζήτημα. Το έντονα ανταγωνιστικό περιβάλλον, αλλά και ενδεχόμενες προσωπικές βλέψεις όπως είδαμε παραπάνω, μπορούν να οδηγήσουν μεμονωμένα άτομα ή και επιχειρήσεις σαν σύνολο στην απάτη για διάφορους σκοπούς. Είναι σημαντικό επομένως, να μπορούμε να γνωρίζουμε τους πρωταρχικούς λόγους για τους οποίους συντελείται μια απάτη.

Η απάτη πραγματοποιείται για ποικίλους και διαφορετικούς λόγους. Αρχικά μπορεί να πραγματοποιείται για την βελτίωση των επιχειρηματικών δεικτών έτσι ώστε να υπάρξει πιο εύκολη πρόσβαση σε τραπεζικό δανεισμό ή δανεισμό από άλλα πιστωτικά ιδρύματα. Μπορεί να έχει ως απώτερο σκοπό την άντληση κεφαλαίων από το Χρηματιστήριο. Ακόμα, λόγω του υπέρμετρου ανταγωνισμού η απάτη μπορεί να συμβάλλει στην βελτιστοποίηση της οικονομικής θέσης της επιχείρησης ή του οργανισμού που την πραγματοποιεί. Επειδή ορισμένες φορές οι αμοιβές και η αποζημίωση των διευθυντικών στελεχών και της διοίκησης συνδέεται με την απόδοση της επιχείρησης, τότε η απάτη είναι ένας τρόπος να καταφέρουν να αυξήσουν τις αποδοχές τους. Κατά την διάρκεια συγχωνεύσεων και εξαγορών ενδεχόμενη απάτη μπορεί να βελτιώσει την εικόνα μιας εκ των δύο που συγχωνεύεται ή εξαγοράζει για να αποκομίσει τα μέγιστα δυνατά κέρδη από αυτή την ενέργεια. Η απάτη είναι το εργαλείο για μια εισηγμένη ή μη επιχείρηση για να επιτύχει, και γιατί όχι να ξεπεράσει, τις προβλέψεις των

χρηματοοικονομικών αναλυτών και τις προσδοκίες των επενδυτών. Πολύ σημαντικό κίνητρο για την πραγματοποίηση απάτης είναι οι προσωπικές βλέψεις των στελεχών ή των εργαζομένων, που δεν περιορίζονται μόνο σε οικονομικές απολαβές. Ο τελευταίος αλλά σε καμία περίπτωση ασήμαντος λόγος, είναι η απάτη στην προσπάθεια απόκρυψης φορολογητέων εισοδημάτων από την Φορολογική Διοίκηση.

Είναι επίσης σημαντικό, πέραν από τους λόγους πραγματοποίησης της απάτης, να είμαστε σε θέση να την ανιχνεύσουμε και ως ένα βαθμό να την αντιμετωπίσουμε. Παρακάτω θα αναλύσουμε κάποια εργαλεία που υπάρχουν, τα οποία μας βοηθούν να πραγματοποιήσουμε αυτό το στόχο.

Εσωτερικός και εξωτερικός έλεγχος

“Without audit, no accountability; without accountability, no control; and if there is no control, where is the seat of power.” (Normanton, 1966). Χωρίς έλεγχο, δεν υπάρχει ευθύνη και χωρίς ευθύνη δεν θα υπάρξει έλεγχος. Αυτή είναι η απαρχή και ο λόγος γέννησης του ελέγχου σύμφωνα με τον Normanton. Αν δεν υπάρχει έλεγχος, τότε θα οδηγηθούμε σε μια κατάσταση ανεξέλεγκτη, χαώδη και ζημιογόνα για τις επιχειρήσεις αρχικά και κατ’ επέκταση για το υπόλοιπο οικονομικό σύνολο.

Τόσο οι εσωτερικοί ελεγκτές (ο οποίοι ναι μεν είναι υπάλληλοι της επιχείρησης που ελέγχουν, αλλά θα πρέπει να είναι ανεξάρτητοι και να λογοδοτούν αποκλειστικά και μόνο στην διοίκηση της οικονομικής οντότητας), όσο και οι εξωτερικοί ελεγκτές (με ευρύτερο ελεγκτικό ρόλο), έχουν το δικό τους ξεχωριστό ρόλο, αλλά είναι και οι δύο εξίσου απαραίτητοι για την ανίχνευση και αντιμετώπιση των απατών. Οι ελεγκτές θα πρέπει να είναι αντικειμενικοί και αμερόληπτοι ως προς την κριτική τους. Εξυπακούεται ότι θα πρέπει να είναι ενημερωμένοι και καταρτισμένοι σχετικά με τις διατάξεις που είναι σε ισχύ και τους νόμους που διέπουν την εργασία τους.

Ο κάθε είδους έλεγχος πρέπει να διενεργείται εις βάθος, χωρίς να λαμβάνει τίποτα ως δεδομένο και να αξιολογεί τους κινδύνους. Όπως είδαμε σε προηγούμενο κεφάλαιο με τα μεγάλα εταιρικά σκάνδαλα-απάτες, οι ορκωτοί ελεγκτές και οι ελεγκτικές εταιρείες φάνηκαν αδύναμες ως προς τον εντοπισμό των κόκκινων σημαιών (red flags) που θα μπορούσαν να τους προειδοποιήσουν για τις διενεργηθείσες απάτες κατά την διάρκεια των ελέγχων τους. Γι’

αυτό οι ελεγκτές θα πρέπει συνεχώς να βελτιώνουν τις ικανότητες και πρακτικές τους για να εντοπίζουν τέτοια προβλήματα. (Mohd-Sanusi et al., 2015)

Τα χαρακτηριστικά που θα πρέπει να διέπουν τους εσωτερικούς και εξωτερικούς ελεγκτές είναι η ακεραιότητα, η αντικειμενικότητα, η επαγγελματική επάρκεια και δέουσα προσοχή, η εχεμύθεια και η σωστή επαγγελματική συμπεριφορά. Οι ελεγκτές έχουν την γνώση να ανιχνεύουν σημάδια πιθανής απάτης (red flags), και την ικανότητα να ανιχνεύουν περαιτέρω πιθανές περιπτώσεις απάτης, να ενημερώνουν τα απαραίτητα άτομα μέσα στον οργανισμό για αυτές τις περιπτώσεις, και να λαμβάνουν μέτρα για να περιορίσουν ή να τερματίσουν τυχόν τέτοιες καταστάσεις. Φυσικά, δεν μπορούν να αποτρέψουν εντελώς την απάτη, αλλά μπορούν να προσαρμόσουν την μεθοδολογία τους και τις διαδικασίες τους για να αυξήσουν κατά πολύ την δυνατότητα να αναγνωρίσουν και να ερμηνεύσουν τα διάφορα σημάδια που δείχνουν περιπτώσεις πιθανής απάτης. (Petrașcu & Tieanu, 2014)

Κάποιες από τις κόκκινες σημαίες που ενδέχεται να παραπέμπουν σε απάτη, και είναι γεγονότα τα οποία μπορεί να τα εντοπίσει ο εσωτερικός και ο εξωτερικός έλεγχος και να τα εξετάσουν, είναι οι κάτωθι:

- Σχετικά με τους εργαζόμενους και τα στελέχη:
 - Απροθυμία παροχής στοιχείων και πληροφοριών στους ελεγκτές
 - Οι αποφάσεις της διοίκησης λαμβάνονται συνήθως από ένα μόνο άτομο ή από μια κλειστή ομάδα ατόμων
 - Χαλαρή διοίκηση
 - Ασθενές περιβάλλον εσωτερικού ελέγχου
 - Οι δικλίδες του εσωτερικού ελέγχου δεν τηρούνται
 - Αμελές ή άπειρο προσωπικό λογιστηρίου
 - Υπερβολικός τρόπος ζωής και ασυνήθιστες συμπεριφορές
 - Στελέχη που έχουν ή είχαν αμφιλεγόμενο ή ακόμα και εγκληματικό παρελθόν
- Σχετικά με τις εσωτερικές λειτουργίες ενός οργανισμού ή επιχείρησης:
 - Τραπεζικοί λογαριασμοί ή δραστηριοποίηση σε φορολογικούς παραδείσους
 - Σημαντικές και ασυνήθιστες συναλλαγές με συνδεδεμένα μέρη
 - Υπερβολικός αριθμός και συχνές αλλαγές λογαριασμών όψεως
 - Ξαφνική δραστηριότητα σε αδρανείς τραπεζικούς λογαριασμούς
 - Απροσδόκητες υπεραναλήψεις ή μειώσεις σε χρηματικά διαθέσιμα

- Πολλές συναλλαγές στο τέλος του έτους
- Αύξηση των χρηματικών διαθεσίμων χωρίς αντίστοιχη αύξηση της δραστηριότητας
- Προμηθευτές χωρίς φυσικό κατάστημα
- Διευθύνσεις προμηθευτών που ταιριάζουν με διευθύνσεις υπαλλήλων ή στελεχών
- Υπάρχει αποκέντρωση των λειτουργιών της επιχείρησης χωρίς επαρκή παρακολούθηση και έλεγχο

➤ Σχετικά με την λογιστική εικόνα:

- Φωτοτυπίες παραστατικών, χαμένα παραστατικά ή έγγραφα που λείπουν
- Μη ύπαρξη κερδοφορίας ή υπερβολική ανάπτυξη
- Υπερβολικός αριθμός ακυρώσεων, εκπτώσεων και επιστροφών
- Πολλά έξοδα, προμήθειες και αποζημιώσεις σε συγκεκριμένους εργαζόμενους
- Αύξηση αποθεμάτων αλλά όχι αντίστοιχη αύξηση πωλήσεων
- Μη φυσιολογική μείωση ενεργητικού
- Υψηλές αγορές από νέους προμηθευτές
- Ανακρίβειες σε προηγούμενους ελέγχους
- Ενδείξεις προβλημάτων για την παραδοχή της συνέχισης της δραστηριότητας (going-concern)

(SAS No 53, 1988), (DiNapoli, 2008), (Gullkvist & Jokipii, 2013)

Εταιρική διακυβέρνηση

Η εταιρική διακυβέρνηση αποτελεί ένα σύνολο κανόνων, κανονισμών και πολιτικών τα οποία οι επιχειρήσεις και οι οργανισμοί θα πρέπει να ακολουθούν για να αποφεύγουν τις απάτες. Ειδικά μετά τα μεγάλα εταιρικά σκάνδαλα που αναλύθηκαν σε προηγούμενο κεφάλαιο, με τα οποία ήρθαν στην επιφάνεια αρκετά κενά στην διαχείριση που επιτρέπουν να συμβαίνουν απάτες, τα κράτη αποφάσισαν να δράσουν. Υπήρξαν αξιόλογες μεταρρυθμίσεις παγκόσμια στο εταιρικό δίκαιο οι οποίες βελτίωσαν τους μηχανισμούς της εσωτερικής διακυβέρνησης.

Στις Η.Π.Α. για παράδειγμα, μετά το σκάνδαλο της Enron, ψηφίστηκε ο νόμος Sarbanes–Oxley το 2002 (Sarbanes–Oxley Act). Ο νόμος περιέχει έντεκα κεφάλαια που αφορούν μεταξύ άλλων στην ίδρυση εποπτικού συμβουλίου λογιστικής, στην ανεξαρτησία των ελεγκτών, στην θέσπιση εταιρικής ευθύνης, στην ενίσχυση των οικονομικών γνωστοποιήσεων,

στην σύγκρουση συμφερόντων, στην ευθύνη των εταιρειών για απάτες και εγκληματικές ενέργειες, και στις ποινές εγκλημάτων του λευκού κολάρου. Όσες επιχειρήσεις ήταν ενταγμένες στο αμερικανικό χρηματιστήριο ήταν υποχρεωμένες να συμμορφώνονται με τον εν λόγω νόμο. (Sarbanes–Oxley Act, 2002)

Ακολουθώντας τα χνάρια των Η.Π.Α., μια αντίστοιχη προσπάθεια έγινε και κάποια χρόνια αργότερα το 2006, στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Εδώ ψηφίστηκε η Οδηγία 2006/43/EK για τους υποχρεωτικούς ελέγχους των ετήσιων και ενοποιημένων λογαριασμών των επιχειρήσεων και οργανισμών στην Κοινότητα. Ουσιαστικά θεσπίστηκε ο υποχρεωτικός έλεγχος των λογιστικών καταστάσεων από νόμιμους ελεγκτές με βάση τα διεθνή λογιστικά πρότυπα. Τα άρθρα της εν λόγω οδηγίας πραγματεύονται την χορήγηση άδειας στους νόμιμους ελεγκτές και τα ελεγκτικά γραφεία, την ανάκληση της άδειάς τους, την εγγραφή τους στο μητρώο ελεγκτών, τους κανόνες της επαγγελματικής δεοντολογίας τους, την ανεξαρτησία τους, την αντικειμενικότητα και την εμπιστευτικότητά τους, την αμοιβή τους, τις ευθύνες τους, και τα ελεγκτικά πρότυπα που θα έπρεπε να χρησιμοποιούν. (Οδηγία 2006/43/EK)

Είναι ξεκάθαρο, πως χωρίς τις αναγκαίες μεταρρυθμίσεις, την κατάλληλη εποπτεία και τις απαραίτητες εφαρμόσιμες ποινές, η λογιστική απάτη και η εσφαλμένη εταιρική διακυβέρνηση δεν θα σταματήσουν να υφίστανται.

Ηθικοί παράγοντες

Την σήμερα ημέρα, είναι ευρέως αποδεκτό ότι οι επιχειρήσεις και οι οργανισμοί έχουν και μια ηθική πλευρά, και θα έπρεπε να ακολουθούν ηθικούς κανόνες και αρχές λογοδοσίας που εμπεριέχονται σε διάφορους νόμους και οδηγίες. Είναι γεγονός ότι οι πολυεθνικές, αλλά και μεσαίου και μικρού μεγέθους οντότητες, έχουν υιοθετήσει τα τελευταία χρόνια ηθικούς κανόνες συμπεριφοράς οι οποίοι μεταξύ άλλων εισάγουν και την έννοια της κοινωνικής ευθύνης. Αυτοί οι κανόνες εμπεριέχουν και οδηγίες αποφυγής εγκληματικών ενεργειών και απάτης.

Η εταιρική κοινωνική ευθύνη σε συνεργασία με τους ηθικούς κανόνες αποτελούν σημαντικά εργαλεία τα οποία επηρεάζουν την εταιρική και λογιστική απάτη. Φαίνεται ότι, όταν μια επιχείρηση ή οργανισμός επικεντρώνεται μεταξύ άλλων, στο ηθικό κομμάτι, στην ακεραιότητα και στις αρχές λογοδοσίας, τότε χωρίς αμφιβολία είναι λιγότερο επιρρεπής στην

απάτη. Και αυτό γιατί οι εργαζόμενοι στις διάφορες βαθμίδες είναι εκπαιδευμένοι στις εν λόγω αρχές του κώδικα ηθικής. (Tutino & Merlo, 2019)

Κάποια από τα μεγαλύτερα σκάνδαλα παγκοσμίως, μερικά από τα οποία αναφέρθηκαν προηγουμένως, αν τα εξετάσουμε από την ηθική σκοπιά θα βρούμε εξαιρετικά ενδιαφέροντα πράγματα. Από την εξέταση των αμερικάνικων αλλά και των ευρωπαϊκών σκανδάλων θα δούμε κοινά σημεία ηθικών παραπτωμάτων, παρότι οι δύο φιλοσοφίες λειτουργίας των οργανισμών ήταν διαφορετικές τότε στις δύο πλευρές του Ατλαντικού. Θα δούμε ότι η μη ηθική συμπεριφορά δεν περιοριζόταν μόνο σε κάποια συγκεκριμένα μεσαία ή ανώτερα στελέχη. Φαίνεται ότι υπήρχε γενικότερο κλίμα μη τήρησης ηθικών ζητημάτων και έλλειψη αφοσίωσης σε αρχές. Το πρόβλημα ηθικής πήγαζε από ανεπαρκή διακυβέρνηση, αναποτελεσματικά διοικητικά συμβούλια, διαστρεβλωμένα κίνητρα, αυταρχικά στελέχη και γενικότερα απαξίωση των ηθικών γραμμών που θα έπρεπε να υπήρχαν.

Σε γενικές γραμμές αυτά τα προβλήματα προκύπτουν και από ισχυρό εγωισμό, κατάχρηση εξουσίας με διάφορους τρόπους και για ποικίλους σκοπούς, και τις θέσεις επιρροής που κατέχουν λάθος άτομα.

Επομένως, παρατηρούμε ότι η έλλειψη ηθικών κανόνων ίσως αποτελεί μια ένδειξη ύπαρξης απάτης, άρα μας οδηγεί στην ανίχνευσή της και από την άλλη η ύπαρξη και θεσμοθέτηση ηθικών κανόνων οδηγεί στην αντιμετώπιση καταστάσεων απάτης. Προς αυτό τον σκοπό έχουν θεσμοθετηθεί αρκετοί κανόνες και σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και εγχώρια και προφανώς σε πολλές ανεπτυγμένες χώρες ανά τον κόσμο που αφορούν και στον δημόσιο αλλά και στον ιδιωτικό τομέα.

Συγκεκριμένα στην Ελλάδα, από το 2013 έχει ψηφιστεί ο κώδικας δεοντολογίας των λογιστών που διέπει τις θεμελιώδεις αρχές και υποχρεώσεις ασκήσεως του εν λόγω επαγγέλματος, καθώς και ο ν.4449/2017 που αφορά τον υποχρεωτικό έλεγχο των χρηματοοικονομικών καταστάσεων από ορκωτούς ελεγκτές και έχει ενσωματώσει τον κώδικα δεοντολογίας αυτών και τα περαιτέρω ζητήματα περί ηθικής που πρέπει να τους διέπουν. Ακόμα με τον ν.4557/2018 έχει νομοθετηθεί η υποχρέωση των λογιστών και των ορκωτών ελεγκτών να αποκαλύπτουν πληροφορίες για την πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, που έτσι κι αλλιώς θα έπρεπε να αποκαλύπτονται από ηθικής σκοπιάς.

Πληροφοριοδότες

Σύμφωνα με το λεξικό της Οξφόρδης, πληροφοριοδότης (whistleblower) είναι αυτός ο οποίος λέει σε κάποιον που έχει εξουσία σχετικά με κάτι παράνομο που συμβαίνει στον κυβερνητικό τομέα ή σε μια εταιρεία ή οργανισμό. Στις πιο συχνές περιπτώσεις πληροφοριοδότης είναι κάποιος εργαζόμενος της επιχείρησης για την οποία δίνονται πληροφορίες ότι διαπράττει κάποιου μεγέθους απάτη.

Αν και η λέξη εμφανίζει μια αρνητική χροιά, εντούτοις θα ήταν σημαντικό να καλλιεργηθεί μια κουλτούρα αναφοράς πληροφοριών εντός ενός οργανισμού. Και αυτό γιατί, όταν κάποιος γνωρίζει γεγονότα που αφορούν σε απάτη ή που θα μπορούσαν να αποκαλύψουν μια απάτη, το να μιλήσει σε κάποιον αρμόδιο ή σε κάποιον φορέα ανώνυμα σίγουρα θα προλάβαινε πολλά δυσάρεστα γεγονότα.

Στην πράξη τώρα, είναι πιο πιθανό οι εργαζόμενοι να δηλώσουν μια κλοπή, παρά μια απάτη στις λογιστικές καταστάσεις. Και αυτό γιατί τα αποτελέσματα μιας κλοπής είναι αισθητά εκείνη την στιγμή, ενώ αυτά της απάτης ίσως να μην είναι. Αν και τα αποτελέσματα μιας απάτης στην κοινωνία και στις χρηματοοικονομικές αγορές είναι πιο σοβαρά σε σχέση με μια κλοπή. Ακόμα, μια απάτη στις λογιστικές καταστάσεις ίσως κάποιες φορές στο μυαλό του πιθανού πληροφοριοδότη να μην έχει θύματα, τουλάχιστον όχι άμεσα, κάτι που βέβαια έρχεται σε αντίθεση με τα αποτελέσματα των μεγαλύτερων σκανδάλων-απατών. Επίσης, είναι λιγότερο πιθανό για κάποιον να μιλήσει, όταν ο δράστης γνωρίζει ότι ο πιθανός πληροφοριοδότης έχει γνώση της απάτης, γιατί φοβάται τα αντίποινα που μπορεί να δεχθεί. Είναι ακόμα λιγότερες οι πιθανότητες παροχής πληροφορίας όταν οι γνώστες της απάτης είναι μόνο ο δράστης και ο πιθανός πληροφοριοδότης και όχι και τρίτα πρόσωπα, και αυτό γιατί η αποκάλυψη πληροφοριών ενδέχεται να προκαλέσει διαφόρων τύπων προσωπική ζημιά στον πληροφοριοδότη. (Robinson et al., 2012).

Αυτή η αντιμετώπιση των πληροφοριοδοτών και της παροχής πληροφορίας μπορεί να αλλάξει με την εκπαίδευση στο ηθικό κομμάτι και την εστίαση στον κοινωνικό και οικονομικό αντίκτυπο που έχει μια απάτη αν δεν αποκαλυφθεί, με έμφαση στην προστασία του πληροφοριοδότη.

Μοντέλα πρόβλεψης και ανίχνευσης

Οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις που συντάσσονται από τις επιχειρήσεις και τους οργανισμούς, αποτελούν σημαντική πηγή πληροφόρησης, και παρέχουν στους διάφορους χρήστες τις απαραίτητες πληροφορίες και δεδομένα για να πάρουν τις όποιες αποφάσεις τους. Οι χρήστες αυτοί μπορεί να είναι εντός της εκάστοτε επιχείρησης ή εκτός. Συγκεκριμένα, μπορεί να είναι η διοίκηση της επιχείρησης, οι επενδυτές και μέτοχοι, όσοι παρέχουν δάνεια στην επιχείρηση, οι προμηθευτές και πελάτες της και διάφορες άλλες ομάδες ενδιαφερομένων.

Οι χρήστες αυτοί λοιπόν, παρακινούμενοι ο καθένας για τους δικούς του λόγους, καλούνται να πάρουν κάποιες αποφάσεις που σχετίζονται με κάποια επιχείρηση που τους ενδιαφέρει. Αυτές οι αποφάσεις, οι οποίες θα εξυπηρετούν διαφορετικά συμφέροντα και απαιτήσεις για κάθε χρήστη, στηρίζονται στην ανάλυση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Οι αποφάσεις αυτές θα πρέπει να είναι αξιόπιστες, γρήγορες και σωστές, πράγματα τα οποία είναι κρίσιμα στον επιχειρηματικό κόσμο.

Όταν όμως οι χρηματοοικονομικές αυτές καταστάσεις είναι παραποιημένες και ενέχουν στοιχεία απάτης, τότε οι χρήστες θα παραπλανηθούν και θα οδηγηθούν σε λάθος συμπεράσματα και αποφάσεις, τα οποία ενδέχεται να είναι καταστροφικά. Για να αποτραπεί αυτό το γεγονός, έχουν αναπτυχθεί διάφορα μοντέλα πρόβλεψης απάτης και παραποίησης λογιστικών καταστάσεων.

Τα μοντέλα αυτά συνήθως βασίζονται στην ανάλυση κάποιων σημαντικών δεικτών που υπολογίζονται από τα στοιχεία των οικονομικών καταστάσεων. Οι δείκτες αυτοί συγκρίνονται διαχρονικά, συγκρίνονται και ενδεχόμενες αυξομειώσεις αυτών ή των καθαρών ποσών, τροφοδοτούν κάποιες συναρτήσεις ανάλογα με το μοντέλο που χρησιμοποιείται και τα μοντέλα μας οδηγούν σε κάποια συμπεράσματα. Τα συμπεράσματα αυτά είναι αρκετά για να έχουμε μια εικόνα του κατά πόσο οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις είναι παραποιημένες και αν υφίστανται σχετικές ενδείξεις απάτης από αυτές.

Τέτοια μαθηματικά μοντέλα είναι το μοντέλο του Beneish, το οποίο δημιουργεί το λεγόμενο M-Score, το μοντέλο του Altman το οποίο μας δίνει το λεγόμενο Z-Score αλλά είναι πιο κοντά στην ένδειξη χρεοκοπίας και όχι απάτης, το μοντέλο του Deshow το οποίο τελικά χωρίζεται σε τρία διαφορετικά μοντέλα με λογιστικές μεταβλητές, με χρηματιστηριακά

στοιχεία και με παράγοντες από την αγορά και μη λογιστικές μεταβλητές που οδηγούν στο λεγόμενο F-Score.

Εξέλιξη των μαθηματικών μοντέλων πρόβλεψης απάτης αποτελούν οι νέες τεχνολογίες σε συνδυασμό με την βαθιά εκμάθηση (deep learning) η οποία αποτελεί μια μέθοδο τεχνητής νοημοσύνης που βασίζεται σε νευρωνικά δίκτυα. Εδώ ο άνθρωπος μαθαίνει στα υπολογιστικά προγράμματα να αναλύουν δεδομένα από μόνα τους. Αν και υπάρχει αρκετά χρόνια στον τομέα της έρευνας, εντούτοις δεν είναι κάτι που μέχρι τις μέρες μας έχει αξιοποιηθεί σε μεγάλο βαθμό προς το παρόν.

3.4 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

Λόγω του ότι στο δεύτερο μέρος της εργασίας θα ασχοληθούμε με την ανάλυση κάποιων χρηματοοικονομικών καταστάσεων από την δημοσιευμένη λίστα μεγαλοοφειλετών της Α.Α.Δ.Ε., σε αυτό το κεφάλαιο θα αναλύσουμε κάποια πιο εξειδικευμένα θέματα σχετικά με την δημιουργική λογιστική και την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων.

“Κάθε εταιρεία στην χώρα χειραγωγεί τα κέρδη της. Κάθε δημοσιευμένη χρηματοοικονομική κατάσταση είναι βασισμένη σε βιβλία που έχουν ελαφρά μαγειρευτεί ή εντελώς ξεροψηθεί. Τα νούμερα αλλάζουν για να προστατευτούν οι ένοχοι. Είναι το μεγαλύτερο κόλπο μετά τον Δούρειο Ίππο.” Αυτά είναι τα λόγια του Ian Griffiths το 1986 στο βιβλίο του “Creative Accounting” (Δημιουργική Λογιστική), λόγια τα οποία μέχρι και σήμερα, 38 χρόνια μετά, είναι εξίσου επίκαιρα και βάσιμα.

Οι λόγοι που οδηγούν τις επιχειρήσεις στην παραποίηση και την απάτη είναι πολυποίκιλοι. Αρχικά υπάρχει η σύγκρουση ανάμεσα στα συμφέροντα της διοίκησης της επιχείρησης και των χρηστών των χρηματοοικονομικών καταστάσεων σχετικά με την ίδια την απεικόνιση των καταστάσεων αυτών. Επίσης, οι επιχειρήσεις θέλουν να καταβάλλουν λιγότερα μερίσματα, κάτι που έρχεται σε σύγκρουση με τους επενδυτές και μετόχους οι οποίοι θέλουν να αποδίδουν τα μέγιστα οι επενδύσεις τους. Ακόμα οι επιχειρήσεις, επιδιώκουν την όσο το δυνατόν λιγότερη πληρωμή φόρων, ενώ οι φορολογικές αρχές επιζητούν ό,τι προβλέπει η φορολογική νομοθεσία και σίγουρα τίποτα λιγότερο από αυτό. Τέλος, σε πιο πολύπλοκες περιπτώσεις και στα πλαίσια απάτης φοροδιαφυγής και αποπροσανατολισμού των φορολογικών αρχών ενδέχεται να ιδρύονται πολλές εταιρείες ιδίων συμφερόντων με

διαχειριστές “αχυρανθρώπους” και με την βοήθεια της δημιουργικής λογιστικής να προσπαθούν να καλύψουν τα ίχνη τους. .

Για όλους τους παραπάνω λόγους και όχι μόνο, πραγματοποιείται κάμψη των λογιστικών κανόνων, κάποιοι από τους οποίους είναι ήδη ευέλικτοι από μόνοι τους. Έτσι λοιπόν καταλήγουμε στην δημιουργική λογιστική, την λογιστική απάτη, και την παραποίηση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, πράξεις οι οποίες απαιτούν την χρήση απάτης και δόλου.

Εδώ πρέπει να τονίσουμε ότι η δημιουργική λογιστική και η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων είναι δύο γεγονότα τα οποία ναί μεν είναι αλληλοσυνδεόμενα αλλά μπορούν να υφίστανται και μεμονωμένα ως ένα βαθμό. Πιο συγκεκριμένα, οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις μπορούν να αλλοιωθούν και χωρίς να υπάρχει κάποια παρέμβαση στις λογιστικές εγγραφές και στα βιβλία των επιχειρήσεων. Αν όμως υπάρξει παρέμβαση στα βιβλία και στις εγγραφές, σίγουρα οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις που θα δημιουργηθούν με βάση αυτά, θα είναι αλλοιωμένες και ως εκ τούτου παραποιημένες σε σχέση με την πραγματική εικόνα που θα έπρεπε να υπάρχει.

Όταν κάποιος ακούει τις λέξεις Δημιουργική Λογιστική, το πρώτο πράγμα που έρχεται στο μυαλό του είναι η χειραγώγηση, η ανηθικότητα και η εξαπάτηση. Αυτό δεν είναι απόλυτα λάθος, ούτε απόλυτα σωστό για κάποιους. Η άλλη άποψη λοιπόν αυτών, είναι ότι αυτές οι τεχνικές μπορούν να χρησιμοποιηθούν και να έχουν έναν θετικό αντίκτυπο για τον χρήστη. Αν όμως χρησιμοποιηθούν λανθασμένα ή χρησιμοποιηθούν από λάθος ανθρώπους, τότε μπορεί να προκαλέσουν φοβερές ζημιές. Βέβαια, δεν υπάρχει η δυνατότητα περιορισμού ή αποφυγής της λανθασμένης εφαρμογής των ανωτέρω τεχνικών. Για αυτούς που αποδέχονται αυτές τις τεχνικές ως θεμιτές, παίζει σημαντικό ρόλο η πρόθεση του “δράστη”. Όπως όμως είδαμε σε προηγούμενα κεφάλαια με παραδείγματα, αυτές οι τεχνικές ήταν που ξεγέλασαν τους ελεγκτές και επέφεραν τα τόσο καταστροφικά αποτελέσματα. (Ali Shah et al., 2011)

Οι τεχνικές της δημιουργικής λογιστικής που μπορούν να εφαρμοστούν από τις επιχειρήσεις είναι ποικίλες. Ανάλογα με τον σκοπό που θέλουν να επιτύχουν οι “δράστες”, όπως τους αναφέραμε ανωτέρω, οι τεχνικές διαφοροποιούνται. Η ομαδοποίηση και κατηγοριοποίησή τους είναι δύσκολη υπόθεση. Στην διεθνή βιβλιογραφία υπάρχουν διαφορετικές προσεγγίσεις κατηγοριοποίησης οι οποίες διαφέρουν μεταξύ τους. Εδώ θα παραθέσουμε τεχνικές, χωρίς την προσπάθεια ομαδοποίησή τους σε μεγαλύτερες κατηγορίες,

ξεκινώντας από κάποιες πιο γενικές περιπτώσεις και θα κλείσουμε με πιο συγκεκριμένα παραδείγματα.

Aggressive Accounting (Επιθετική Λογιστική)

Αποτελεί μια επιθετική πολιτική αλλαγών και χειραγώγησης λογιστικών αρχών, έτσι ώστε να επιτευχθούν τα επιθυμητά αποτελέσματα. Αυτά, ανάλογα με την περίπτωση είναι υψηλότερα κέρδη (αν ζητείται τυχόν χρηματοδότηση), ή χαμηλά κέρδη (αν επιδιώκεται η αποφυγή πληρωμής φόρων). Οι εν λόγω αλλαγές μπορεί να είναι σύνομες με την φορολογική νομοθεσία ή και όχι. Σε αυτές τις περιπτώσεις δεν υπάρχει σκοπός απόκρυψης της δραστηριότητας ή αληθοφανούς ύπαρξης γεγονότων. Οι αλλαγές γίνονται επιθετικά στα λογιστικά βιβλία με εγγραφές ή στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις χωρίς να υποστηρίζονται από κάτι αληθοφανές.

Earnings Management (Διαχείριση Κερδών)

Η ενεργή χειραγώγηση των κερδών για να ικανοποιήσουν κάποιους προγραμματισμένους από πριν στόχους. Αυτοί οι στόχοι μπορεί να έχουν τεθεί από την διοίκηση, μπορεί να είναι μια πρόβλεψη από τους αναλυτές της αγοράς, ή μπορεί να είναι ένα νούμερο το οποίο να είναι σύνηθες με την συνεχιζόμενη δραστηριότητα της επιχείρησης.

Income Smoothing (Ομαλοποίηση Εισοδημάτων)

Είναι μια μορφή χειραγώγησης κερδών. Εδώ ο σκοπός είναι να μην υπάρχουν διαχρονικά μεγάλες αποκλίσεις, γεγονός το οποίο έχει αρνητικό αντίκτυπο στα ενδιαφερόμενα μέρη όταν τα κέρδη είναι σε χαμηλά επίπεδα. Εδώ παρατηρούνται και φαινόμενα “αποθήκευσης” κερδών σε άλλους λογιστικούς λογαριασμούς άλλης μορφής, έτσι ώστε και να αποκρύπτεται η φορολογητέα ύλη αλλά και να “ανακτηθούν” σε μεταγενέστερο χρόνο αν χρειαστεί.

Big Bath Accounting (Λογιστική των Μεγάλων Λουτρών)

Αυτή χρησιμοποιείται κυρίως σε περιόδους ασταθείς ή που υφίσταται γενικότερα οικονομική αναστάτωση, είτε εντός της επιχείρησης (λόγω συγχωνεύσεων ή εξαγορών) αλλά και στο εξωτερικό περιβάλλον της, ίσως σε κάποια περίοδο ύφεσης. Είναι μια διαδικασία που δεν συμβαίνει συχνά και χρησιμοποιείται από την επιχείρηση για να απαλλαγεί από ενδεχόμενα κακώς κείμενα προηγούμενων περιόδων. Στηρίζεται κυρίως στην πραγματοποίηση πάσης φύσεως διαγραφών αδιακρίτως και καταλογισμού πολλών αποσβέσεων.

Fraudulent Financial Reporting (Ψεύτικες Χρηματοοικονομικές Αναφορές)

Εδώ αναφερόμαστε σε σκόπιμες ανακρίβειες ή παραλείψεις ποσών στις χρηματοοικονομικές αναφορές που είναι υποχρεωμένες οι επιχειρήσεις να πραγματοποιούν ανά τακτά διαστήματα. Αυτές οι παραλείψεις αποτελούν τον ορισμό της δολιότητας σε διοικητικό, αστικό και ποινικό επίπεδο.

Όλες οι προαναφερθείσες τεχνικές μπορούν φυσικά να χρησιμοποιηθούν και για την απόκρυψη φορολογητέας ύλης και πληρωμής λιγότερων φόρων από τους αναλογούντες, δηλαδή με απώτερο σκοπό την φοροδιαφυγή ή την φοροαποφυγή. Πιο αναλυτικά, όλα τα παραπάνω μπορούν να επιτευχθούν με κάποιους από τους παρακάτω τρόπους:

- Χειραγώγηση απογραφής αποθεμάτων
- Σκόπιμη καθυστέρηση εγγραφής εξόδων
- Υποτίμηση ή υπερτίμηση προβλέψεων και επισφαλών απαιτήσεων
- Αυξημένο καταλογισμό εξόδων στις αγορές παγίων ή και γενικώς
- Αλλαγή μεθόδων αποτίμησης και απόσβεσης περιουσιακών στοιχείων
- Αναπροσαρμογές αξίας περιουσιακών στοιχείων
- Πώληση και επανεκμίσθωση περιουσιακών στοιχείων
- Χειραγώγηση κερδών και εξόδων (εικονικά έσοδα ή έξοδα)
- Χειραγώγηση δεδουλευμένων εσόδων και εξόδων
- Διαγραφή εισπρακτέων ή πληρωτέων λογαριασμών

- Αλλαγή μεθόδου τιμολόγησης σε περιπτώσεις συνεχιζόμενης παροχής υπηρεσίας ή κατασκευής έργου
- Μη ορθολογική χρήση παραγώγων χρηματιστηριακών προϊόντων
- Μεταφορά κερδών ή χρεών από ή σε μη συνδεδεμένα τρίτα μέρη
- Κεφαλαιοποίηση εξόδων

(Gupta & Kumar, 2020), (Yadav et al., 2014), (Remenarić et al., 2018), (Ali Shah et al., 2011)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4.1 ΜΟΝΤΕΛΟ ΠΡΟΒΛΕΨΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

Στο παρόν κεφάλαιο, θα συνεχίσουμε με το ερευνητικό μέρος της παρούσας εργασίας και πιο συγκεκριμένα με την ανάλυση του μοντέλου πρόβλεψης που θα χρησιμοποιήσουμε.

Η Α.Α.Δ.Ε. σε εφαρμογή της ΠΟΛ. 1158/2017 δημοσιοποιεί καταστάσεις φυσικών και νομικών προσώπων τα οποία έχουν βασική ληξιπρόθεσμη οφειλή προς το Δημόσιο άνω των 150.000 ευρώ, η καταβολή της οφειλής αυτής καθυστερεί για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο του έτους και δεν έχει συμπεριληφθεί σε ρύθμιση τμηματικής καταβολής οφειλών.

Η κατάσταση για τα νομικά πρόσωπα περιλαμβάνει 16.836 διακριτούς Α.Φ.Μ. με συνολικές οφειλές σε Δ.Ο.Υ., Τελωνεία και Ε.Φ.Κ.Α. 106,50 δις ευρώ, και τα φυσικά πρόσωπα 10.167 Α.Φ.Μ. με συνολικές οφειλές 36,12 δις ευρώ. Το σύνολο των χρεών απέναντι στο ελληνικό κράτος λοιπόν, μόνο από τις εν λόγω καταστάσεις, ανέρχεται στο ποσό των 142,62 δις ευρώ, ενώ το συνολικό χρέος της Ελλάδας το 2019 ήταν 356 δις.

Όπως αναφέραμε αναλυτικά στο προηγούμενο μέρος της παρούσας διπλωματικής εργασίας, είναι πολύ σημαντική η αντιμετώπιση του φαινομένου της φοροδιαφυγής όσο πιο αποτελεσματικά και γρήγορα γίνεται. Αυτό πρωτίστως ενδιαφέρει την Φορολογική Διοίκηση και τους ελεγκτές της. Έτσι, είναι εξαιρετικής σημασίας ο έγκαιρος και έγκυρος εντοπισμός τυχόν επιχειρήσεων που φοροδιαφεύγουν. Όσο πιο νωρίς αντιμετωπιστεί ένα τέτοιο φαινόμενο, τόσο πιο λίγες και μικρότερης βαρύτητας θα είναι οι επιπτώσεις που θα επιφέρει στο κοινωνικό σύνολο.

Είναι σημαντικό λοιπόν, να αναπτυχθεί ένα μοντέλο το οποίο να μπορεί να εξετάσει, να ανιχνεύσει και να προβλέψει τυχόν “συμπεριφορές” επιχειρήσεων που παραπέμπουν σε φοροδιαφυγή. Το εν λόγω μοντέλο θα μπορεί να χρησιμεύσει στην Φορολογική Διοίκηση αλλά και σε ιδιώτες οι οποίοι για δικούς τους λόγους θα θέλουν να ερευνήσουν κάποια επιχείρηση για πιθανή φοροδιαφυγή.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Στην παρούσα έρευνα θα χρησιμοποιήσουμε το μοντέλο του Beneish (1999). Το μοντέλο χρησιμοποιεί δείκτες υπολογιζόμενους από τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις των επιχειρήσεων και κατατάσσει τις επιχειρήσεις σε manipulators και non-manipulators. Το δείγμα μας, θα αποτελείται από επιχειρήσεις οι οποίες είναι μεγαλοοφειλέτες του Δημοσίου, είναι δηλαδή τεκμηριωμένο ότι φοροδιαφεύγουν. Ο σκοπός είναι μέσα από αυτό το μοντέλο και τις υποθέσεις που θα κάνουμε να ερευνήσουμε κάποια συγκεκριμένα επιστημονικά ερωτήματα.

Πρώτον, θέλουμε να εξετάσουμε αν το συγκεκριμένο μοντέλο μπορεί να μας φανερώσει μια πιθανότητα ανίχνευσης φοροδιαφυγής. Το δείγμα μας θα προέρχεται από εταιρίες που περιλαμβάνονται στις δημοσιευμένες καταστάσεις των μεγαλοοφειλετών της ΑΑΔΕ, για τις οποίες έχει υπάρξει φοροδιαφυγή σε μία τουλάχιστον χρήση πριν από την δημοσίευσή τους στην κατάσταση. Θα αντλήσουμε στοιχεία από τις δημοσιευμένες χρηματοοικονομικές τους καταστάσεις για τέσσερα ή πέντε διαδοχικά έτη, έτσι ώστε να υπολογίσουμε τρεις ή τέσσερις δείκτες M-Score από το μοντέλο του Beneish. Εφόσον, τα αποτελέσματα του ανωτέρω μοντέλου μάς φανερώσουν ότι η ελεγχόμενη κάθε φορά χρήση, της εταιρείας η οποία είναι και μεγαλοοφειλέτης, εμφανίζει χειραγώγηση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, τότε μπορούμε με ασφάλεια να συμπεράνουμε ότι πράγματι το συγκεκριμένο μοντέλο μπορεί να μας δείξει και την πιθανότητα ανίχνευσης φοροδιαφυγής για αυτήν την συγκεκριμένη χρήση.

Δεύτερον, θέλουμε να ερευνήσουμε αν υπάρχει σχέση μεταξύ του κινδύνου λογιστικής απάτης και χειραγώγησης με την πιθανότητα φοροδιαφυγής σε επίπεδο εταιρείας συνολικά. Από τους προηγούμενους τρεις ή τέσσερις δείκτες M-Score, που θα έχουμε ήδη υπολογίσει για το προηγούμενο ερώτημα, για κάθε εταιρεία ξεχωριστά θα επιλέξουμε το M-Score που εμφανίζει την μεγαλύτερη πιθανότητα φοροδιαφυγής. Εδώ δηλαδή, θα περιμένουμε να έχουμε ένα δείγμα με 88 M-Score (ένα για κάθε εταιρεία), σε αντίθεση με το πρώτο ερώτημα όπου αναμένουμε από 264 (=3*88) έως 352 (=4*88) παρατηρήσεις, ανάλογα με το αν θα μπορούσαμε να υπολογίσουμε τρεις ή τέσσερις δείκτες M-Score για κάθε εταιρεία. Έτσι, θα εξετάσουμε αν το μοντέλο μπορεί να μας δώσει μια πιθανότητα ανίχνευσης φοροδιαφυγής για κάθε εταιρεία διαχρονικά και όχι για κάθε χρήση της ξεχωριστά όπως πριν.

Τρίτον, το τελευταίο ερώτημά μας έχει να κάνει με το αν υπάρχει σημαντική διαφορά μεταξύ των πιθανοτήτων φοροδιαφυγής ανάμεσα σε εταιρείες μεγαλοοφειλετών και σε

εταιρείες χωρίς φορολογικά πρόστιμα. Εδώ, όπως φαίνεται θα χρειαστούμε δύο ξεχωριστά δείγματα. Το πρώτο θα προέρχεται από εταιρείες μεγαλοοφειλετών, και θα κρατήσουμε το δείγμα της προηγούμενης υπόθεσης, των 88 παρατηρήσεων, με τα μεγαλύτερα επιλεγμένα M-Score ανά εταιρεία. Το δεύτερο θα πρέπει να προέρχεται από εταιρείες που δεν φοροδιαφεύγουν, και γι' αυτό θα χρησιμοποιήσουμε εισηγμένες εταιρείες στο Ελληνικό Χρηματιστήριο, οι οποίες έχουν ελεγχθεί από ορκωτούς ελεγκτές και έχουν λάβει φορολογικό πιστοποιητικό. Αφού για τις εισηγμένες αντλήσουμε στοιχεία από τις δημοσιευμένες χρηματοοικονομικές τους καταστάσεις για τέσσερα ή πέντε διαδοχικά έτη, θα υπολογίσουμε τρεις ή τέσσερις δείκτες M-Score από το μοντέλο του Beneish, όπως κάναμε και στο πρώτο ερώτημα για τους μεγαλοοφειλέτες. Στην συνέχεια, από αυτούς θα επιλέξουμε, ανά εισηγμένη εταιρεία, το μεγαλύτερο M-Score όπως κάναμε στο δεύτερο ερώτημα για τους μεγαλοοφειλέτες. Τέλος, συγκρίνοντας τις πιθανότητες ύπαρξης φοροδιαφυγής του δείγματος με τις εταιρείες μεγαλοοφειλετών, με τις πιθανότητες ύπαρξης φοροδιαφυγής του δείγματος με τις εισηγμένες, και διαπιστώνοντας αν υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ τους, τότε θα μπορούμε να πούμε ότι το μοντέλο του Beneish μπορεί πράγματι να ξεχωρίσει στα αποτελέσματά του τις εταιρείες που φοροδιαφεύγουν από αυτές που δεν φοροδιαφεύγουν.

Βήμα 1 – Έλεγχος Δημοσιότητας ΓΕΜΗ για το ποιες επιχειρήσεις έχουν αναρτήσει χρηματοοικονομικές καταστάσεις ως όφειλαν

Το πρώτο πράγμα που θα χρειαστεί να κάνουμε για να υπολογίσουμε τους επιμέρους όρους του μοντέλου του Beneish, είναι να αντλήσουμε τα δεδομένα που χρειαζόμαστε από τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις των εταιρειών.

Βάσει νομοθεσίας, μόνο οι Ανώνυμες Εταιρείες, οι Εταιρείες Περιορισμένης Ευθύνης, οι Ιδιωτικές Κεφαλαιουχικές Εταιρείες, οι Συνεταιρισμοί και ορισμένες Ομόρρυθμες και Ετερόρρυθμες είναι υποχρεωμένες να αναρτούν στην δημοσιότητα του Γενικού Εμπορικού Μητρώου (<https://publicity.businessportal.gr>) τις καταρτιζόμενες ετήσιες χρηματοοικονομικές καταστάσεις τους. Στην δημοσιευμένη κατάσταση των μεγαλοοφειλετών με τα νομικά πρόσωπα υπάρχουν 6.926 Α.Φ.Μ. που ανήκουν σε Α.Ε., Ε.Π.Ε. και Ι.Κ.Ε.. Πιο συγκεκριμένα, υπάρχουν 3.958 Α.Ε., 2.849 Ε.Π.Ε. και 119 Ι.Κ.Ε.. Από αυτές βρέθηκαν αξιοποιήσιμα στοιχεία από το Γ.Ε.Μ.Η. για 879 εταιρείες.

Βήμα 2 – Επιλογή δείγματος από εταιρείες με αξιοποιήσιμα αναρτημένα στοιχεία στο ΓΕΜΗ

Θα επιλέξουμε ένα δείγμα της τάξης του 10% από αυτές που υπάρχουν αξιοποιήσιμα στοιχεία, δηλαδή θα χρησιμοποιήσουμε περίπου 88 επιχειρήσεις. Η επιλογή του δείγματος θα γίνει ανάλογα με την στάθμιση των οφειλών που εμφανίζονται στην κατάσταση των μεγαλοοφειλετών. Οι συχνότητες αυτές παρουσιάζονται στον κάτωθι πίνακα:

Πίνακας 1: Πίνακας συχνοτήτων ύψους οφειλών

ΚΑΤΩ ΟΡΙΟ ΟΦΕΙΛΗΣ	ΑΝΩ ΟΡΙΟ ΟΦΕΙΛΗΣ	ΠΛΗΘΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ
100.001	200.000	24	2,73%
200.001	300.000	140	15,93%
300.001	400.000	146	16,61%
400.001	500.000	89	10,13%
500.001	600.000	70	7,96%
600.001	700.000	44	5,01%
700.001	800.000	46	5,23%
800.001	900.000	39	4,44%
900.001	1.000.000	29	3,30%
1.000.001	1.100.000	23	2,62%
1.100.001	1.200.000	14	1,59%
1.200.001	1.300.000	21	2,39%
1.300.001	1.400.000	9	1,02%
1.400.001	1.500.000	10	1,14%
1.500.001	1.600.000	9	1,02%
1.600.001	1.700.000	10	1,14%
1.700.001	1.800.000	7	0,80%
1.800.001	1.900.000	8	0,91%
1.900.001	2.000.000	6	0,68%
2.000.001	-	135	15,36%
ΣΥΝΟΛΑ		879	100,00%

Επομένως για να χρησιμοποιήσουμε ένα δείγμα 88 επιχειρήσεων και με βάση τα ανωτέρω ποσοστά, θα πρέπει να επιλέξουμε από την κάθε κλάση:

Πίνακας 2: Πίνακας συχνοτήτων για επιλογή δείγματος

ΚΑΤΩ ΟΡΙΟ ΟΦΕΙΛΗΣ	ΑΝΩ ΟΡΙΟ ΟΦΕΙΛΗΣ	ΠΛΗΘΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
100.001	200.000	2,73%	2
200.001	300.000	15,93%	14
300.001	400.000	16,61%	15
400.001	500.000	10,13%	9
500.001	600.000	7,96%	7
600.001	700.000	5,01%	4
700.001	800.000	5,23%	5
800.001	900.000	4,44%	4
900.001	1.000.000	3,30%	3
1.000.001	1.100.000	2,62%	2
1.100.001	1.200.000	1,59%	1
1.200.001	1.300.000	2,39%	2
1.300.001	1.400.000	1,02%	1
1.400.001	1.500.000	1,14%	1
1.500.001	1.600.000	1,02%	1
1.600.001	1.700.000	1,14%	1
1.700.001	1.800.000	0,80%	1
1.800.001	1.900.000	0,91%	1
1.900.001	2.000.000	0,68%	1
2.000.001	-	15,36%	13
ΣΥΝΟΛΑ		100,00%	88

Βήμα 3 – Εξαγωγή χρηματοοικονομικών καταστάσεων των εταιρειών του δείγματος

Επιλέχθηκαν 88 επιχειρήσεις από τις οποίες εξαγάγαμε τις χρηματοοικονομικές τους καταστάσεις για την περίοδο από το 2012 έως και το 2018. Για τις επιχειρήσεις του δείγματος αντλήσαμε στοιχεία είτε τετραετίας είτε πενταετίας, έτσι ώστε να υπολογίσουμε τρεις ή τέσσερις δείκτες M-Score για κάθε επιχείρηση αντίστοιχα. Έτσι, συνολικά οι παρατηρήσεις μας ανέρχονται σε 327 (υπολογίστηκαν 3 δείκτες M-Score σε 25 επιχειρήσεις και 4 δείκτες σε 63 επιχειρήσεις). Οι 88 επιχειρήσεις οι οποίες επιλέχθηκαν για το δείγμα των μεγαλοφειλετών, και τα αντίστοιχα δεδομένα τους, είναι στην διάθεση του αναγνώστη που επιθυμεί, από τον συγγραφέα.

Βήμα 4 – Εξαγωγή απαραίτητων δεδομένων από τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις

Από τις δημοσιευμένες χρηματοοικονομικές καταστάσεις των επιχειρήσεων του δείγματος αντλήσαμε τα απαραίτητα δεδομένα έτσι ώστε να υπολογιστούν οι δείκτες που προτείνονται από τον Beneish στο μοντέλο του με τις οκτώ (8) μεταβλητές, οι οποίες είναι:

- Days' Sales in Receivables Index (DSRI)
- Gross Margin Index (GMI)
- Asset Quality Index (AQI)
- Sales Growth Index (SGI)
- Depreciation Index (DEPI)
- Sales, General, and Administrative Expenses Index (SGAI)
- Leverage Index (LEVI)
- Total Accruals to Total Assets Index (TATA)

Οι απαραίτητες παράμετροι για τον υπολογισμό των ανωτέρω δεικτών είναι οι: Πωλήσεις, Κόστος Πωληθέντων, Έξοδα διάθεσης και διοίκησης, Ενσώματα Πάγια, Αποσβέσεις και Απομειώσεις, Απαιτήσεις, Ταμειακά Διαθέσιμα, Κυκλοφορούν Ενεργητικό, Σύνολο Ενεργητικού, Βραχυπρόθεσμο και Μακροπρόθεσμο χρέος, Βραχυπρόθεσμο μέρος μακροπρόθεσμων χρεών, και Φόρος Εισοδήματος.

Για όσους από τους προαναφερθέντες συντελεστές του υποδείγματος του Beneish δεν ήταν δυνατόν να υπολογιστεί κάποιος όρος, τότε χρησιμοποιήθηκε η τιμή 1 όπως υποδεικνύεται από τον ίδιο τον Beneish έτσι ώστε να μην επηρεαστεί η δομή και τα αποτελέσματα του μοντέλου. Κύρια αιτία μη δυνατότητας υπολογισμού κάποιου δείκτη, ήταν η αλλαγή ορισμένων απεικονίσεων των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, βάσει νομοθεσίας, σε πιο απλοποιημένες, οι οποίες δεν διέθεταν τις επιμέρους αναλύσεις που χρειαζόμασταν. Από τους συνολικά υπολογισθέντες 2.616 επιμέρους όρους (327*8), αυτό συνέβη σε 154.

Βήμα 5 – Υπολογισμός των δεικτών του μοντέλου Beneish με χρήση Microsoft Excel

Οι προαναφερθέντες δείκτες του μοντέλου υπολογίζονται για το τρέχον έτος σε σχέση με το προηγούμενο. Δηλαδή αν υποθέσουμε ότι ελέγχουμε τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις του 2015 σε σχέση με αυτές του 2014 θα χρειαστούμε τους ακόλουθους τύπους:

- Days' Sales in Receivables Index (DSRI):

$$\frac{\text{Απαιτήσεις}_{2015} / \text{Πωλήσεις}_{2015}}{\text{Απαιτήσεις}_{2014} / \text{Πωλήσεις}_{2014}} \quad (4.1)$$

- Gross Margin Index (GMI):

$$\frac{(\text{Πωλήσεις}_{2014} - \text{Κόστος Πωληθέντων}_{2014}) / \text{Πωλήσεις}_{2014}}{(\text{Πωλήσεις}_{2015} - \text{Κόστος Πωληθέντων}_{2015}) / \text{Πωλήσεις}_{2015}} \quad (4.2)$$

- Asset Quality Index (AQI):

$$\frac{1 - (\text{Κυκλοφορούν Ενεργητικό}_{2015} + \text{Ενσώματα Πάγια}_{2015}) / \text{Σύνολο Ενεργητικού}_{2015}}{1 - (\text{Κυκλοφορούν Ενεργητικό}_{2014} + \text{Ενσώματα Πάγια}_{2014}) / \text{Σύνολο Ενεργητικού}_{2014}} \quad (4.3)$$

- Sales Growth Index (SGI):

$$\frac{\text{Πωλήσεις}_{2015}}{\text{Πωλήσεις}_{2014}} \quad (4.4)$$

- Depreciation Index (DEPI):

$$\frac{\text{Αποσβέσεις}_{2014} / (\text{Αποσβέσεις}_{2014} + \text{Ενσώματα Πάγια}_{2014})}{\text{Αποσβέσεις}_{2015} / (\text{Αποσβέσεις}_{2015} + \text{Ενσώματα Πάγια}_{2015})} \quad (4.5)$$

- Sales, General, and Administrative Expenses Index (SGAI):

$$\frac{\text{Έξοδα Διάθεσης & Διοίκησης}_{2015} / \text{Πωλήσεις}_{2015}}{\text{Έξοδα Διάθεσης & Διοίκησης}_{2014} / \text{Πωλήσεις}_{2014}} \quad (4.6)$$

- Leverage Index (LEVI):

$$\frac{(\text{Μακροπρόθεσμο Χρέος}_{2015} + \text{Βραχυπρόθεσμο Χρέος}_{2015}) / \text{Σύνολο Ενεργητικού}_{2015}}{(\text{Μακροπρόθεσμο Χρέος}_{2014} + \text{Βραχυπρόθεσμο Χρέος}_{2014}) / \text{Σύνολο Ενεργητικού}_{2014}} \quad (4.7)$$

- Total Accruals to Total Assets Index (TATA):

$$\frac{\Delta \text{Κυκλοφορούν Ενεργητικό}_{2015} - \Delta \text{Ταμειακά Διαθέσιμα}_{2015} - (\Delta \text{Βραχυπρόθεσμες Υποχρεώσεις}_{2015} - \Delta \text{Βραχυπρόθεσμο μέρος μακροπρόθεσμων χρεών}_{2015} - \Delta \text{Φόρος Εισοδήματος}_{2015} - \Delta \text{Αποσβέσεις και Απομειώσεις}_{2015})}{\text{Σύνολο Ενεργητικού}_{2015}} \quad (4.8)$$

Εδώ, κρίνεται σκόπιμο να κάνουμε μια μικρή ανάλυση από φορολογική και λογιστική σκοπιά, που αφορά στην ερμηνεία των υπολογισθέντων όρων του μοντέλου του Beneish.

- Days' Sales in Receivables Index (DSRI)

Ο δείκτης αυτός δείχνει την ισορροπία μεταξύ πωλήσεων και απαιτήσεων που δημιουργούνται από αυτές. Μια δυσανάλογη αύξηση του ενός σε σχέση με το άλλο μπορεί να κρύβει τεχνητή απόκρυψη εισοδημάτων μέσω της μείωσης των απεικονισθέντων στις οικονομικές καταστάσεις πωλήσεων. Ακόμα, μπορεί να υπάρχει υποεκτίμηση των πωλήσεων μέσω της μη αναγνώρισης ορισμένων εσόδων.

- Gross Margin Index (GMI)

Ο συγκεκριμένος δείκτης μάς δείχνει την σχέση του μεικτού περιθωρίου κέρδους ανάμεσα σε δύο έτη. Ένας δείκτης μεγαλύτερος του 1 δείχνει ότι το περιθώριο αυτό έχει μειωθεί, κάτι που μπορεί να σημαίνει ότι το εξεταζόμενο έτος είτε το κόστος πωληθέντων έχει αυξηθεί δυσανάλογα με τις πωλήσεις, είτε οι πωλήσεις έχουν μειωθεί δυσανάλογα με το κόστος τους. Ένας αρνητικός δείκτης εμφανίζει αρνητικές προβλέψεις για το μέλλον.

- Asset Quality Index (AQI)

Αυτός ο δείκτης φανερώνει την αναλογία των μη κυκλοφορούντων παγίων (πλην των ενσώματων) σε σχέση με το σύνολο του ενεργητικού. Όταν οι τιμές του δείκτη υπερβαίνουν την μονάδα τότε υπάρχουν ενδείξεις ότι η επιχείρηση αυξάνει τα αναβαλλόμενα κόστη της, δηλαδή ενδέχεται να κεφαλαιοποιεί τα έξοδά της. Από λογιστικής και φορολογικής αντιμετώπισης, μια αύξηση των εξόδων είναι που θα μειώσει τα κέρδη και κατά συνέπεια την φορολογία.

- Sales Growth Index (SGI)

Ο αριθμοδείκτης αυτός συσχετίζει τις πωλήσεις δύο συνεχόμενων ετών. Αν υπάρξει σημαντική μείωση στις πωλήσεις, τότε ο δείκτης θα μειωθεί και αυτός αντίστοιχα. Με την σειρά του θα επηρεάσει θετικά τον υπολογιζόμενο δείκτη M-Score. Σημαντική αύξηση ή μείωση του δείκτη δεν σημαίνει απαραίτητα και απάτη ή χειραγώγηση, απλά είναι μια ένδειξη προς αυτή την κατεύθυνση.

- Depreciation Index (DEPI)

Ο δείκτης αυτός μας δείχνει τον ρυθμό απόσβεσης μεταξύ δύο ελεγχόμενων ετών. Μια ενδεχόμενη αύξηση του ρυθμού απόσβεσης των περιουσιακών στοιχείων μπορεί να αποσκοπεί σε δόλια αύξηση των λειτουργικών εξόδων με σκοπό την μείωση της φορολογίας μέσω των μειωμένων κερδών. Μπορεί βέβαια, να έχει να κάνει με σκόπιμη ή όχι αύξηση της αξίας των παγίων ή της ωφέλιμης ζωής τους ή αλλαγή της μεθόδου απόσβεσης.

- Sales, General, and Administrative Expenses Index (SGAI)

Ο συγκεκριμένος αριθμοδείκτης φανερώνει την αναλογία των εξόδων διάθεσης και διοίκησης ως προς τις πωλήσεις για δύο συνεχόμενα ελεγχόμενα έτη. Μια δυσανάλογη αύξηση αυτού του λόγου θα πρέπει να μας προβληματίσει και ένας λόγος μεγαλύτερος του 1 μπορεί να υποδηλώνει μεγαλύτερη αύξηση των εν λόγω εξόδων σε σχέση με τις αντίστοιχες πωλήσεις, ή σε άλλη περίπτωση ύποπτη μείωση των πωλήσεων.

- Leverage Index (LEVI)

Εδώ με την βοήθεια αυτού του δείκτη, υπολογίζουμε την μόχλευση της ελεγχόμενης οντότητας. Μας δείχνει την σχέση του συνολικού χρέους προς το σύνολο του ενεργητικού για δύο έτη. Αν ο δείκτης είναι μεγαλύτερος από την μονάδα τότε φαίνεται ότι το χρέος έχει αυξηθεί σε σχέση με το προηγούμενο έτος, με αποτέλεσμα να εμφανίζονται περισσότεροι τόκοι και αυξημένα έξοδα στις φορολογικές δηλώσεις της οντότητας.

- Total Accruals to Total Assets Index (TATA)

Ο τελευταίος δείκτης του μοντέλου έχει σχέση με την μεταβολή του πραγματικού κεφαλαίου κίνησης (πλην ταμειακών διαθεσίμων, πλην αποσβέσεων) σε σχέση με το ενεργητικό, για διάστημα δύο συνεχόμενων ετών. Όσο μεγαλύτερο είναι το κεφάλαιο κίνησης, και το κλάσμα αντίστοιχα, τόσο πιο πιθανό είναι να υπάρχει απάτη και χειραγώγηση σε σχέση με τα κέρδη της οντότητας.

Βήμα 6 – Χρησιμοποιώντας τους επιμέρους δείκτες υπολογίσαμε το M-Score ως ακολούθως

$$M = -4,84 + 0,92*DSRI + 0,528*GMI + 0,404*AQI + 0,892*SGI + 0,115*DEPI - 0,172*SGAI + 4,679*TATA - 0,327*LVGI$$

Εμπειρικά, οι οντότητες για τις οποίες υπολογίζεται ένα M-Score μεγαλύτερο από -2,22 εμφανίζουν μια πιθανότητα να χειραγωγούν τις χρηματοοικονομικές τους καταστάσεις, και αν είναι μεγαλύτερο από -1,78 τότε αυτή η πιθανότητα είναι ακόμα πιο ισχυρή. Με την χρήση της συνάρτησης NORMSDIST του excel μπορούμε να μετατρέψουμε αυτό το M-Score σε πιθανότητα. Να διευκρινίσουμε εδώ ότι το μοντέλο αυτό δεν παρουσιάζει 100% επιτυχία στην ανεύρεση απάτης, αλλά μας δίνει απλά μια πιθανότητα η οποία υποδηλώνει περίπτωση απάτης. Τα ανωτέρω υπολογισθέντα δεδομένα, για τις εταιρείες του δείγματος των μεγαλοοφειλετών, παρουσιάζονται στον κάτωθι πίνακα:

Πίνακας 3: Αποτελέσματα της χρήσης του μοντέλου του Beneish, στο δείγμα από τους μεγαλοοφειλέτες της ΑΑΔΕ

ΕΤΑΙΡΕΙΑ	DSRI	GMI	AQI	SGI	DEPI	SGAI	LEVI	TATA	M-Score	ΠΙΘΑΝΟ- ΤΗΤΑ	M>-2,22
E1 2015	1,35	0,73	0,93	0,88	0,00	0,95	1,03	0,31	-1,12	13,20%	TRUE
E1 2016	0,68	1,09	1,07	0,94	1,00	1,16	0,96	0,02	-2,68	0,37%	FALSE
E1 2017	0,17	0,85	0,96	0,87	1,00	1,16	1,02	0,03	-3,36	0,04%	FALSE
E1 2018	0,57	0,75	0,95	0,82	1,00	1,15	1,02	0,04	-3,05	0,11%	FALSE
E2 2016	1,20	1,38	1,30	1,00	0,80	1,10	2,30	-1,63	-10,05	0,00%	FALSE
E2 2017	0,49	0,83	1,07	0,89	1,03	1,06	1,83	-2,91	-16,99	0,00%	FALSE
E2 2018	0,32	0,83	0,75	0,52	0,88	0,95	0,97	-0,95	-8,14	0,00%	FALSE
E3 2016	1,34	1,07	1,00	0,70	1,00	0,94	1,01	-0,05	-2,64	0,42%	FALSE
E3 2017	1,04	1,14	1,03	1,02	1,00	0,88	0,85	0,08	-1,91	2,78%	TRUE
E3 2018	1,16	0,98	-105,84	0,89	1,00	1,07	1,21	0,01	-45,62	0,00%	FALSE
E4 2015	0,47	0,18	0,81	1,03	0,00	0,78	1,43	-0,31	-5,11	0,00%	FALSE
E4 2016	37,24	-1,40	0,33	0,02	1,00	18,18	3,57	0,06	24,92	100,00%	TRUE
E4 2017	1,00	1,00	5,63	0,00	1,00	1,00	2,79	4,03	16,75	100,00%	TRUE
E5 2014	0,71	1,00	0,98	1,42	1,00	1,00	1,18	-0,08	-2,83	0,23%	FALSE
E5 2015	0,95	1,00	1,17	1,06	1,00	1,00	1,02	0,08	-2,03	2,09%	TRUE
E5 2016	2,93	1,00	1,00	0,34	1,00	0,13	0,99	0,00	-1,13	12,93%	TRUE
E6 2015	0,76	1,40	-0,77	0,87	0,00	0,94	1,04	-0,17	-4,22	0,00%	FALSE
E6 2016	2,78	2,09	0,37	1,02	0,64	0,60	1,10	-0,04	-0,67	25,04%	TRUE
E6 2017	0,92	0,44	0,13	0,79	1,85	1,47	1,01	0,04	-3,18	0,07%	FALSE
E6 2018	0,68	0,40	1,18	1,03	0,83	0,85	1,04	-0,04	-3,17	0,08%	FALSE
E7 2015	4,12	1,07	0,33	1,83	1,00	1,20	1,02	-0,45	-1,23	10,91%	TRUE
E7 2016	0,31	0,74	4,57	1,11	1,00	1,49	1,00	-0,34	-3,40	0,03%	FALSE
E7 2017	0,89	1,53	0,55	1,05	1,00	0,93	1,01	-0,44	-4,47	0,00%	FALSE
E7 2018	0,64	3,31	0,67	1,30	1,00	0,45	1,01	-0,31	-2,82	0,24%	FALSE
E8 2014	5,47	0,56	0,07	0,09	0,67	0,45	0,97	0,62	3,19	99,93%	TRUE
E8 2015	35,07	-0,21	0,55	0,02	0,79	136,74	0,97	-0,07	3,46	99,97%	TRUE
E8 2016	0,75	-0,44	0,86	1,30	0,68	0,32	0,12	0,81	0,92	82,09%	TRUE
E9 2015	2,56	0,07	1,00	0,44	1,56	0,00	1,00	0,06	-1,49	6,75%	TRUE
E9 2016	0,28	5,12	0,00	1,31	1,01	1,00	0,99	-0,04	-1,27	10,13%	TRUE
E9 2017	2,54	-1,23	1,00	0,89	0,98	0,00	1,01	0,01	-2,13	1,66%	TRUE
E9 2018	1,08	0,59	-0,50	0,82	1,40	1,00	1,00	0,00	-3,34	0,04%	FALSE
E10 2015	0,74	0,67	1,07	1,36	0,00	0,67	1,00	0,00	-2,61	0,45%	FALSE
E10 2016	0,56	0,76	1,04	1,75	1,00	0,51	1,00	0,00	-2,26	1,19%	FALSE
E10 2017	0,97	1,04	1,00	1,01	1,00	1,51	1,00	0,00	-2,56	0,52%	FALSE
E10 2018	8,05	-3,87	1,00	0,12	1,00	6,17	1,00	0,00	-0,24	40,34%	TRUE
E11 2014	1,23	1,33	1,00	0,87	1,47	1,14	0,99	0,02	-2,08	1,87%	TRUE

E11 2015	2,15	-0,30	1,00	0,50	1,06	3,39	1,15	-0,12	-3,58	0,02%	FALSE
E11 2016	3,60	2,83	1,00	0,30	1,05	2,58	1,08	-0,05	-0,28	38,79%	TRUE
E11 2017	1,97	-0,29	1,00	0,52	1,00	1,32	1,01	0,02	-2,69	0,36%	FALSE
E12 2013	1,09	0,88	1,00	0,98	0,93	0,51	1,00	0,00	-2,39	0,84%	FALSE
E12 2014	0,57	1,06	0,82	2,16	1,50	0,45	0,96	0,03	-1,60	5,52%	TRUE
E12 2015	4,02	0,82	0,00	0,45	3,08	0,88	0,96	0,12	0,13	55,30%	TRUE
E12 2016	1,55	1,10	1,00	0,79	0,01	1,00	1,41	1,68	5,52	100,00%	TRUE
E13 2015	1,15	1,23	1,00	0,85	0,85	0,81	1,00	-0,01	-2,40	0,81%	FALSE
E13 2016	1,08	0,76	1,00	0,78	0,83	0,67	1,13	-0,08	-3,12	0,09%	FALSE
E13 2017	4,27	1,31	1,00	0,24	0,94	5,47	1,05	-0,08	-1,13	12,89%	TRUE
E13 2018	7,28	0,32	0,00	0,14	0,77	0,73	1,02	-0,01	1,74	95,94%	TRUE
E14 2015	0,34	0,44	0,59	4,49	0,00	0,79	1,37	-0,87	-4,72	0,00%	FALSE
E14 2016	1,53	0,55	17,58	0,70	3,01	0,55	0,73	0,54	7,13	100,00%	TRUE
E14 2017	1,32	1,44	1,28	0,95	0,55	0,87	1,22	-0,14	-2,65	0,40%	FALSE
E14 2018	19,84	0,36	0,00	0,06	1,05	1,04	0,89	0,22	14,33	100,00%	TRUE
E15 2014	1,42	0,91	5,73	0,73	1,00	1,07	1,12	-0,09	-0,93	17,51%	TRUE
E15 2015	1,14	1,11	0,14	0,97	1,16	0,91	1,04	-0,01	-2,68	0,37%	FALSE
E15 2016	1,77	1,10	1,02	0,58	0,95	0,78	1,02	-0,03	-2,18	1,48%	TRUE
E15 2017	1,81	0,71	1,06	0,60	1,03	2,26	1,28	-0,27	-3,80	0,01%	FALSE
E16 2015	1,16	-0,64	0,77	0,86	0,38	0,87	0,98	0,03	-3,31	0,05%	FALSE
E16 2016	1,01	1,37	1,08	0,94	4,42	1,22	1,08	-0,05	-2,21	1,34%	TRUE
E16 2017	1,61	-0,75	1,08	0,65	1,00	1,75	1,14	-0,22	-4,33	0,00%	FALSE
E17 2015	5,05	1,03	0,00	0,18	1,00	4,04	1,10	-0,01	-0,50	30,75%	TRUE
E17 2016	0,15	1,23	1,00	7,15	1,00	0,07	0,99	0,03	2,66	99,61%	TRUE
E17 2017	0,92	0,60	0,00	1,17	1,00	0,74	0,98	0,05	-2,74	0,30%	FALSE
E18 2015	2,15	0,47	4,63	1,16	0,95	0,34	0,91	-0,35	-1,61	5,37%	TRUE
E18 2016	4,50	1,03	0,02	0,83	0,86	1,68	0,96	0,52	2,54	99,45%	TRUE
E18 2017	2,23	0,48	0,68	0,68	1,63	0,73	0,75	0,00	-1,84	3,28%	TRUE
E18 2018	1,00	1,00	0,00	0,00	0,69	1,00	1,00	0,00	-3,80	0,01%	FALSE
E19 2014	1,16	1,27	1,04	0,81	0,98	1,09	1,05	-0,07	-2,70	0,35%	FALSE
E19 2015	2,04	1,01	0,00	0,58	0,72	1,45	1,12	0,04	-2,24	1,24%	FALSE
E19 2016	1,38	1,13	1,00	0,71	1,23	1,04	1,00	-0,05	-2,55	0,54%	FALSE
E19 2017	1.675,56	0,21	1,00	0,00	1,00	3,43	1,00	-0,01	1.536,36	100,00%	TRUE
E20 2014	5,48	1,38	0,72	0,22	0,00	3,10	1,09	0,03	0,67	74,70%	TRUE
E20 2015	7,23	0,26	0,00	0,14	0,91	0,24	1,05	0,00	1,78	96,26%	TRUE
E20 2016	0,24	1,40	1,00	4,38	0,93	1,69	1,05	0,00	-0,10	45,84%	TRUE
E20 2017	1,41	0,71	1,00	0,73	1,00	0,09	0,99	-0,04	-2,52	0,58%	FALSE
E21 2015	3,15	1,93	0,89	0,39	0,28	4,48	1,04	-0,04	-1,46	7,26%	TRUE
E21 2016	0,70	0,95	1,37	0,79	-2,54	0,64	1,00	-0,09	-3,60	0,02%	FALSE

E21 2017	18,01	0,53	1,02	0,11	-1,85	11,31	1,04	0,30	11,42	100,00%	TRUE
E21 2018	0,70	0,65	0,95	1,45	1,13	0,59	1,02	-0,06	-2,76	0,29%	FALSE
E22 2013	0,57	1,00	1,00	1,88	1,00	0,27	0,96	0,01	-1,92	2,73%	TRUE
E22 2014	0,80	1,20	0,00	1,38	0,00	0,14	0,86	0,07	-2,20	1,40%	TRUE
E22 2015	0,50	0,95	1,00	1,55	0,24	6,46	1,43	-0,59	-6,40	0,00%	FALSE
E22 2016	0,99	0,96	0,00	1,01	0,76	0,99	1,06	0,07	-2,62	0,44%	FALSE
E23 2015	0,60	1,19	1,09	0,99	0,00	1,08	1,19	-0,14	-3,57	0,02%	FALSE
E23 2016	5,75	0,73	0,36	1,14	1,00	0,83	0,44	0,07	2,17	98,48%	TRUE
E23 2017	0,86	1,51	1,11	0,82	0,00	1,30	0,90	0,12	-2,01	2,24%	TRUE
E23 2018	1,38	-40,51	1,01	0,76	1,00	1,19	0,94	0,02	-24,16	0,00%	FALSE
E24 2015	0,67	1,00	1,01	1,48	1,09	0,76	1,01	0,01	-2,28	1,13%	FALSE
E24 2016	1,10	1,00	0,00	0,83	0,83	1,02	1,01	-0,27	-4,23	0,00%	FALSE
E24 2017	0,69	1,00	0,00	1,46	1,01	0,82	0,96	-0,02	-2,79	0,27%	FALSE
E24 2018	1,16	1,01	1,00	0,87	0,71	1,62	1,11	-0,01	-2,68	0,37%	FALSE
E25 2013	2,20	1,15	0,93	1,12	1,00	3,06	0,97	0,13	-0,97	16,70%	TRUE
E25 2014	1,30	1,20	0,95	0,86	0,46	0,75	1,02	0,03	-2,14	1,62%	TRUE
E25 2015	1,11	0,92	0,00	0,88	3,01	2,26	1,02	-0,04	-3,13	0,09%	FALSE
E26 2015	1,23	-0,61	0,85	0,89	3,01	1,11	1,02	-0,04	-3,25	0,06%	FALSE
E26 2016	1,05	0,39	0,95	0,93	1,73	1,43	1,11	-0,03	-3,02	0,12%	FALSE
E26 2017	1,27	2,02	0,94	0,74	1,04	8,56	1,13	-0,06	-3,55	0,02%	FALSE
E27 2016	1,08	0,83	1,00	1,13	0,92	0,98	1,16	-0,05	-2,67	0,38%	FALSE
E27 2017	0,57	1,02	1,00	1,99	0,76	0,76	1,01	0,03	-1,84	3,32%	TRUE
E27 2018	0,64	1,45	1,00	1,51	1,75	0,71	0,98	0,01	-1,94	2,62%	TRUE
E28 2015	0,71	0,34	0,87	1,54	1,00	0,52	0,58	0,10	-1,99	2,34%	TRUE
E28 2016	0,51	1,46	1,13	0,64	1,00	2,24	3,27	-0,68	-7,09	0,00%	FALSE
E28 2017	1,00	1,00	1,61	0,00	1,00	1,00	0,33	0,26	-1,68	4,60%	TRUE
E29 2014	1,31	-0,54	1,06	0,81	0,85	1,35	1,17	-0,08	-3,67	0,01%	FALSE
E29 2015	0,71	-1,22	0,89	0,73	0,96	1,06	1,22	-0,13	-4,90	0,00%	FALSE
E29 2016	1,70	0,25	0,01	0,70	2,94	0,78	0,90	0,09	-2,17	1,52%	TRUE
E29 2017	1,60	0,93	98,72	0,59	1,08	1,70	1,00	-0,02	36,93	100,00%	TRUE
E30 2015	0,80	0,74	0,00	0,78	1,00	22,81	1,14	-0,13	-7,79	0,00%	FALSE
E30 2016	0,35	3,04	1,00	3,50	1,00	0,00	0,99	0,09	0,82	79,40%	TRUE
E30 2017	3,49	0,73	1,00	0,31	1,00	1,00	1,00	0,09	-0,55	29,24%	TRUE
E30 2018	11,71	-1,66	1,00	0,10	1,00	1,00	0,99	0,03	5,29	100,00%	TRUE
E31 2015	0,87	1,13	0,92	1,20	1,28	1,00	0,87	0,13	-1,71	4,35%	TRUE
E31 2016	1,10	1,14	0,75	1,24	0,72	0,92	1,41	-0,04	-2,55	0,54%	FALSE
E31 2017	2,85	1,04	0,44	0,91	0,70	1,15	1,46	0,04	-1,08	14,08%	TRUE
E32 2015	1,36	0,76	1,00	0,85	0,91	0,81	1,14	-0,03	-2,59	0,48%	FALSE
E32 2016	1,22	1,11	1,00	1,01	1,05	0,96	2,82	-1,28	-8,76	0,00%	FALSE

E32 2017	0,11	1,38	1,00	0,61	0,79	1,43	3,33	-0,25	-5,49	0,00%	FALSE
E33 2013	1,09	1,15	0,51	0,92	0,98	0,86	1,14	-0,07	-2,95	0,16%	FALSE
E33 2014	3,20	0,77	10,58	0,42	0,97	1,43	1,04	-0,24	1,54	93,85%	TRUE
E33 2015	0,09	0,90	2,19	2,96	1,11	1,24	0,96	-0,21	-2,14	1,63%	TRUE
E33 2016	10,70	1,30	0,97	0,16	0,98	3,39	1,13	-0,14	4,73	100,00%	TRUE
E34 2015	1,09	1,49	0,78	1,39	1,53	0,67	0,99	-0,01	-1,78	3,76%	TRUE
E34 2016	1,23	1,00	1,03	1,11	0,86	0,90	1,08	0,11	-1,67	4,74%	TRUE
E34 2017	1,27	1,31	0,85	0,99	0,81	0,71	0,95	0,05	-1,85	3,24%	TRUE
E35 2015	1,02	1,08	0,70	1,22	0,00	0,92	0,96	0,04	-2,25	1,23%	FALSE
E35 2016	1,17	1,92	0,00	0,86	1,75	0,51	1,02	-0,06	-2,50	0,62%	FALSE
E35 2017	1,18	1,37	0,00	0,83	1,39	0,92	1,01	-0,04	-2,79	0,26%	FALSE
E35 2018	13,99	0,25	1,00	0,07	0,97	1,80	1,00	0,04	8,29	100,00%	TRUE
E36 2015	1,28	0,64	0,96	0,75	0,00	1,27	0,99	-0,01	-2,85	0,22%	FALSE
E36 2016	1,62	0,78	0,86	0,64	1,00	1,28	1,03	-0,04	-2,65	0,41%	FALSE
E36 2017	2,75	0,64	0,94	0,37	0,99	1,60	0,99	0,11	-1,24	10,77%	TRUE
E36 2018	2,86	3,18	0,96	0,34	1,25	0,80	0,97	-0,04	-0,33	36,98%	TRUE
E37 2015	0,77	0,98	1,07	1,10	0,94	0,77	1,18	-0,19	-3,51	0,02%	FALSE
E37 2016	3,23	1,25	1,09	0,24	-2,02	0,87	1,03	-0,02	-1,38	8,42%	TRUE
E37 2017	2,07	0,77	0,89	0,67	-1,80	1,46	0,97	0,01	-2,31	1,05%	FALSE
E37 2018	0,71	-0,27	1,26	1,42	0,21	0,94	1,25	-0,21	-4,10	0,00%	FALSE
E38 2015	0,68	0,65	0,97	1,52	0,00	0,77	0,97	0,08	-2,21	1,36%	TRUE
E38 2016	0,74	0,91	0,96	1,61	0,97	0,91	0,98	0,11	-1,72	4,23%	TRUE
E38 2017	0,91	1,15	0,94	1,24	0,97	0,84	0,99	0,04	-2,08	1,90%	TRUE
E38 2018	1,06	1,16	0,98	0,99	0,98	0,70	0,98	0,03	-2,16	1,54%	TRUE
E39 2014	1,03	0,89	1,13	0,79	1,20	0,61	0,75	0,21	-1,47	7,12%	TRUE
E39 2015	1,27	1,07	0,00	0,95	0,71	1,53	0,94	0,08	-2,37	0,89%	FALSE
E39 2016	1,31	1,07	1,00	0,81	0,82	1,55	0,99	0,03	-2,31	1,05%	FALSE
E39 2017	1,12	1,32	1,00	0,83	1,43	0,98	0,96	-0,03	-2,44	0,73%	FALSE
E40 2014	3,10	1,58	0,75	0,35	2,35	2,03	1,12	0,00	-0,99	16,20%	TRUE
E40 2015	3,88	1,63	0,75	0,49	1,00	1,32	1,07	-0,13	-0,74	22,85%	TRUE
E40 2016	0,73	0,56	0,74	1,05	1,00	0,72	1,05	-0,02	-3,09	0,10%	FALSE
E40 2017	3,21	1,04	0,70	0,34	0,00	4,54	1,03	-0,03	-1,99	2,32%	TRUE
E41 2015	0,96	1,29	0,77	1,37	1,00	0,91	1,18	-0,30	-3,55	0,02%	FALSE
E41 2016	1,36	0,33	0,69	1,14	1,00	0,98	0,89	0,00	-2,46	0,70%	FALSE
E41 2017	1,21	1,93	0,73	1,08	1,00	0,95	1,02	-0,13	-2,41	0,79%	FALSE
E41 2018	1,17	1,04	0,35	1,09	1,00	1,49	0,83	0,01	-2,50	0,63%	FALSE
E42 2015	1,63	1,16	1,03	0,56	1,00	1,70	1,41	-0,42	-4,41	0,00%	FALSE
E42 2016	0,87	0,96	1,20	1,24	1,00	0,86	1,17	-0,18	-3,22	0,06%	FALSE
E42 2017	1,62	4,36	1,85	0,44	1,00	1,08	1,25	-0,18	-1,24	10,66%	TRUE

E42 2018	3,47	-0,10	0,82	0,22	1,00	2,67	1,49	-0,56	-4,61	0,00%	FALSE
E43 2013	1,00	1,00	1,01	0,00	1,27	1,00	1,01	0,00	-3,34	0,04%	FALSE
E43 2014	1,00	1,00	1,43	1,00	2,44	1,00	1,21	-0,22	-3,22	0,06%	FALSE
E43 2015	64,27	-5,82	0,00	0,02	1,22	0,00	1,00	-0,01	50,97	100,00%	TRUE
E44 2015	0,05	1,76	1,00	1,56	0,42	1,26	3,77	-1,29	-9,49	0,00%	FALSE
E44 2016	3,65	0,28	0,00	0,27	0,85	3,16	1,28	-0,04	-2,16	1,54%	TRUE
E44 2017	1,00	1,00	1,00	1,00	1,09	0,72	1,23	-0,12	-3,05	0,11%	FALSE
E45 2015	1,21	2,60	0,82	1,09	1,21	1,08	1,23	-0,16	-2,26	1,18%	FALSE
E45 2016	0,81	0,57	0,94	0,93	0,78	0,73	1,00	0,07	-2,64	0,41%	FALSE
E45 2017	0,79	0,90	4,56	1,01	0,51	1,12	2,40	-1,25	-7,65	0,00%	FALSE
E45 2018	1,05	0,78	0,69	0,92	0,80	0,90	1,06	-0,01	-2,80	0,26%	FALSE
E46 2015	0,69	0,98	1,67	1,06	39,15	0,86	1,01	-0,31	0,51	69,62%	TRUE
E46 2016	0,30	12,91	2,27	1,24	0,00	1,29	1,35	-0,01	3,57	99,98%	TRUE
E46 2017	5,12	0,09	0,77	0,90	1,25	1,21	0,95	-0,31	-0,78	21,86%	TRUE
E46 2018	16,33	0,34	0,99	0,06	1,00	2,30	1,00	0,02	10,32	100,00%	TRUE
E47 2015	1,04	1,15	0,42	1,31	1,04	1,84	0,98	0,03	-2,29	1,09%	FALSE
E47 2016	1,01	1,45	0,11	1,21	0,97	1,22	0,99	0,04	-2,27	1,17%	FALSE
E47 2017	1,73	1,00	0,13	0,62	0,72	1,27	1,01	0,05	-2,36	0,92%	FALSE
E47 2018	0,88	0,62	0,36	0,60	1,10	13,66	1,56	-0,59	-8,51	0,00%	FALSE
E48 2016	2,87	4,45	1,00	0,45	1,01	2,20	1,06	-0,02	0,23	58,93%	TRUE
E48 2017	3,01	-0,07	-2,00	0,91	1,43	18,82	1,60	-0,98	-10,28	0,00%	FALSE
E48 2018	40,05	0,20	0,00	0,03	1,08	6,59	1,13	-0,06	30,49	100,00%	TRUE
E49 2014	4,66	-0,48	1,01	0,22	1,00	3,30	1,01	-0,01	-1,02	15,49%	TRUE
E49 2015	9,14	1,21	0,00	0,11	1,00	8,05	1,00	0,00	2,70	99,66%	TRUE
E49 2016	0,38	1,68	1,00	2,65	1,00	0,23	1,01	0,00	-1,09	13,75%	TRUE
E49 2017	0,81	0,66	1,00	1,24	1,00	0,73	1,01	0,00	-2,58	0,49%	FALSE
E50 2014	0,35	1,14	0,87	1,13	0,00	0,67	1,13	0,08	-2,67	0,38%	FALSE
E50 2015	10,17	0,20	0,87	0,16	0,80	2,77	1,42	-0,18	3,44	99,97%	TRUE
E50 2016	1,00	1,00	0,00	0,00	2,78	1,00	1,78	-1,30	-9,92	0,00%	FALSE
E51 2015	2,26	0,88	1,17	0,40	0,76	1,61	1,01	-0,05	-2,21	1,34%	TRUE
E51 2016	1,47	0,42	0,94	0,75	0,57	1,33	1,00	0,09	-2,30	1,06%	FALSE
E51 2017	0,49	5,09	0,98	2,07	1,93	0,29	1,04	-0,12	-0,20	41,98%	TRUE
E51 2018	1,11	0,65	129,17	0,80	-0,72	1,86	0,83	0,06	49,02	100,00%	TRUE
E52 2013	5,48	0,26	0,96	0,92	1,89	0,76	0,97	0,03	1,47	92,93%	TRUE
E52 2014	0,08	0,31	1,04	0,97	1,01	0,76	1,00	0,00	-3,68	0,01%	FALSE
E52 2015	14,95	0,68	0,88	1,58	2,96	0,62	0,92	0,10	11,43	100,00%	TRUE
E52 2016	1,46	4,10	1,06	0,58	1,99	1,42	1,33	-0,20	-1,77	3,85%	TRUE
E53 2015	0,98	1,63	0,99	1,12	0,90	1,11	1,02	-0,02	-2,22	1,33%	TRUE
E53 2016	0,96	0,46	0,99	1,11	1,20	0,87	0,99	0,02	-2,55	0,54%	FALSE

E53 2017	1,00	0,99	1,03	0,94	1,18	1,30	0,99	-0,01	-2,58	0,49%	FALSE
E53 2018	0,87	1,47	1,02	1,20	1,20	1,05	0,95	0,05	-1,88	2,98%	TRUE
E54 2013	1,71	1,25	1,00	0,58	1,69	1,00	1,09	-0,05	-2,24	1,24%	FALSE
E54 2014	2,31	0,85	1,00	0,63	0,30	0,36	1,01	0,26	-0,44	33,14%	TRUE
E54 2015	1,29	1,37	1,00	0,60	1,50	1,80	0,99	0,08	-2,07	1,94%	TRUE
E54 2016	1,84	0,79	0,00	1,08	0,47	0,38	1,03	-0,04	-2,30	1,06%	FALSE
E55 2015	0,42	0,66	-0,68	1,05	6,61	1,27	0,83	0,37	-1,46	7,22%	TRUE
E55 2016	2,53	2,15	-1,73	0,78	0,15	0,38	1,37	-0,34	-3,48	0,02%	FALSE
E55 2017	0,79	0,92	1,00	1,26	1,01	0,74	1,01	-0,01	-2,49	0,64%	FALSE
E55 2018	1,08	0,89	1,10	0,94	1,03	0,68	0,93	0,05	-2,16	1,55%	TRUE
E56 2015	1,00	2,36	1,38	0,95	1,13	1,00	1,07	0,07	-1,33	9,20%	TRUE
E56 2016	0,95	0,83	1,04	1,00	1,29	0,82	1,00	0,00	-2,53	0,58%	FALSE
E56 2017	1,12	0,73	1,02	0,86	1,08	1,12	1,02	-0,03	-2,78	0,28%	FALSE
E56 2018	1,12	0,78	0,75	0,93	0,96	1,29	0,77	0,16	-1,88	3,04%	TRUE
E57 2015	0,85	1,23	0,02	1,92	1,00	1,10	1,01	0,25	-0,90	18,42%	TRUE
E57 2016	6,26	0,81	1,12	0,14	0,86	2,39	1,06	-0,03	1,11	86,60%	TRUE
E57 2017	8,09	-6,04	0,00	0,12	1,05	2,17	1,05	-0,03	-1,23	10,90%	TRUE
E57 2018	0,77	-0,04	1,00	1,25	0,91	0,47	1,10	-0,06	-3,27	0,05%	FALSE
E58 2014	2,74	1,00	0,39	0,65	0,00	1,80	1,01	-0,04	-1,88	3,01%	TRUE
E58 2015	2,35	1,00	0,79	1,15	1,00	0,57	0,99	0,12	-0,53	29,81%	TRUE
E58 2016	0,98	1,00	0,83	1,15	1,00	0,89	0,96	0,00	-2,39	0,84%	FALSE
E58 2017	2,04	1,00	0,95	0,56	1,00	2,05	0,97	0,01	-2,04	2,08%	TRUE
E59 2013	0,67	0,54	1,07	0,81	1,00	1,14	1,01	-0,08	-3,56	0,02%	FALSE
E59 2014	4,16	10,37	0,96	0,24	1,00	3,24	1,07	-0,04	4,08	100,00%	TRUE
E59 2015	2,38	0,04	1,01	0,53	0,00	1,30	0,90	0,36	-0,61	27,25%	TRUE
E59 2016	1,00	1,00	0,65	0,00	1,00	1,00	0,68	0,39	-1,58	5,76%	TRUE
E60 2016	0,58	1,12	1,00	1,81	1,00	0,79	1,14	-0,09	-2,54	0,56%	FALSE
E60 2017	0,44	0,90	1,00	2,75	0,00	0,25	0,73	0,10	-0,91	18,04%	TRUE
E60 2018	1,18	0,98	1,00	0,98	0,19	1,09	0,97	0,09	-2,04	2,08%	TRUE
E61 2013	0,74	1,13	15,81	0,99	1,00	1,20	1,12	-0,23	2,16	98,48%	TRUE
E61 2014	1,13	0,98	0,05	0,86	1,02	1,29	1,12	0,30	-1,56	5,91%	TRUE
E61 2015	0,88	0,67	109,49	1,12	0,88	1,07	1,10	-0,26	39,89	100,00%	TRUE
E61 2016	1,24	1,80	0,93	0,94	0,42	1,13	1,16	-0,15	-2,74	0,30%	FALSE
E62 2015	1,03	1,18	1,00	1,07	0,94	0,99	0,97	0,11	-1,77	3,80%	TRUE
E62 2016	1,52	0,71	1,00	0,62	0,90	1,15	0,97	0,11	-1,98	2,39%	TRUE
E62 2017	8,23	-0,02	1,00	0,11	1,78	6,03	1,04	-0,03	1,92	97,24%	TRUE
E62 2018	14,70	-37,06	1,00	0,08	1,09	9,72	1,02	-0,02	-12,41	0,00%	FALSE
E63 2016	12,59	1,08	1,00	0,08	1,00	5,85	1,00	-0,41	4,67	100,00%	TRUE
E63 2017	0,57	0,66	1,00	1,75	1,00	0,04	0,97	0,02	-2,11	1,72%	TRUE

E63 2018	4,57	0,92	1,05	0,11	1,00	0,00	1,00	0,00	0,16	56,21%	TRUE
E64 2015	0,81	0,85	0,93	1,45	1,00	0,79	1,00	0,11	-1,80	3,57%	TRUE
E64 2016	2,08	0,90	1,01	0,50	1,06	1,16	1,00	0,01	-1,97	2,42%	TRUE
E64 2017	0,65	0,32	1,02	1,47	0,99	8,36	1,00	-0,05	-4,24	0,00%	FALSE
E64 2018	1,78	1,07	0,97	0,63	1,07	0,95	1,01	0,02	-1,95	2,56%	TRUE
E65 2014	1,47	1,00	-0,02	1,12	1,00	1,13	1,14	-5,12	-26,39	0,00%	FALSE
E65 2015	0,90	1,00	0,00	0,90	0,00	1,36	1,38	-0,40	-5,26	0,00%	FALSE
E65 2016	1,91	1,18	1,00	0,48	0,74	0,91	1,09	-0,03	-2,21	1,35%	TRUE
E65 2017	6,73	0,85	1,00	0,17	0,75	0,03	0,99	0,04	2,28	98,87%	TRUE
E66 2013	0,74	0,46	1,67	0,56	1,76	1,02	1,27	0,12	-2,57	0,51%	FALSE
E66 2014	0,00	-3,10	1,04	1,58	1,12	0,90	1,07	-0,02	-5,10	0,00%	FALSE
E66 2015	1,03	-25,07	0,00	0,97	1,36	0,60	1,17	-0,09	-17,01	0,00%	FALSE
E66 2016	1,73	0,02	1,00	0,71	0,79	1,60	1,12	-0,02	-2,87	0,21%	FALSE
E67 2016	2,09	1,24	0,00	0,66	-1,24	1,03	1,16	0,11	-1,86	3,16%	TRUE
E67 2017	0,91	0,94	1,00	1,18	0,97	0,81	1,08	-0,01	-2,48	0,65%	FALSE
E67 2018	1,91	1,02	1,00	0,51	0,69	1,63	1,12	-0,10	-2,70	0,35%	FALSE
E68 2015	7,32	-1,27	1,08	0,11	1,12	1,91	1,04	-0,05	1,01	84,26%	TRUE
E68 2016	0,93	0,22	1,04	1,02	0,96	0,53	1,01	-0,01	-2,89	0,19%	FALSE
E68 2017	5,70	0,67	1,05	0,17	0,96	2,81	1,08	-0,03	0,47	67,99%	TRUE
E68 2018	1,15	1,08	1,04	0,87	0,96	1,13	1,04	-0,01	-2,49	0,64%	FALSE
E69 2016	1,38	1,47	1,00	0,85	1,00	1,02	1,01	-0,05	-2,24	1,25%	FALSE
E69 2017	1,23	0,59	1,00	0,80	0,00	1,22	1,00	-0,02	-2,93	0,17%	FALSE
E69 2018	0,87	1,49	0,14	1,33	1,19	0,69	1,02	0,01	-2,26	1,20%	FALSE
E70 2015	0,02	4,07	1,00	125,73	0,00	0,01	1,50	-0,02	109,29	100,00%	TRUE
E70 2016	19,19	-0,78	0,48	6,04	3,10	0,98	1,12	-0,16	17,06	100,00%	TRUE
E70 2017	1,71	0,09	0,49	1,94	1,00	2,59	1,45	-0,79	-5,80	0,00%	FALSE
E70 2018	7,76	0,69	0,25	0,68	0,00	1,08	0,80	-0,08	2,55	99,45%	TRUE
E71 2015	3,22	0,51	0,37	1,12	2,92	3,04	1,07	-0,19	-1,91	2,83%	TRUE
E71 2016	1,07	0,76	0,84	0,98	3,92	1,36	1,01	-0,23	-3,41	0,03%	FALSE
E71 2017	2,14	1,11	0,79	0,83	0,62	1,30	1,09	0,05	-1,48	6,92%	TRUE
E71 2018	4,54	0,78	0,53	0,44	0,65	1,92	1,03	-0,18	-1,06	14,39%	TRUE
E72 2015	0,56	0,27	2,23	1,24	0,94	0,57	0,79	0,09	-1,99	2,34%	TRUE
E72 2016	41,68	0,77	0,00	0,35	1,69	2,73	1,11	0,13	34,22	100,00%	TRUE
E72 2017	1,30	-1,28	1,00	0,80	0,97	0,00	1,03	-0,15	-4,14	0,00%	FALSE
E72 2018	1,37	2,71	1,01	0,76	0,95	1,00	1,01	0,00	-1,44	7,54%	TRUE
E73 2014	1,96	1,05	0,47	1,83	0,56	1,04	1,25	-0,01	-1,25	10,55%	TRUE
E73 2015	1,35	0,96	1,45	0,98	1,24	1,04	1,07	-0,07	-2,34	0,97%	FALSE
E73 2016	1,15	1,81	0,90	0,91	4,90	1,01	1,22	-0,37	-3,38	0,04%	FALSE
E73 2017	0,92	0,46	8,93	0,57	1,17	1,67	1,09	-0,35	-1,80	3,59%	TRUE

E74 2013	1,35	1,06	0,22	0,61	1,32	1,23	0,94	0,08	-2,42	0,77%	FALSE
E74 2014	3,23	0,44	5,93	0,28	0,90	1,78	0,98	-0,05	0,24	59,31%	TRUE
E74 2015	2,43	1,39	0,08	0,41	1,08	0,82	0,97	0,07	-1,46	7,25%	TRUE
E74 2016	3,52	0,39	0,61	0,30	0,92	2,32	1,00	0,03	-1,34	8,96%	TRUE
E75 2013	3,45	0,03	1,00	0,29	1,13	1,75	1,06	-0,06	-1,80	3,61%	TRUE
E75 2014	0,72	-0,54	1,00	1,34	1,16	1,18	1,05	-0,04	-3,48	0,03%	FALSE
E75 2015	0,51	1,09	1,77	1,08	1,22	0,86	2,23	-1,29	-8,89	0,00%	FALSE
E75 2016	0,79	0,91	0,98	1,32	0,61	0,59	1,09	-0,18	-3,29	0,05%	FALSE
E76 2015	1,00	0,00	1,02	0,99	1,08	0,74	1,14	-0,11	-3,50	0,02%	FALSE
E76 2016	0,96	4,49	0,64	0,85	0,99	1,12	1,20	-0,11	-1,56	5,90%	TRUE
E76 2017	0,73	0,57	0,21	0,99	0,97	0,88	1,24	-0,16	-4,09	0,00%	FALSE
E77 2015	1,26	0,98	0,77	1,10	0,00	1,14	1,26	0,01	-2,46	0,70%	FALSE
E77 2016	0,92	1,19	1,27	0,79	1,03	0,89	0,88	-0,05	-2,71	0,34%	FALSE
E77 2017	1,45	0,86	1,03	0,69	0,97	0,89	0,92	0,04	-2,18	1,45%	TRUE
E77 2018	7,37	1,03	0,77	0,19	0,91	1,38	1,22	-0,04	2,25	98,76%	TRUE
E78 2015	3,43	1,04	0,69	0,94	1,41	0,68	1,04	-0,23	-1,41	7,96%	TRUE
E78 2016	1,31	1,04	1,12	0,61	0,97	1,33	1,01	-0,02	-2,62	0,44%	FALSE
E78 2017	24,73	1,22	0,00	0,04	1,26	16,51	1,07	0,24	16,67	100,00%	TRUE
E78 2018	1,07	-0,13	1,00	0,94	1,64	0,41	1,06	-0,05	-3,17	0,08%	FALSE
E79 2015	1,06	1,04	0,98	0,92	2,22	0,98	1,22	0,31	-0,97	16,59%	TRUE
E79 2016	0,28	1,06	1,17	0,82	0,60	1,26	1,40	-0,34	-5,00	0,00%	FALSE
E79 2017	0,96	-1,04	1,03	0,20	1,12	3,24	1,38	-0,96	-9,29	0,00%	FALSE
E79 2018	1,84	-4,55	0,98	1,04	1,00	0,80	1,05	0,21	-3,62	0,01%	FALSE
E80 2015	1,11	-0,07	0,97	0,94	0,96	0,94	1,03	0,05	-2,76	0,29%	FALSE
E80 2016	0,77	0,44	1,01	1,18	0,97	1,00	1,04	-0,04	-3,05	0,11%	FALSE
E80 2017	1,93	0,36	0,99	0,51	0,97	8,80	1,03	-0,02	-3,86	0,01%	FALSE
E80 2018	1,62	0,54	1,01	0,84	0,98	1,18	1,03	-0,03	-2,48	0,66%	FALSE
E81 2015	3,62	0,80	1,00	0,84	0,69	1,00	0,90	0,30	1,08	85,89%	TRUE
E81 2016	1,12	0,99	1,00	1,62	0,92	1,00	0,78	0,35	-0,11	45,82%	TRUE
E81 2017	9,57	1,52	0,00	0,11	1,10	1,00	0,82	-0,11	4,04	100,00%	TRUE
E81 2018	0,95	0,99	1,00	1,00	0,79	1,00	1,00	-0,05	-2,80	0,26%	FALSE
E82 2015	1,41	1,13	1,11	0,86	1,24	0,70	1,08	-0,25	-3,24	0,06%	FALSE
E82 2016	0,71	-0,72	0,78	0,64	1,45	1,62	0,49	1,62	3,64	99,99%	TRUE
E82 2017	0,76	-1,21	1,05	2,09	0,86	0,52	1,08	-0,12	-3,38	0,04%	FALSE
E82 2018	2,18	1,19	0,92	0,78	0,60	1,34	0,84	0,08	-1,18	11,81%	TRUE
E83 2013	2,34	-1,86	0,99	0,74	1,00	1,43	1,04	0,00	-3,09	0,10%	FALSE
E83 2014	5,08	0,17	3,26	0,19	0,00	1,95	0,95	-0,23	-0,32	37,41%	TRUE
E83 2015	1,71	0,84	1,00	0,68	1,00	1,25	1,04	0,03	-2,10	1,77%	TRUE
E83 2016	1,40	0,97	1,03	0,66	1,00	1,41	1,04	-0,03	-2,65	0,40%	FALSE

E84 2015	0,65	1,14	0,04	1,33	1,00	0,42	1,17	-0,15	-3,46	0,03%	FALSE
E84 2016	4,58	2,62	0,97	0,23	1,27	3,67	1,14	-0,13	-0,11	45,46%	TRUE
E84 2017	3,92	0,12	1,00	0,25	1,33	3,80	1,07	-0,10	-1,86	3,18%	TRUE
E84 2018	0,96	1,16	0,00	1,16	3,84	0,67	1,08	-0,09	-2,78	0,27%	FALSE
E85 2015	0,88	1,13	1,06	1,19	0,00	0,95	0,75	0,09	-1,95	2,58%	TRUE
E85 2016	0,75	1,11	1,07	1,18	1,06	0,84	0,45	0,00	-2,26	1,19%	FALSE
E85 2017	1,48	0,62	1,03	0,59	1,34	1,70	1,39	-0,02	-2,87	0,20%	FALSE
E85 2018	2,49	5,69	1,04	0,43	1,00	1,40	1,67	-0,11	0,07	52,88%	TRUE
E86 2015	2,22	1,08	0,98	0,48	1,28	1,38	1,02	-0,01	-1,88	3,00%	TRUE
E86 2016	1,23	0,87	0,99	0,81	0,89	0,93	1,01	-0,02	-2,63	0,43%	FALSE
E86 2017	1,81	1,26	1,03	0,53	0,88	1,29	1,02	-0,01	-2,11	1,76%	TRUE
E86 2018	1,04	0,79	1,00	0,95	0,65	0,68	1,01	0,01	-2,53	0,58%	FALSE
E87 2016	1,43	-0,17	1,00	0,66	0,87	0,45	1,24	-0,14	-3,67	0,01%	FALSE
E87 2017	3,88	-0,25	1,00	0,34	0,08	0,41	1,08	0,53	1,39	91,81%	TRUE
E87 2018	2,94	-2,29	1,00	0,33	0,98	1,61	1,04	-0,39	-4,95	0,00%	FALSE
E88 2015	1,93	0,97	0,66	0,87	0,65	0,61	0,97	0,00	-1,83	3,35%	TRUE
E88 2016	1,63	0,79	0,77	0,83	1,16	0,66	0,97	-0,09	-2,59	0,49%	FALSE
E88 2017	0,43	-5,31	4,47	0,41	0,74	0,67	1,19	0,00	-5,48	0,00%	FALSE

Από το υπολογισθέν δείγμα, το οποίο περιέχει 327 παρατηρήσεις, στις 164 από αυτές (ποσοστό 50,15%) ο δείκτης M-Score είχε τιμή μεγαλύτερη από -2,22 κάτι το οποίο δείχνει την πιθανότητα ύπαρξης απάτης και χειραγώγησης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων των συγκεκριμένων ετών.

Ακόμα, από τις συνολικά 88 επιχειρήσεις του δείγματος, στις 78 από αυτές (ποσοστό 88,63%) ο δείκτης M-Score είχε τιμή μεγαλύτερη από -2,22 σε ένα τουλάχιστον έτος από τα ελεγχόμενα, κάτι το οποίο δείχνει ότι υπάρχει πιθανότητα ύπαρξης απάτης και χειραγώγησης σε επίπεδο εταιρείας.

Βήμα 7 – Κατηγοριοποιούμε τις οντότητες, ανάλογα με το M-Score τους σε δύο κατηγορίες: “με ένδειξη απάτης”, “χωρίς ένδειξη απάτης”.

Αφού εξαιρέσουμε την παρατήρηση E19 για το 2017 η οποία αντιμετωπίζεται ως ακραία, με τη χρήση του excel θα πραγματοποιήσουμε μια περιγραφική ανάλυση των δεδομένων μας. Με αυτό τον τρόπο θα αναγνωρίσουμε ποιες μεταβλητές του μοντέλου έχουν αντίκτυπο σε σημαντικό βαθμό στην διάκριση μεταξύ των δύο κατηγοριών και στην περαιτέρω

διαμόρφωση ενός νέου μοντέλου ανίχνευσης φοροδιαφυγής. Στον κάτωθι πίνακα βλέπουμε τα αποτελέσματα της περιγραφικής ανάλυσης:

Πίνακας 4: Περιγραφική στατιστική κατηγοριοποιημένων ελεγχόμενων οντοτήτων

Κατηγορία	Μεταβλητή	Μέσος	Τυπική Απόκλιση
με ένδειξη απάτης (TRUE)	DSRI	4,664661	8,247243
	GMI	1,071925	1,822495
	AQI	3,294162	15,247316
	SGI	1,616072	9,825583
	DEPI	1,237444	3,111863
	SGAI	2,533367	10,828325
	LEVI	1,026541	0,301480
	TATA	0,073551	0,400174
χωρίς ένδειξη απάτης (FALSE)	DSRI	1,177268	1,186539
	GMI	0,024384	4,891094
	AQI	0,188335	8,386994
	SGI	0,955464	0,433101
	DEPI	0,983543	0,732668
	SGAI	1,607991	2,731195
	LEVI	1,173599	0,412615
	TATA	-0,202097	0,539246
σύνολο	DSRI	8,036074	92,699955
	GMI	0,547122	3,716619
	AQI	1,738982	12,365091
	SGI	1,281838	6,941344
	DEPI	1,110156	2,257221
	SGAI	2,074843	7,886268
	LEVI	1,099764	0,367705
	TATA	-0,064098	0,493036

Σχετικά με τον έλεγχο της ισότητας των μέσων του δείγματος μεταξύ των δύο κατηγοριών, καταλήξαμε στο ότι οι δείκτες DSRI (Sig. 0,000000172<0,05), GMI (Sig.

0,0108<0,05), AQI (Sig. 0,0233<0,05), LEVI (Sig. 0,000279<0,05) και TATA (Sig. 0,000000288<0,05) είναι στατιστικά σημαντικοί, δηλαδή υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των μέσων όρων των μεταβλητών ανάμεσα στις δύο κατηγορίες επιχειρήσεων “με ένδειξη απάτης” και “χωρίς ένδειξη απάτης”.

Οι μεταβλητές SGI, DEPI και SGAI, βρέθηκαν να μην είναι στατιστικά σημαντικές, δηλαδή ίσως οι μέσοι όροι τους μεταξύ των δύο κατηγοριών επιχειρήσεων να μην διαφέρουν.

Πίνακας 5: Αποτέλεσμα ελέγχου ισότητας των μέσων των κατηγοριών

Μεταβλητή	Βαθμοί ελευθερίας	Στατιστική σημαντικότητα (Sig.)
DSRI	324	0,000000172
GMI	324	0,010850349
AQI	324	0,023338472
SGI	324	0,391776917
DEPI	324	0,311356411
SGAI	324	0,290874713
LEVI	324	0,000279235
TATA	324	0,000000288

Σχετικά με τις υποθέσεις που διατυπώθηκαν ανωτέρω, έχουμε να συμπεράνουμε τα εξής:

Υπόθεση 1: *Η πιθανότητα ανίχνευσης φοροδιαφυγής μπορεί να ανιχνευθεί με το μοντέλο του Beneish.*

Όπως αναφέραμε και ανωτέρω, ποσοστό λίγο παραπάνω από 50% από τις 327 παρατηρήσεις, που αφορούν σε μεμονωμένες εταιρικές χρήσεις, κατηγοριοποιήθηκαν ως παρατηρήσεις με ένδειξη απάτης. Να σημειώσουμε εδώ ότι οι ελεγχόμενες εταιρείες του δείγματος είναι de facto φοροδιαφεύγουσες διότι συμπεριλαμβάνονται στους μεγαλοφειλέτες της Α.Α.Δ.Ε.. Αυτό που δεν γνωρίζουμε, είναι το για ποιες ακριβώς χρήσεις έχουν ελεγχθεί και τους έχουν καταλογιστεί τα αντίστοιχα πρόστιμα.

Για να υπάρξει ένα πιο εμπειριστατωμένο αποτέλεσμα, θα πρέπει να γνωρίζουμε ποια ακριβώς χρήση, ή χρήσεις, εντοπίστηκε φοροδιαφυγή και έτσι να έχουμε ένα πιο στοχευμένο

δείγμα για κάθε εταιρεία με παρατηρήσεις πριν και μετά από αυτές τις χρήσεις. Έτσι θα μπορούσαμε να έχουμε μια πιο καλή ένδειξη για τα red flags και την πηγή της παραποίησης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων.

Ακόμα, για να έχουμε πιο επικεντρωμένο αποτέλεσμα θα μπορούσαμε να διαφοροποιήσουμε το δείγμα μας και να χρησιμοποιήσουμε και άλλες μορφές εταιρειών ή να υπάρξει διαφορετική δειγματοληψία σε σχέση με τις δραστηριότητες της εκάστοτε εταιρείας. Και αυτό γιατί αλλιώς πραγματοποιείται η φοροδιαφυγή και η απάτη σε διαφορετικούς κλάδους δραστηριοποίησης, αλλιώς σε μικρές και μεγάλες εταιρείες και αλλιώς σε διαφορετικού νομικού πλαισίου εταιρείες.

Πέραν από τις παραπάνω παρατηρήσεις, το γεγονός ότι βρέθηκε μια σχέση μεταξύ της χρήσης του αυτούσιου μοντέλου του Beneish με τις διαπιστωμένα φοροδιαφεύγουσες εταιρείες, είναι σημαντικό αλλά φυσικά είναι κάτι που χρήζει βελτίωσης.

Υπόθεση 2: Υπάρχει σχέση μεταξύ του κινδύνου λογιστικής απάτης και φοροδιαφυγής σε επίπεδο εταιρείας διαχρονικά.

Αν για κάθε εταιρεία του πίνακα 4 επιλέξουμε την παρατήρηση με την μεγαλύτερη πιθανότητα φοροδιαφυγής τότε καταλήγουμε σε ορισμένα χρήσιμα συμπεράσματα. Για παράδειγμα για τις παρατηρήσεις της εταιρείας E1 θα κρατήσουμε αυτή του 2015 με το μεγαλύτερο M-Score -1,12 που δίνει πιθανότητα 13,20%, και αντίστοιχα για την εταιρεία E12 θα κρατήσουμε την παρατήρηση του έτους 2016 με αντίστοιχα ποσά 5,52 και 100,00%. Έτσι θα καταλήξουμε στον κάτωθι πίνακα:

Πίνακας 6: Αποτελέσματα της χρήσης του μοντέλου του Beneish σε επίπεδο εταιρείας διαχρονικά

ΕΤΑΙΡΕΙΑ	M-Score	ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΑ	M>-2,22	M>-1,78
E1 2015	-1,12	13,20%	TRUE	TRUE
E2 2018	-8,14	0,00%	FALSE	FALSE
E3 2017	-1,91	2,78%	TRUE	FALSE
E4 2016	24,92	100,00%	TRUE	TRUE
E5 2016	-1,13	12,93%	TRUE	TRUE
E6 2016	-0,67	25,04%	TRUE	TRUE
E7 2015	-1,23	10,91%	TRUE	TRUE
E8 2015	3,46	99,97%	TRUE	TRUE
E9 2016	-1,27	10,13%	TRUE	TRUE

E10 2018	-0,24	40,34%	TRUE	TRUE
E11 2016	-0,28	38,79%	TRUE	TRUE
E12 2016	5,52	100,00%	TRUE	TRUE
E13 2018	1,74	95,94%	TRUE	TRUE
E14 2018	14,33	100,00%	TRUE	TRUE
E15 2014	-0,93	17,51%	TRUE	TRUE
E16 2016	-2,21	1,34%	TRUE	FALSE
E17 2016	2,66	99,61%	TRUE	TRUE
E18 2016	2,54	99,45%	TRUE	TRUE
E20 2015	1,78	96,26%	TRUE	TRUE
E21 2017	11,42	100,00%	TRUE	TRUE
E22 2013	-1,92	2,73%	TRUE	FALSE
E23 2016	2,17	98,48%	TRUE	TRUE
E24 2015	-2,28	1,13%	FALSE	FALSE
E25 2013	-0,97	16,70%	TRUE	TRUE
E26 2016	-3,02	0,12%	FALSE	FALSE
E27 2017	-1,84	3,32%	TRUE	FALSE
E28 2017	-1,68	4,60%	TRUE	TRUE
E29 2017	36,93	100,00%	TRUE	TRUE
E30 2018	5,29	100,00%	TRUE	TRUE
E31 2017	-1,08	14,08%	TRUE	TRUE
E32 2015	-2,59	0,48%	FALSE	FALSE
E33 2016	4,73	100,00%	TRUE	TRUE
E34 2016	-1,67	4,74%	TRUE	TRUE
E35 2018	8,29	100,00%	TRUE	TRUE
E36 2018	-0,33	36,98%	TRUE	TRUE
E37 2016	-1,38	8,42%	TRUE	TRUE
E38 2016	-1,72	4,23%	TRUE	TRUE
E39 2014	-1,47	7,12%	TRUE	TRUE
E40 2015	-0,74	22,85%	TRUE	TRUE
E41 2017	-2,41	0,79%	FALSE	FALSE
E42 2017	-1,24	10,66%	TRUE	TRUE
E43 2015	50,97	100,00%	TRUE	TRUE
E44 2016	-2,16	1,54%	TRUE	FALSE
E45 2015	-2,26	1,18%	FALSE	FALSE
E46 2018	10,32	100,00%	TRUE	TRUE
E47 2016	-2,27	1,17%	FALSE	FALSE
E48 2018	30,49	100,00%	TRUE	TRUE
E49 2015	2,70	99,66%	TRUE	TRUE

E50 2015	3,44	99,97%	TRUE	TRUE
E51 2018	49,02	100,00%	TRUE	TRUE
E52 2015	11,43	100,00%	TRUE	TRUE
E53 2018	-1,88	2,98%	TRUE	FALSE
E54 2014	-0,44	33,14%	TRUE	TRUE
E55 2015	-1,46	7,22%	TRUE	TRUE
E56 2015	-1,33	9,20%	TRUE	TRUE
E57 2016	1,11	86,60%	TRUE	TRUE
E58 2015	-0,53	29,81%	TRUE	TRUE
E59 2014	4,08	100,00%	TRUE	TRUE
E60 2017	-0,91	18,04%	TRUE	TRUE
E61 2015	39,89	100,00%	TRUE	TRUE
E62 2017	1,92	97,24%	TRUE	TRUE
E63 2016	4,67	100,00%	TRUE	TRUE
E64 2015	-1,80	3,57%	TRUE	FALSE
E65 2017	2,28	98,87%	TRUE	TRUE
E66 2013	-2,57	0,51%	FALSE	FALSE
E67 2016	-1,86	3,16%	TRUE	FALSE
E68 2015	1,01	84,26%	TRUE	TRUE
E69 2016	-2,24	1,25%	FALSE	FALSE
E70 2015	109,29	100,00%	TRUE	TRUE
E71 2018	-1,06	14,39%	TRUE	TRUE
E72 2016	34,22	100,00%	TRUE	TRUE
E73 2014	-1,25	10,55%	TRUE	TRUE
E74 2014	0,24	59,31%	TRUE	TRUE
E75 2013	-1,80	3,61%	TRUE	FALSE
E76 2016	-1,56	5,90%	TRUE	TRUE
E77 2018	2,25	98,76%	TRUE	TRUE
E78 2017	16,67	100,00%	TRUE	TRUE
E79 2015	-0,97	16,59%	TRUE	TRUE
E80 2018	-2,48	0,66%	FALSE	FALSE
E81 2017	4,04	100,00%	TRUE	TRUE
E82 2016	3,64	99,99%	TRUE	TRUE
E83 2014	-0,32	37,41%	TRUE	TRUE
E84 2016	-0,11	45,46%	TRUE	TRUE
E85 2018	0,07	52,88%	TRUE	TRUE
E86 2015	-1,88	3,00%	TRUE	FALSE
E87 2017	1,39	91,81%	TRUE	TRUE
E88 2015	-1,83	3,35%	TRUE	FALSE

Εδώ να υπενθυμίσουμε ότι όταν το M-score είναι μεγαλύτερο από -2,22 η πιθανότητα χειραγώγησης χρηματοοικονομικών καταστάσεων και τελικά φοροδιαφυγής είναι μεγάλη, και αν είναι μεγαλύτερο από -1,78 τότε αυτή η πιθανότητα είναι ακόμα πιο ισχυρή.

Σύμφωνα λοιπόν με τον παραπάνω πίνακα οι 77 από τις 87 εταιρείες (ποσοστό 88,51%) κατηγοριοποιήθηκαν ως πιθανά φοροδιαφεύγουσες (M-Score>-2,22), και ταυτόχρονα οι 66 από αυτές (ποσοστό 75,86%) έχουν ακόμα υψηλότερες πιθανότητες φοροδιαφυγής (M-Score>-1,78). Αυτή είναι μια πολύ σημαντική παρατήρηση διότι μας δείχνει ότι σε επίπεδο εταιρείας συνολικά υπάρχει μεγάλη θετική σχέση ανάμεσα στα αποτελέσματα του μοντέλου του Beneish και στις πιθανότητες να κατηγοριοποιήσει τις εταιρείες ως όντως φοροδιαφεύγουσες από τον εντοπισμό λογιστικής απάτης.

Επομένως, υπάρχει σχέση μεταξύ εντοπισμού λογιστικής απάτης μέσω του μοντέλου και φοροδιαφυγής μιας εταιρείας διαχρονικά.

Υπόθεση 3: Υπάρχει σημαντική διαφορά μεταξύ των πιθανοτήτων φοροδιαφυγής ανάμεσα σε εταιρείες μεγαλοοφειλετών και σε εταιρείες χωρίς φορολογικά πρόστιμα.

Αυτό που θα θέλαμε να μελετήσουμε εδώ είναι αν το μοντέλο του Beneish εμφανίζει διαφορετικά αποτελέσματα όταν εφαρμόζεται σε διαφορετικά γκρουπ εταιρειών. Θα ήταν σκόπιμο να συγκρίνουμε τα προηγούμενα αποτελέσματα των μεγαλοοφειλετών με ένα σύνολο εταιρειών που γνωρίζουμε ότι δεν φοροδιαφεύγουν.

Αυτό είναι λίγο δύσκολο να γίνει στην πράξη γιατί θα πρέπει να έχουμε την πληροφορία ότι μια εταιρεία έχει ελεγχθεί από τις φορολογικές αρχές και τελικά δεν έχει εντοπιστεί επιπλέον φορολογητέα ύλη. Το πιο κοντινό σε μια τέτοια πληροφορία είναι οι εταιρείες που έχουν εκλεχθεί από ορκωτούς ελεγκτές όπως επιβάλλει η νομοθεσία, έχουν λάβει φορολογικό πιστοποιητικό του άρθρου 65Α του ν.4987/2022 (ΚΦΔ), και εν τέλει οι ορκωτοί εκφράζουν σύμφωνη γνώμη, ή έστω γνώμη χωρίς επιφύλαξη, για τις χρηματοοικονομικές τους καταστάσεις. Έχοντας τα ανωτέρω μπορούμε να συμπεράνουμε ότι οι εν λόγω εταιρείες, μάλλον, δεν φοροδιαφεύγουν.

Ο πιο προσιτός τρόπος για να εντοπίσουμε τέτοιες εταιρείες είναι οι εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αθηνών. Ελέγχοντας λοιπόν τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις των εισηγμένων εντοπίσαμε όσες είχαν σύμφωνη γνώμη. Οι 77 επιχειρήσεις οι οποίες επιλέχθηκαν

για το δείγμα των εισηγμένων, και τα αντίστοιχα δεδομένα τους, είναι στην διάθεση του αναγνώστη που επιθυμεί, από τον συγγραφέα.

Για να έχουμε μια καλύτερη προσέγγιση του ελέγχου της συγκεκριμένης υπόθεσης θα αυστηροποιήσουμε τα κριτήριά μας. Θα συγκρίνουμε σε επίπεδο εταιρειών διαχρονικά (όπως στην υπόθεση 2), αλλά με κριτήριο η πιθανότητα ύπαρξης παραπονημένων καταστάσεων να υπερβαίνει το 5%. Με αυτό το σκεπτικό καταλήγουμε στον κάτωθι συγκριτικό πίνακα, μεταξύ των εταιρειών από το γκρουπ των μεγαλοοφειλετών που φοροδιαφεύγουν και των εισηγμένων που μάλλον δεν φοροδιαφεύγουν:

Πίνακας 7: Πιθανότητα φοροδιαφυγής >5% σε μεγαλοοφειλέτες και εισηγμένες

ΜΕΓΑΛΟ- ΟΦΕΙΛΕΤΕΣ	M-Score	ΠΙΘΑΝΟ- ΤΗΤΑ	ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΑ >5,00%	ΕΙΣΗΓ- ΜΕΝΕΣ	M-Score	ΠΙΘΑΝΟ- ΤΗΤΑ	ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΑ >5,00%
E1 2015	-1,12	13,20%	TRUE	E1 2015	-2,36	0,93%	FALSE
E2 2018	-8,14	0,00%	FALSE	E2 2017	-2,05	2,03%	FALSE
E3 2017	-1,91	2,78%	FALSE	E3 2018	-0,49	31,08%	TRUE
E4 2016	24,92	100,00%	TRUE	E4 2018	1,64	94,90%	TRUE
E5 2016	-1,13	12,93%	TRUE	E5 2015	-1,92	2,76%	FALSE
E6 2016	-0,67	25,04%	TRUE	E6 2016	-1,38	8,44%	TRUE
E7 2015	-1,23	10,91%	TRUE	E7 2018	-1,99	2,34%	FALSE
E8 2015	3,46	99,97%	TRUE	E8 2017	-1,30	9,66%	TRUE
E9 2016	-1,27	10,13%	TRUE	E9 2018	-2,13	1,67%	FALSE
E10 2018	-0,24	40,34%	TRUE	E10 2016	-2,40	0,83%	FALSE
E11 2016	-0,28	38,79%	TRUE	E11 2015	-1,59	5,57%	TRUE
E12 2016	5,52	100,00%	TRUE	E12 2015	-1,88	3,03%	FALSE
E13 2018	1,74	95,94%	TRUE	E13 2018	-2,33	0,98%	FALSE
E14 2018	14,33	100,00%	TRUE	E14 2016	-2,00	2,25%	FALSE
E15 2014	-0,93	17,51%	TRUE	E15 2016	-2,32	1,02%	FALSE
E16 2016	-2,21	1,34%	FALSE	E16 2018	-2,13	1,65%	FALSE
E17 2016	2,66	99,61%	TRUE	E17 2018	-1,18	11,87%	TRUE
E18 2016	2,54	99,45%	TRUE	E18 2017	-1,65	4,90%	FALSE
E20 2015	1,78	96,26%	TRUE	E19 2018	-1,37	8,48%	TRUE
E21 2017	11,42	100,00%	TRUE	E20 2017	-1,97	2,43%	FALSE
E22 2013	-1,92	2,73%	FALSE	E21 2018	-1,88	3,00%	FALSE
E23 2016	2,17	98,48%	TRUE	E22 2017	-2,67	0,38%	FALSE
E24 2015	-2,28	1,13%	FALSE	E23 2016	-2,06	1,95%	FALSE
E25 2013	-0,97	16,70%	TRUE	E24 2015	0,81	79,02%	TRUE
E26 2016	-3,02	0,12%	FALSE	E25 2016	-2,08	1,89%	FALSE

E27 2017	-1,84	3,32%	FALSE	E27 2018	-1,26	10,30%	TRUE
E28 2017	-1,68	4,60%	FALSE	E28 2017	-2,12	1,71%	FALSE
E29 2017	36,93	100,00%	TRUE	E29 2016	-0,64	26,11%	TRUE
E30 2018	5,29	100,00%	TRUE	E30 2015	-1,41	7,95%	TRUE
E31 2017	-1,08	14,08%	TRUE	E31 2015	1,25	89,39%	TRUE
E32 2015	-2,59	0,48%	FALSE	E32 2018	0,20	58,10%	TRUE
E33 2016	4,73	100,00%	TRUE	E33 2016	-2,29	1,11%	FALSE
E34 2016	-1,67	4,74%	FALSE	E34 2016	-1,77	3,85%	FALSE
E35 2018	8,29	100,00%	TRUE	E35 2015	-2,92	0,18%	FALSE
E36 2018	-0,33	36,98%	TRUE	E36 2015	10,61	100,00%	TRUE
E37 2016	-1,38	8,42%	TRUE	E37 2018	-2,39	0,84%	FALSE
E38 2016	-1,72	4,23%	FALSE	E38 2017	-1,24	10,66%	TRUE
E39 2014	-1,47	7,12%	TRUE	E39 2016	-2,07	1,94%	FALSE
E40 2015	-0,74	22,85%	TRUE	E40 2016	-2,53	0,57%	FALSE
E41 2017	-2,41	0,79%	FALSE	E41 2017	-2,68	0,37%	FALSE
E42 2017	-1,24	10,66%	TRUE	E42 2016	-2,55	0,53%	FALSE
E43 2015	50,97	100,00%	TRUE	E43 2016	-2,49	0,63%	FALSE
E44 2016	-2,16	1,54%	FALSE	E44 2017	-1,31	9,56%	TRUE
E45 2015	-2,26	1,18%	FALSE	E45 2016	-2,24	1,25%	FALSE
E46 2018	10,32	100,00%	TRUE	E46 2018	2,95	99,84%	TRUE
E47 2016	-2,27	1,17%	FALSE	E47 2017	-1,16	12,28%	TRUE
E48 2018	30,49	100,00%	TRUE	E48 2017	0,00	50,08%	TRUE
E49 2015	2,70	99,66%	TRUE	E49 2017	-2,31	1,05%	FALSE
E50 2015	3,44	99,97%	TRUE	E50 2018	-1,96	2,53%	FALSE
E51 2018	49,02	100,00%	TRUE	E51 2016	-2,01	2,21%	FALSE
E52 2015	11,43	100,00%	TRUE	E52 2017	-2,08	1,86%	FALSE
E53 2018	-1,88	2,98%	FALSE	E53 2017	-0,35	36,33%	TRUE
E54 2014	-0,44	33,14%	TRUE	E54 2017	-1,85	3,24%	FALSE
E55 2015	-1,46	7,22%	TRUE	E55 2017	-2,15	1,56%	FALSE
E56 2015	-1,33	9,20%	TRUE	E56 2016	-1,67	4,75%	FALSE
E57 2016	1,11	86,60%	TRUE	E57 2016	-1,64	5,05%	TRUE
E58 2015	-0,53	29,81%	TRUE	E58 2015	-1,87	3,07%	FALSE
E59 2014	4,08	100,00%	TRUE	E59 2018	-2,25	1,23%	FALSE
E60 2017	-0,91	18,04%	TRUE	E60 2017	-2,49	0,64%	FALSE
E61 2015	39,89	100,00%	TRUE	E61 2018	-1,42	7,77%	TRUE
E62 2017	1,92	97,24%	TRUE	E62 2015	-2,01	2,23%	FALSE
E63 2016	4,67	100,00%	TRUE	E63 2016	-2,16	1,54%	FALSE
E64 2015	-1,80	3,57%	FALSE	E64 2017	-1,21	11,31%	TRUE
E65 2017	2,28	98,87%	TRUE	E65 2015	-1,74	4,07%	FALSE

E66 2013	-2,57	0,51%	FALSE	E66 2016	-3,87	0,01%	FALSE
E67 2016	-1,86	3,16%	FALSE	E67 2018	-2,11	1,73%	FALSE
E68 2015	1,01	84,26%	TRUE	E68 2017	-2,01	2,22%	FALSE
E69 2016	-2,24	1,25%	FALSE	E69 2017	1,61	94,59%	TRUE
E70 2015	109,29	100,00%	TRUE	E70 2017	-1,99	2,36%	FALSE
E71 2018	-1,06	14,39%	TRUE	E71 2016	3,50	99,98%	TRUE
E72 2016	34,22	100,00%	TRUE	E72 2017	-2,02	2,16%	FALSE
E73 2014	-1,25	10,55%	TRUE	E73 2017	-2,19	1,41%	FALSE
E74 2014	0,24	59,31%	TRUE	E74 2017	-0,78	21,62%	TRUE
E75 2013	-1,80	3,61%	FALSE	E75 2016	-1,71	4,34%	FALSE
E76 2016	-1,56	5,90%	TRUE	E76 2016	-1,99	2,36%	FALSE
E77 2018	2,25	98,76%	TRUE	E77 2017	-0,92	17,75%	TRUE
E78 2017	16,67	100,00%	TRUE				
E79 2015	-0,97	16,59%	TRUE				
E80 2018	-2,48	0,66%	FALSE				
E81 2017	4,04	100,00%	TRUE				
E82 2016	3,64	99,99%	TRUE				
E83 2014	-0,32	37,41%	TRUE				
E84 2016	-0,11	45,46%	TRUE				
E85 2018	0,07	52,88%	TRUE				
E86 2015	-1,88	3,00%	FALSE				
E87 2017	1,39	91,81%	TRUE				
E88 2015	-1,83	3,35%	FALSE				

Σε πρώτη ανάγνωση των ανωτέρω αποτελεσμάτων, παρατηρούμε ότι από το γκρουπ των μεγαλοφειλετών οι 63 από τις 87 εταιρείες (ποσοστό 72,41%) παρουσιάζουν πιθανότητα παρουσίασης απάτης στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις και κατ' επέκταση φοροδιαφυγής με ποσοστό πάνω από 5%. Επομένως το μοντέλο κατηγοριοποίησε σωστά αυτές τις εταιρείες.

Από την άλλη, από το γκρουπ των εισηγμένων οι 27 από τις 76 εταιρείες που εξετάσαμε (ποσοστό 35,53%) φαίνεται και αυτές να παρουσιάζουν πιθανότητα ύπαρξης φοροδιαφυγής πάνω από 5%. Ερμηνεύοντας στενά το αποτέλεσμα αυτό, θα λέγαμε ότι εδώ υφίσταται απλά ένα σφάλμα το οποίο έγκειται στο ότι αυτές οι εταιρείες κατηγοριοποιήθηκαν λανθασμένα ως φοροδιαφεύγουσες ενώ στην πραγματικότητα δεν είναι, εφόσον έχουν λάβει φορολογικό πιστοποιητικό. Από την σκοπιά όμως της Φορολογικής Διοίκησης, αυτό μπορεί να είναι ένα στοιχείο το οποίο χρήζει περαιτέρω διερεύνησης συνυπολογιζόμενων και άλλων

παραγόντων που μπορεί να οδηγήσουν στο συμπέρασμα ότι αυτές οι εταιρείες πράγματι ενδέχεται να φοροδιαφεύγουν και να ξεκινήσει μια διαδικασία ελέγχου για αυτές.

Κλείνοντας μπορούμε να ισχυριστούμε ότι πράγματι υπάρχει σημαντική διαφορά μεταξύ των πιθανοτήτων φοροδιαφυγής ανάμεσα στις εταιρείες των μεγαλοοφειλετών και στις εισηγμένες που εξετάσαμε οι οποίες φαίνεται να μην παρουσιάζουν φοροδιαφυγή. Παρ' όλα αυτά, κριτήρια ανάλυσης κινδύνου σε συνδυασμό με το μοντέλο του Beneish που χρησιμοποιήσαμε θα έπρεπε να συνυπολογιστούν για να φτάσουμε σε ένα πιο ασφαλές αποτέλεσμα.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Χρησιμοποιώντας το μοντέλο του Beneish πάνω στις εταιρείες που περιλαμβάνονται στον πίνακα μεγαλοοφειλετών της ΑΑΔΕ, και τους έχουν επιβληθεί πρόστιμα για φοροδιαφυγή, καταλήξαμε σε πολύ ενδιαφέροντα συμπεράσματα. Σε επίπεδο ξεχωριστών χρήσεων (τέσσερις ή πέντε χρήσεις για κάθε εταιρεία, που οδήγησαν αντίστοιχα σε τρία και τέσσερα M-score) καταλήξαμε σε 327 παρατηρήσεις εκ των οποίων το 50,15% παρουσίασε M-Score μεγαλύτερο του -2,22 και ως συνέπεια κατηγοριοποιήθηκαν “με ένδειξη απάτης” στις χρηματοοικονομικές τους καταστάσεις. Αυτό μας έδειξε ότι πράγματι υπάρχει κάποια σχέση ανάμεσα στην χρήση του μοντέλου του Beneish και την ανίχνευση ύπαρξης πιθανότητας φοροδιαφυγής σε αυτές τις χρήσεις.

Οι υπόλοιπες παρατηρήσεις, με M-Score μικρότερο του -2,22, κατηγοριοποιήθηκαν ως “χωρίς ένδειξη απάτης” στις χρηματοοικονομικές τους καταστάσεις, αν και φοροδιαφεύγουσες. Η ανάλυση της στατιστικής σημαντικότητας των όρων του μοντέλου του Beneish όσων αφορά την ισότητα των μέσων των δειγμάτων “με ένδειξη απάτης” και “χωρίς ένδειξη απάτης”, έδειξε ότι οι πέντε από τους οκτώ όρους είναι στατιστικά σημαντικοί. Τα παραπάνω μας οδήγησαν στο συμπέρασμα ότι το μοντέλο έχει πράγματι δυνατότητες εντοπισμού πιθανότητας φοροδιαφυγής, και μας ευαισθητοποιούν έτσι ώστε σε κάποιο επόμενο, πιο συγκεκριμένο, στάδιο έρευνας να διαφοροποιήσουμε ίσως τους όρους του νέου μοντέλου που ενδεχομένως να χρησιμοποιήσουμε.

Στην συνέχεια, και αφού επιλέξαμε από κάθε εταιρεία εκείνο το M-Score που μας έδωσε την μεγαλύτερη πιθανότητα φοροδιαφυγής οδηγηθήκαμε σε κάποια επιπλέον συμπεράσματα. Εκεί παρατηρήσαμε ότι το 88,51% των επιλεγμένων 87 παρατηρήσεων

εμφάνισαν ένα M-Score μεγαλύτερο από -2,22. Το γεγονός αυτό μας απέδειξε ότι σε επίπεδο εταιρείας, ένα πολύ μεγαλύτερο ποσοστό σε σχέση με τις παρατηρήσεις ανά χρήση, παρουσιάζεται να έχει πιθανότητες φοροδιαφυγής. Ένα πολύ μεγαλύτερο ποσοστό εταιρειών δηλαδή, κατηγοριοποιήθηκε σωστά ως φοροδιαφεύγουσες, ανεξάρτητα από το έτος το οποίο συνέβη αυτό, γεγονός το οποίο επιβεβαίωσε και πάλι την θετική σχέση του μοντέλου του Beneish με την ύπαρξη πιθανότητας φοροδιαφυγής σε μία εταιρεία.

Τέλος, θελήσαμε να εξετάσουμε αν το μοντέλο του Beneish θα μας δώσει διαφορετικά αποτελέσματα για εταιρείες που φοροδιαφεύγουν και για όσες δεν φοροδιαφεύγουν. Εξετάσαμε παράλληλα ως μια ομάδα τις εταιρείες του προηγούμενου δείγματος και ως δεύτερη ομάδα τις εταιρείες τις εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αθηνών οι οποίες είχαν λάβει το προβλεπόμενο από το νόμο φορολογικό πιστοποιητικό το οποίο ελήφθη με σύμφωνη γνώμη των ορκωτών ελεγκτών και υποδηλώνει ότι οι εταιρείες αυτές δεν εμφανίζουν παραβατική συμπεριφορά όσον αφορά τις φορολογικές τους υποχρεώσεις. Στο πλαίσιο αυτού του ερωτήματος αυστηροποιήσαμε τα κριτήριά μας και ασχοληθήκαμε μόνο με όσες εταιρείες εμφάνισαν πιθανότητα ύπαρξης φοροδιαφυγής άνω του 5%. Παρατηρήσαμε ότι, οι εταιρείες της πρώτης ομάδας, αυτής των μεγαλοοφειλετών, που εμφανίζουν πιθανότητα ύπαρξης φοροδιαφυγής πάνω από 5% ήταν το 72,41% των 87 παρατηρήσεων, ενώ της δεύτερης ομάδας, αυτής των εισηγμένων, αυτές που εμφανίζουν πιθανότητα ύπαρξης φοροδιαφυγής πάνω από 5% ήταν το 35,53% των 76 παρατηρήσεων.

Σχετικά με το συμπέρασμα αποκλειστικά για την δεύτερη ομάδα, αυτό μπορεί να οφείλεται σε λανθασμένη κατηγοριοποίηση ή ενδέχεται να χρήζει περαιτέρω διερεύνησης, λόγω πράγματι πιθανότητας εμφάνισης φοροδιαφυγής, όπως αναφέραμε ανωτέρω. Όπως και να έχει, φαίνεται μια σοβαρή διαφοροποίηση των αποτελεσμάτων του μοντέλου ανάμεσα στις εταιρείες που είναι πιθανό να φοροδιαφεύγουν και στις εταιρείες που πιθανόν δεν φοροδιαφεύγουν. Το μοντέλο του Beneish λοιπόν, στις περισσότερες περιπτώσεις, και για πιθανότητες φοροδιαφυγής άνω του 5%, θα κατηγοριοποιήσει σωστά τις εταιρείες σε φοροδιαφεύγουσες και μη, και θα εμφανίσει διαφορετικού είδους αποτελέσματα για αυτές τις δύο κατηγορίες εταιρειών.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Είναι γεγονός ότι ένα εργαλείο που θα προβλέπει την φοροδιαφυγή από τα διαθέσιμα στοιχεία των χρηματοοικονομικών καταστάσεων είναι πολύ σημαντικό στα χέρια της Φορολογικής Διοίκησης και όχι μόνο. Αδιαμφισβήτητα υπάρχει σχέση ανάμεσα στην φοροδιαφυγή και στις λογιστικές πρακτικές που ακολουθούν οι εταιρείες, και φυσικά τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις που προέρχονται από τα τηρούμενα λογιστικά βιβλία τους.

Από τα ανωτέρω συμπεραίνουμε ότι η χρήση του μοντέλου του Beneish ως μια αρχική ένδειξη για την εύρεση της πιθανότητας ύπαρξης φοροδιαφυγής μπορεί να οδηγήσει σε κάποια χρήσιμα αρχικά αποτελέσματα. Πρέπει σίγουρα να ληφθούν υπόψιν και άλλοι επιπλέον παράγοντες από την Φορολογική Διοίκηση που συνδράμουν στην πιθανότητα ύπαρξης φοροδιαφυγής. Στην παρούσα φάση της έρευνας τα αποτελέσματα του μοντέλου είναι ενδιαφέροντα, παρουσιάζουν θετικά αποτελέσματα, αλλά δεν είναι καταληκτικά. Το μοντέλο μπορεί να βελτιωθεί χρησιμοποιώντας στοιχεία μέσα από την Φορολογική Διοίκηση για να γνωρίζουμε τα έτη που ελέγχθηκαν οι εταιρείες και στα οποία βρέθηκε φοροδιαφυγή και καταλογίστηκαν πρόστιμα, έτσι ώστε να έχουμε πιο στοχευμένα διαχρονικά αποτελέσματα από το μοντέλο. Ακόμα μέσα από μια τέτοια βάση δεδομένων το μοντέλο, με τις κατάλληλες διαφοροποιήσεις, μπορεί να εξεταστεί και σε άλλης μορφής εταιρείες, όπως ατομικές, ομόρρυθμες και ετερόρρυθμες. Μετά από αυτή την πιο στοχευμένη χρήση του και τα αποτελέσματά της, μπορεί να επανεξεταστεί η στατιστική σημαντικότητα των επιμέρους όρων του μοντέλου και να διαμορφωθούν εκ νέου οι παράγοντες αυτοί.

Κλείνοντας, θα πρέπει να αναγνωρίσουμε σύμφωνα με τα παραπάνω αποτελέσματα ότι το μοντέλο του Beneish που εξετάσαμε, μπορεί να δώσει τις ενδείξεις για πιθανότητα φοροδιαφυγής που χρειάζεται η Φορολογική Διοίκηση και οι αντίστοιχοι ελεγκτές, σε ένα αρχικό στάδιο όμως. Γι' αυτό, στην συνέχεια, θα πρέπει να συνεκτιμηθούν και επιπλέον παράγοντες για το αν θα προχωρήσει κάποια υπόθεση σε κανονικό έλεγχο. Όπως αναφέρθηκε και στο πρώτο μέρος της παρούσας διατριβής, ένα εργαλείο που θα βοηθάει στην ανίχνευση της απάτης και της φοροδιαφυγής από τις φορολογικές αρχές είναι πολύ σημαντικό. Θα ενισχύσει την αποτελεσματική και γρήγορη αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής και σίγουρα θα επιδράσει θετικά στο κοινωνικό σύνολο, και στην πορεία της οικονομίας γενικότερα.

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αριθμ. 41658/722/1.10.2012 Έγκριση και ισχύς των Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων σε μετάφραση στην ελληνική γλώσσα ΦΕΚ Β' 2848/23-10-2012 (<https://www.taxheaven.gr/pagesdata/DPEDPDP.pdf>)

Επιχειρησιακό Σχέδιο ΑΑΔΕ (2023) (<https://www.aade.gr/sites/default/files/2023-04/epixeirisiakosxedio2023.pdf>)

Βαβούρας Σ. Ιωάννης και Μανωλάς Α. Γεώργιος, «Εισαγωγή στις μακροοικονομικές έννοιες», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2006, σ. 289

Κανελλόπουλος, Κ. Ν., Κουσουλάκος, Ι., & Ράπανος, Β. (2017). Παραοικονομία και φοροδιαφυγή: μετρήσεις και οικονομικές επιπτώσεις. σσ. 44-45, 48

Κορρές, Γ., & Χιόνης, Δ. (2003). Ελληνική Οικονομία, Οικονομική Πολιτική και Ανάλυση των βασικών μεγεθών. εκδ. Σταμούλη, Αθήνα.

Κουλογιάννης (2023), "Πολυνομία του φορολογικού συστήματος: Τελικά, δε συμβαίνει μόνο στη χώρα μας..." 28 Μαρτίου 2023, <https://www.taxheaven.gr/news/63100/polynomia-toy-forologikoy-systhmatos-telika-de-symbainei-mono-sth-xwra-mas>

Α. 1144/2022

ν. 2859/2000 Κώδικας Φόρου Προστιθέμενης Αξίας

ν. 4174/2013, ν. 4987/2022 Κώδικας Φορολογικής Διαδικασίας

ν. 4172/2013 Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος

ΠΟΛ.1158/2017

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ali Shah, S. Z., Butt, S. A., & Bin Tariq, D. Y. (2011). Use or abuse of creative accounting techniques. *International Journal of Trade, Economics and Finance*, 2(6).

- Allingham, M. G., & Sandmo, A. (1972). Income tax evasion: A theoretical analysis. *Journal of public economics*, 1(3-4), 323-338.
- Alm, James. (2012). Designing alternative strategies to reduce tax evasion. *Tax Evasion and the Shadow Economy*. 13-32.
- Alm, J., & Finlay, K. (2013). Who benefits from tax evasion. *Economic Analysis and Policy*, 43(2), 139-154.
- Apriliana, S., & Agustina, L. (2017). The analysis of fraudulent financial reporting determinant through fraud pentagon approach. *Jurnal Dinamika Akuntansi*, 9(2), 154-165.
- Atkinson, A. B., & Stiglitz, J. E. (1976). The design of tax structure: direct versus indirect taxation. *Journal of public Economics*, 6(1-2), 55-75.
- Beneish, M.D. (1999). The detection of earnings manipulation. *Financial Analysts Journal*, 55(5), 24-36.
- Carlson, R. H. (2005). A brief history of property tax. *Fair and Equitable*, 3(2), 3-9.
- Cobham, A. (2005). Tax evasion, tax avoidance and development finance. *Queen Elizabeth House Working, University of Oxford*.
- Cressey, D. R. (1953). Other people's money; a study of the social psychology of embezzlement.
- DiNapoli, T. P. (2008). Red flags for fraud. *State of New York Office of the State Comptroller*, 1-14.
- Elffers, H., Weigel, R. H., & Hessing, D. J. (1987). The consequences of different strategies for measuring tax evasion behavior. *Journal of Economic Psychology*, 8(3), 311-337.
- European Commission, Directorate-General for Taxation and Customs Union, Poniatowski, G., Bonch-Osmolovskiy, M., Śmietanka, A. et al., *VAT gap in the EU – 2023 report*, Publications Office of the European Union, 2023, <https://data.europa.eu/doi/10.2778/911698>
- Gash, E. (2011). Taxation: a critical discussion of the present tax system in Kosovo.
- Gashi, M., & Kukaj, H. (2016). The effect of tax rates on fiscal evasion and avoidance. *European Journal of Sustainable Development*, 5(1), 31-31.

Gordon, R. H., & MacKie-Mason, J. K. (1995). Why is there corporate taxation in a small open economy? The role of transfer pricing and income shifting. In *The effects of taxation on multinational corporations* (pp. 67-94). University of Chicago Press.

Griffiths, I. (1986). *Creative accounting*. London: Sidgwick and Jackson.

Gullkvist, B., & Jokipii, A. (2013). Perceived importance of red flags across fraud types. *Critical Perspectives on Accounting*, 24(1), 44-61.

Gupta, C. M., & Kumar, D. (2020). Creative accounting a tool for financial crime: a review of the techniques and its effects. *Journal of Financial Crime*, 27(2), 397-411.

Hoopes, J. L., Mescall, D., & Pittman, J. A. (2012). Do IRS audits deter corporate tax avoidance?. *The accounting review*, 87(5), 1603-1639.

Howarth, C. (2011). The Mind Behind The Fraudsters Crime: Key Behavioral and Environmental Elements. Crowe Horwath LLP, 1–62.

Islam, A., Rashid, M. H. U., Hossain, S. Z., & Hashmi, R. (2020). Public policies and tax evasion: evidence from SAARC countries. *Heliyon*, 6(11).

James, S., & Alley, C. (2002). Tax compliance, self-assessment and tax administration.

Kirchgässner, G. (2011). 10 Tax morale, tax evasion and the shadow economy. *Handbook on the shadow economy*, 347.

Mansor, N., & Abdullahi, R. (2015). Fraud triangle theory and fraud diamond theory. Understanding the convergent and divergent for future research. *International Journal of Academic Research in Accounting, Finance and Management Science*, 1(4), 38-45.

Marks, J. (2012). The Mind Behind The Fraudsters Crime : Key Behavioral and Environmental Elements Discussion Leader: Crowe Horwarth. Crowe Horwarth.

Martinez-Vazquez, J., Vulovic, V., & Liu, Y. (2011). Direct versus indirect taxation: trends, theory, and economic significance. *the Elgar guide to tax systems*, Edward Elgar Publishing, 37-92. pp 45-46

Miller, M. H. (1961). A Taxpayer's Duty to His Fellow Taxpayer. *Taxes*, 39, 341.

Mohd-Sanusi, Z., Khalid, N. H., & Mahir, A. (2015). An evaluation of clients' fraud reasoning motives in assessing fraud risks: From the perspective of external and internal auditors. *Procedia Economics and Finance*, 31, 2-12.

Normanton, E. L. (1966). *The accountability and audit of governments: A comparative study*. Manchester University Press.

Ozili, P. K. (2020). Tax evasion and financial instability. *Journal of Financial Crime*, 27(2), 531-539.

Petraşcu, D., & Tleanu, A. (2014). The role of internal audit in fraud prevention and detection. *Procedia Economics and Finance*, 16, 489-497.

Picur, R. D., & Riahi-Belkaoui, A. (2006). The impact of bureaucracy, corruption and tax compliance. *Review of Accounting and Finance*, 5(2), 174-180.

Remenarić, B., Kenfelja, I., & Mijoč, I. (2018). Creative accounting—motives, techniques and possibilities of prevention. *Ekonomski vjesnik: Review of Contemporary Entrepreneurship, Business, and Economic Issues*, 31(1), 193-199.

Robinson, S. N., Robertson, J. C., & Curtis, M. B. (2012). The effects of contextual and wrongdoing attributes on organizational employees' whistleblowing intentions following fraud. *Journal of business ethics*, 106, 213-227.

STATEMENTS, G. A. A. O. F. (1988). STATEMENT OF AUDITING STANDARDS.

Salman, K. R., & Sarjono, B. (2013). Intention and behavior of tax payment compliance by the individual tax payers listed in Pratama Tax Office West Sidoarjo Regency. *Journal of Economics, Business, & Accountancy Ventura*, 16(2), 309-324.

Sarbanes, P. (2002, July). Sarbanes-oxley act of 2002. In *The Public Company Accounting Reform and Investor Protection Act*. Washington DC: US Congress (Vol. 55).

Sikka, P., & Willmott, H. (2010). The dark side of transfer pricing: Its role in tax avoidance and wealth retentiveness. *Critical perspectives on accounting*, 21(4), 342-356.

Slemrod, J. (2019). Tax compliance and enforcement. *Journal of Economic Literature*, 57(4), 904-954.

Stainer, A., Stainer, L., & Segal, A. (1997). The ethics of tax planning. *Business Ethics: A European Review*, 6(4), 213-219.

Statement on Auditing Standard (SAS) No 53 (1988) The Auditor's Responsibility to Detect and Report Errors and Irregularities

Stamatopoulos, T. V., Terzakis, D., & Vrontaki, S. (2015). On the Inhuman Act of Tax Evasion: Is there a Progress in Economic Scientific Knowledge?. *International Journal of Business, Humanities and Technology*, 5(3).

Song, Y. D., & Yarbrough, T. E. (1978). Tax ethics and taxpayer attitudes: A survey. *Public administration review*, 442-452.

Tenidou, E., Valsamidis, S., Petasakis, I., & Mandilas, A. (2015). Elenxis, an effective tool for the war against tax avoidance and evasion. *Procedia Economics and Finance*, 33, 303-312.

Tugas, F. C. (2012). Exploring a new element of fraud: A study on selected financial accounting fraud cases in the world. *American International Journal of Contemporary Research*, 2(6), 112-121.

Tutino, M., & Merlo, M. (2019). ACCOUNTING FRAUD: A LITERATURE REVIEW. *Risk Governance & Control: Financial Markets & Institutions*, 9(1).

UNION, P. (2006). DIRECTIVE 2006/43/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 17 May 2006 on statutory audits of annual accounts and consolidated accounts, amending Council Directives 78/660/EEC and 83/349/EEC and repealing Council Directive 84/253/EEC.

Vasardani, M. (2011). Tax evasion in Greece: an overview. *Bank of Greece Economic Bulletin*, (35).

Wolfe, D. T., & Hermanson, D. R. (2004). The fraud diamond: Considering the four elements of fraud.

Yadav, B., Kumar, A., & Bhatia, B. S. (2014). Concept of creative accounting and its different tools. *International Journal of Management and Social Sciences Research (IJMSSR)*, 3(2), 66-74.

Zhang, Y. (2021). Understanding how education affects students' attitudes towards tax evasion and tax avoidance in New Zealand. pp 35-36.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

<https://ensscpa.com/waste-management-inc-1998-fraud-scandal/> 05.09.2017

<https://tradebrains.in/satyam-scam/> 11.11.2023

<https://stakeholder11.wordpress.com/2014/11/24/healthsouth-inc-a-case-of-corporate-fraud/>
24.11.2014

<https://www.aade.gr/epiheirisiaka-shedia>

<https://www.aade.gr/menoy/statistika-deiktis/eisodima/etisia-statistika-deltia>

<https://www.aade.gr/epiheirisiaka-shedia/apologistiki-ekthesi-aade-2022>

<https://www.econcrises.org/2016/11/29/parmalat/> 29.11.2016

<https://www.investopedia.com/updates/enron-scandal-summary/> 05.04.2023

<https://www.linkedin.com/pulse/analyzing-accounting-fraud-worldcom-lessons-learned-future-almutairi> 23.10.2020

<https://www.washingtonpost.com/local/obituaries/john-rigas-dead/2021/09/30/> 35e336e2-2254-11ec-b3d6-8cdebe60d3e2_story.html 30.09.2021